

Elina Hirvonen

AŽ VYPRŠÍ
ČAS

Elina Hirvonen

AŽ VYPRŠÍ ČAS

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2015

© Obálka: Jiří Miňovský - ARBE 2015

ISBN: 978-80-7390-282-7

Elina Hirvonen

AŽ VYPRŠÍ
ČAS

Přeložila: Jana Mašková

PRVNÍ ČÁST

Soucit je velmi nestálá emoce. Je třeba jej převést v čin, jinak začne skomírat. Otázkou je, co si počít se všemi pocity, které se v člověku probudí, se vším poznáním, které mu bylo zprostředkováno. Cítí-li, že neexistuje nic, co bychom mohli udělat „my“ (jenže kdo je to „my“?) či co by mohli udělat „oni“ (a kdo jsou „oni“?), ovládne ho nuda, cynismus a apatie.

SUSAN SONTAG
S bolestí druhých před očima

1

Když byl ještě dítětem, odpovídal na úsměv úsměvem. V dolní dásni měl dva přední zuby a na levé tváři d'olíček od smíchu. Pokud se na něho někdo usmál, rozzářil se v obličejí jako sluníčko a d'olíček mu vystoupil tak jemně a rozkošně, že jsem do něho chtěla položit prst, něžně ho polechtat a slyšet smích rozechvívající celé tělo.

Když seděl v tramvaji v kočárku, neznámí lidé se k němu skláněli, usmívali se a mluvili na něho, jako by ho znali odjakživa. I on se na ně usmál a baculatým prstíkem ukazoval na stromy, autobusy, bagry a pouliční lampy za oknem a zavolal: „taa!“ a lidé se dívali směrem, kam ukazoval, a říkali: „Hezký stromeček. Hezký bagr. Hezká motorka. Hezké dítě.“

Když lidé vystoupili z tramvaje a chránili si obličej před větrem a deštěm, usmívali se ještě tak dlouho, že už si ani nemohli vzpomenout proč.

Helsinki, po nějaké době

„I've got a strong urge to fly, but I've got nowhere to fly to.“
Ještě jednou poslouchá píseň, již během let slyšel každý den mnohokrát. Když hudba dozní, cítí se lehce. Tentokrát je to naposledy.

Na rtech má slabý úsměv a prsty lehčí než muší křídla. Stojí na střeše uprostřed města. Tam, kam chtěl vždy vylézt. V levé ruce drží poloautomatický samopal. Bylo překvapivě snadné ukrást jej ze střelnice a donést do kufru auta zaparkovaného za rohem. Od té doby, co se rozhodl, že uskuteční svůj plán, bylo všechno překvapivě snadné.

„V tomhle jsem dobrý,“ pomyslel si, když vytvářel zprávu a nahrával ji na internet. Zabalil samopal do futrálu, oblékl se do černé větrovky, černých kalhot a tenisek s jemnou podrážkou, aby se mu dobře lezlo. Hudba mu rozproudila činnost útroby, a když vyšel z bytu, měl chuť udělat několik vysokých skoků a udeřit kloubky pěsti do střechy. Připadalo mu, že by to tak opravdu mohl udělat, prorazit do střechy díru a zanechat na stěně stopy od podrážek bot, běžet lehkými kroky přes auta, odfouknout si překážky z cesty jako chmýří pampelišky, být chvíli tak přítomný, že by nic nemohlo ovlivnit jeho rychlost a sílu.

Ted' jsou ale jeho pohyby pomalejší než obvykle, jako by se všechno odehrávalo pod vodní hladinou. Město existuje jen ve snu a zvuky policejních aut, sanitek a hlasy prchajících lidí znějí odněkud z dálky, z druhé strany vodní hladiny.

Jasně vidí jen ženu, kterou zaměřil. Je mladší než jeho matka. Vypadá tak obyčejně, že by mohla být kdokoli. Vedle ní stojí další žena. Je tak stará, že v každém případě brzy zemře. Zapře si zbraň o rameno a zaměřovačem si přiblíží hlavu mladší ženy, jako by natáčel film.

Stiskne spoušť a kulka bleskurychle vylétne. Po prvním výstřelu může pokračovat, aniž by musel nabíjet. Spoušť ho zebe do prstu. Zapotřebí je jen malý pohyb. Následuje stisknutí spouště a zpětný náraz samopalů proti rameni. Prst se mu nezachvěje, jen zamžourá očima. Stará žena zavolá na mladší a ta odvrátí hlavu.

Zřejmě to jsou matka a dcera, pomyslí si a na chvíli položí samopal, zatřese rukou a zalapá po dechu, jako kdyby se na dlouho potopil. Pak znovu zvedne samopal a zaměří ženu, jež utíká pryč a přitom si na hlavě přidržuje klobouk.

3

LAURA

Do pečicí misky nasypu mořskou sůl, kartáčkem očistím brukey a umístím ji doprostřed slaného pelíšku. Je to takový kulatý brukvový měsíc. Tohle bude hezký večer, napadne mě. Naučila jsem se myslet pozitivně. Můj muž Eerik by se smál, kdyby to věděl. I všichni moji známí by se tomu zřejmě smáli. Podobné věci jsem dřív považovala za hlouposti a svůj názor jsem také pěkně nahlas vyjadřovala. Teď jsem se ale rozhodla naplnit si mysl pozitivními myšlenkami, usmívat se, dokud mozek nezačne cítit radost, a milovat sebe samu tak moc, že i pro ostatní bude snadné milovat mě. Jinak to nezvládnou. Je mi 58 let, po všech stránkách jsem zdravá, ráno cvičím jógu a večer posiluji. Evidentně mám před sebou ještě desítky let života a rozhodla jsem se, že se naučím, jak si je vychutnat.

Právě se chystám vyrazit na univerzitu. Budu tam přednášet o přírodních katastrofách. Potom na letišti vyzvednu Eerika. A na večeri k nám přijde náš syn Aslak.

Prostru stůl a do láhve po víně postavím dlouhou červenou svíčku. Trochu mě to rozesměje. Ani po téměř čtyřiceti společně strávených letech jsme si s Eerikem nepořídili opravdové vázy na květiny, svíčky ani kompletní servisy s nádobím. Vždy, když dávám květinu nebo svíčku do prázdné láhve, vzpomenu si, jaký byl život, když jsme měli málo peněz a hodně času, jaké to bylo, skončit na párty u neznámých lidí a probouzet se s přáteli do mdlých sobotních rán, objednat si pizzu a koukat na filmy, jejichž repliky znali všichni z paměti.

Uvařila jsem Aslakovo oblíbené jídlo – nejprve jemně podušnou a potom ještě osmaženou brukey, křupavou jako karamel. Mám radost, že je Aslak prakticky celý život vegetarián, tedy s výjimkou krátké doby v mládí. Jako dítě začal plakat, když viděl v novinách reklamy na marinované kuřecí nudličky nebo tenoučké plátky šunky.

„Jak někdo může žít ve světě, kde z živých tvorů děláme nudličky a plátky!“ řekl a na noviny dopadly slzy z jeho tváří. Zvedla jsem noviny z podlahy, pohladila ho po hlavě a pověděla mu: „Zlatíčko, svět se stále mění. Ty ale můžeš být při tom a udělat ho lepším.“

Dám brukev do trouby a nastavím časovač na dvě hodiny. Natáhnu na sebe oblečení, které nosím téměř vždy, když přednáším mladým lidem: jednoduché šaty, tlusté punčochy a vysoké kozačky. Kouknu na sebe do zrcadla. Mám krátké vlasy, v nichž odvažně nebo smutně září ocelově šedé proužky – záleží na tom, jaký mám zrovna den. V koutcích očí vidím rýhy, na které nejsem zvyklá. Kosmetiku nepoužívám, ale přesto se občas v lékárně nebo v bezcelních obchodech na letišti začtu do informací o produktech a přistihnu se, že si přeji, aby dané sérum bylo řešením i pro mě, aby mě vrátilo do doby, kdy všechno bylo možné.

Brzy nato sedíme u robustního kuchyňského stolu, jež vyrobil truhlář. Když jsme se s Eerikem přestěhovali do tohoto bytu, přáli jsme si mít dlouhý stůl, k němuž by se vešla i velká skupinka přátel. Během let jsem často plánovala večere, které bychom mohli pořádat, kdybychom měli čas, všední dny přestaly být tak náročné a kdyby se Aslak cítil lépe. Plánovala jsem složité pokrmy a přemýšlela o tom, jak pozvu na návštěvu přátele, kteří se ještě navzájem neznají. Dlouho bychom jedli a nakonec vždy ještě otevřeli novou láhev vína. Děti v pyžamech by všem přišly popřát dobrou noc, večer by přešel v noc a my bychom si povídali, smáli se a po krátkém spánku se ráno vzbudili plni síly díky vydařenému večeru. Na takové večere ale nikdy nedošlo a my čtyři jsme seděli kolem velkého stolu daleko od sebe.

U tohoto stolu jedli v dětských židličkách Aava i Aslak své první běžné jídlo, polovinu batátu rozmačkaného čajovou lžičkou na kaši. U tohoto stolu dělali bubliny ve sklenicích s mlékem a chichotali se, když jsme jim to zakazovali. I po letech seděli na stejných místech a já jsem mluvila až příliš, jen abych udržela hovor. Nejen děti, ale také Eerik kousal jídlo s temným výrazem v obličejí a já si byla jistá, že myslí na to, jak mne drtí zuby.

Představuji si náš rozhovor.

„Takhle přece nemůžeš pokračovat, Aslaku.“

Vyslovila jsem to nahlas. Slova vklouzla do místnosti, kde kromě mě nikdo nebyl, a vzala s sebou i tíhu, jež se uvnitř mě rozprostírala. Tíhu, kvůli níž mi ztěžkl dech i kroky.

„Nezavrhujeme tě. Chceme ti jen pomoci dostat se někam, kde zjistíš, co tě tíží. Jsi mladý, citlivý, chytrý a máš co nabídnout. Doufáme, že budeš žít spokojený život a splníš si sny, které jsou pro tebe důležité. Nebo ty to snad nechceš?“

Představuji si notoricky známé držení Eerikova těla. S přibývajícimi roky a obavami se stále více hrbí, jako by neslo příliš velkou zátěž. Jeho oči v barvě zimního nebe a pohled, v němž se i v nejšťastnějších okamžicích zračí trápení, jemné žilky se-skupené do koutku úst a brada pokrytá šedým strništěm. Tře si ji vždy, když slyší něco, co se mu nezamlouvá. Představuji si Aslakovu hlavu vklíněnou mezi ramena, pohled ukrytý pod těžkými očními víčky a zuby kousající dolní ret. Představuji si, jak se všechno v něm vcucne ještě hlouběji dovnitř, jako by jeho tělo hledalo želví krunýř, jenž by ho ochránil, do kterého by se vešel celý a mohl se v něm schovat.

Chladný vítr mi profukuje kabátem, uvážu si ho těsněji k tělu a pokouším se dovolat Aslakovi. Chci se ujistit, že opravdu dorazí, že neplánuje zrušit naše setkání a nepoužije výmluvu, jejíž nevěrohodností by jen jasně ukázal, jak málo si váží mě i Eerika.

To se stává často. Pozveme Aslaka na návštěvu, on slíbí, že přijde, ale nedorazí. My předstíráme, že jsme zklamaní. Přemýšlíme, kdy se setkáme znovu, a cítíme se provinile, že se nám vlastně ulevilo. Setkání s Aslakem bývají nepříjemná. Já si přeji něco, co se nikdy nestane, a Eerik je bezostyšně korektní. Když na to má Aslak zrovna náladu, snaží se dokonce hrát roli dospělého syna. Po takových setkáních si Eerik ubalí jointa, ačkoli se už před třiceti lety rozhodl, že s tím přestane. Já si jdu zaběhat. V tmavém lese běhám tak dlouho, dokud se mi svět před očima nezamlží, jako bych byla opilá.

Přesto nám stále organizují společná setkání, jejichž nahlas nevysloveným účelem je trochu osvěžit Aslaka a ukázat mu, že se o něho zajímáme. Tím cílem, který ani nelze nahlas vyslovit, je, aby se nakonec něco změnilo.

Na Den matek jsem vylákala Aslaka do centra na brunch. Zarezervovala jsem nám stůl v nově zrekonstruované restauraci ve vstupní hale bývalé banky. Před budovou si vykračovali racci, uvnitř seděli elegantně oblečené rodinky, a dokonce i jejich malé děti se uměly vybraně chovat.

Měla jsem na sobě hedvábnou sukni v barvě mořské zeleně, Eerik rovné kalhoty a lepší tričko a Aslakovi jsem koupila svetr. On ale dorazil na místo setkání s mastnými vlasy, pleť měl bledou jako stěna a oblečený byl do cuckatého, potem zapáchajícího trička.

„Takhle sem přece nemůžeš přijít,“ zašeptal Eerik, ale já jsem Aslaka objala. Nebe bylo toho dne jasné, ve vzduchu vonělo moře a já jsem se rozhodla, že budu šťastná matka.

Chytila jsem Aslaka kolem ramen a směřovala ho do restaurace. Eerik kráčel vedle s pohledem zabořeným do podlahy. Číšník nás s úsměvem vedl ke stolu, ačkoli z Aslaka se šířil štiplavý zápach.

Jako předkrm jsme spořádali spoustu bagetek, teplé hlavní jídlo, sýry a dezert. Eerik byl po celou dobu jídla zticha a já jsem neustále mluvila a usmívala se, až mě bolely tváře. Vybrala jsem za Aslaka jídlo a na oslavu jsem nám objednala šampaňské, ačkoli Eerik pozvedl obočí. Podle něho by bylo lepší, kdyby pil Aslak vodu. Držela jsem paži kolem Aslaka a mluvila o knihách a filmech, o nichž on nic nevěděl, o kapelách, které před lety poslouchal, a o vzpomínkách, o těch několika našich společných vzpomínkách, o nichž jsem se odvážila mluvit nahlas.

„Pamatuješ si na to, jak jsme byli na kolách v Kodani? Ty a Aava jste seděli vedle sebe v dětské sedačce a jedli meloun.“

„Pamatuješ si, jak ses naučil bruslit a bez opory ses najednou řítit po kluzišti?“

„Vzpomínáš, jak jsi složil prvního robota...? Jak jsi napsal slohovku a učitelka ti za ni dala jedničku?“

Po jídle jsem zaplatila účet, s úsměvem jsem vstala a odešla na toaletu, zamkla dveře a rozplakala se. Když jsem se vrátila, Aslak byl už pryč. Eerik stál u věšáku. Počkal, až se obléknu, a tíše přede mnou vyšel ven.

Aslak nezvedá telefon. To se stává často. Když se pokouším ponechat odpovědnost na něm a neplatím mu účty, nedaří se mi s ním týden spojit. Nakonec jsem tak vyděšená, že se o všechny jeho účty postarám. Eerikovi o tom nepovím. Podle něho zacházím s Aslakem jako s dítětem, a proto se pořád chová jako ptáče zaseknuté v hnízdě. Velké ptáče, které neví, jak by vylétělo. Nechám Aslakovi zprávu a běžím ke stanici metra.

U vstupu klečí stará žebračka, otočím se a dám jí peníze. Ona mi finsky řekne „děkuji“. Leknu se.

„Taková sentimentální nacionalistka,“ řekl by Eerik, kdyby tady byl se mnou. Podle něho je zvrhlé, že romské žebračky

míjím, jako bych je neviděla, ale vždycky se zastavím, když na ulici spatřím finské starce s kelímkem v ruce.

Když na ženu pohlédnu zblízka, všimnu si, že si na ostré lícni kosti nanesla tvářenku a kolem krku má uvázaný šátek, stejně jako to dělaly Francouzky před dvěma desetiletími. Vidím samu sebe na jejím místě. V příliš tenkém kabátku, s kelímkem v ruce, ale i přesto se snažím vypadat dobře.

Chci mluvit s dcerou Aavou. Žije v Mogadišu a nikdy mě sama nekontaktuje. Neudělala to ani tehdy, když tam vybuchly bomby a její soused zemřel. Bydlí v ubikaci jako jiní zahraniční pracovníci, na ostrůvku ohraničeném zdmi a strážními věžemi.

Ta, která se přiblíží první, jsem vždycky já. Aava je vždycky ta, kdo rozhovor ukončí. Odjede a dlouho se nevrací. Narychlo se ukáže ve Finsku, setkat se stihneme jen jednou, a i tak pouze v rychlosti. Aava se při tom rozhlíží kolem sebe a kontroluje, zda je úniková cesta volná. Když začnu plánovat další setkání, společný výlet nebo cestu, pár dní, abychom se mohly znovu poznat, Aava zase odjede. Odjede do zemí, kde je spousta krve a příliš málo vody, do rychle a fušersky postavených táborů, v nichž na suchých ulicích běhají děti, jejichž rodiče se narodili v tomtéž táboře.

Jsem na Aavu hrdá. Moje dcera dokáže odjet kamkoli a kdekoli to zvládne. Chtěla bych jí to říct. Také bych jí chtěla říct, že není potřeba všechno zvládnout. A tehdy, až už to nepůjde, může přijít domů. Jednou jsem to zkusila.

„Copak to opravdu nechápeš? Právě od domova se snažím být daleko,“ pronesla Aava a já jsem se usmála tak, jak jsem se to naučila už v dětství. Usmívat se, když mě uvnitř něco drtí.

Miluji Aavu, samozřejmě. A obdivuji ji. Obdiv ale není tak upřímný, jak bych sama chtěla. Aava je mojí vylepšenou verzí. Dělá důležitou práci po celém světě a žije život, o kterém jsem si i já ještě před lety myslela, že ho jednou budu žít. Aava se o svých rozhodnutích s nikým neradí, ani netuší, jaké to je, když vášně pohasíná. Když přijde domů, může zavřít dveře a být potichu, smí odejít vždy, když chce, a prožít si svůj žal.

Aava nezvedá telefon. Vstupní dveře do stanice metra se otevírají. Do obličeje mi zavane teplo a pach zaschlé moči z koutů. Všechno je fajn, napadne mě. Většina věcí v mém životě je opravdu v pořádku.

Tři dívky se nacpaly na eskalátor tak, že se kolem nich neovládnu protáhnout. Na ramenou mají tašky ze značkových prodejen s oblečením, v uších sluchátka zdobená kamínky. Něco v jejich obličejích mě ujišťuje, že nemá cenu prosit je, aby uhnuly. Snažím se představit si, jak jejich uši zaplavují zvuky. Zdalipak poslouchají zvuky brooklynských ulic, pobřeží na Maledivách nebo tajemství, jež jim šeptá hezký chlapec?

Tváře dívek září zdravím, těla mají svalnatá, tak akorát vytrénovaná. Navzájem se jemně dotýkají a vyznačují z nich hluboká spokojenost a důvěra v to, že pohledy lidí směřující na ně, jsou plné uznání.

Před rokem jedna mladá žena, přibližně stejně stará jako tyto dívky, zastřelila v helsinském metru tři lidi. Na rozdíl od jiných útočnic po sobě nezanechala žádné stopy, žádnou zprávu o svých myšlenkách. Podle policie vyšetřující událost po sobě zanechala tak málo stop, že se zdálo, že vůbec neexistovala. Bylo jí kolem dvaceti, odešla z gymnázia, nepracovala, ale ani nebyla nezaměstnaná, rodiče byli mrtví, bydlela v bytě, který zdědila po matce, s nikým nechodila, dokonce ani nebyla na žádné sociální síti, nikdo se nepřihlásil, že by se s ní přátelil. Sousedé vypověděli, že jednou týdně chodila běhat do blízkého lesa. Pořádně se o ní nevědělo nic.

Její fotografie byla najednou všude. Z obrázku se dívala štíhlá, vysoká žena, s tváří krásnou obvyklým způsobem. Vystoupilé lícní kosti, velké oči, klidný obličej a rty bez úsměvu. Její fotky mi zůstaly v paměti dlouhou dobu. Myslela jsem na ženu, jak

běhá ve tmě po lese, mezi těsnými křovisky a borůvčím s čelovkou na hlavě, plná vnitřních hlasů, které člověkem nemanipulují. Představovala jsem si, jak hledá kontroly, jednu za druhou, a pak se vrací do červeného domu na okraji lesa. Do domova, který podle policie vypadal tak, jako by tam nikdo nebydlel.

To, že po sobě žena nezanechala žádnou zprávu, žádné vysvětlení pro svůj čin, bylo podivné. Z nějakého zvláštního důvodu jsme si zvykli na zabíjení. Zvykli jsme si na pocity, které vzbuzuje nebezpečí násilí, na smutek, jež všichni chtějí sdílet, na hořící svíčky na ulicích a školních dvorech, na srdce v sociálních médiích a balady matek, teplo, které se lidé snaží po takových událostech projevovat druhým. Zvykli jsme si vnímat smrt a každodenní nebezpečí, ale na ticho vraha zvyklí nejsme. V době, kdy každý přináší nějaké poselství, působila vražedkyně, která nezanechala zprávu, nepochopitelně arogantně. Ne proto, že zabila, ale proto, že se nepokusila vysvětlit proč.

6

„Naděje je základní součást lidství. Co nám zbude, když ztratíme naději v lepší budoucnost?“

Přede mnou sedí padesát studentů kultury životního prostředí. Jsou tou nejčistší a nejtěsnější skupinou své generace, těmi, do kterých my ostatní vkládáme naději. Nezajímají se o alkohol a cigarety, baví je cyklistika, háčkování, tráví čas s přáteli, sní spíše o čase než o penězích a při mluvení střídají jazyky, aniž by se zakoktali, o myšlenkách nemluvě. Mají vlastní měřiče oxidů uhlíku a své podíly ve firmách se sluneční energií. Vědí, že když si člověk správně vybere, dají se ochranou životního prostředí vydělat i peníze.

Jako mladá jsem věřila, že pokud budeme spolupracovat, mohli bychom odvrátit ekologickou katastrofu a přinést světu mír. Když jsem byla trochu starší než tito studenti, mrtví lidé na hranicích Evropy byli novinkou. Dnes už nejsou. V Egyptě, Libyi a Sýrii se válčí tak dlouho, že si nikdo nepamatuje, jak to všechno začalo. Malárie se rozšířila až do Řecka a turisté tam raději ani necestují. Polovina mladých Španělů se přestěhovala do Argentiny nebo Chile a švédský premiér je bývalý skinhead. V Evropě přestala téměř polovina lidí chodit k volbám. Ti, kterým se vede zle, zemrou před šedesátkou, a ti, kterým se daří dobře, žijí v soukromých penzionech pro seniory do sta let. Přivykli jsme si na zimy bez sněhu, nekonečné deště a záplavy, jejichž síla nás vždy překvapí. Jsme zvyklí na uprchlíky přecházející z jedné evropské země do druhé a kolem oblastí, kde žijí, stavíme zdi.

„Všichni jsme si rovni!“ křičela jsem v mládí na protest před budovou parlamentu a věřila, že pokud bychom se opravdu pilně snažili, mohl by se svět změnit v lepší místo pro všechny.

Když mluvím k mladým, jsem stále plná naděje. Oni možná uspějí tam, kde nám se to nepodařilo. To, co nyní vypadá jako nevyhnutelný proud směřující ke zničení lidstva, se může stočit

nečekávaným směrem. Můžeme si vytvořit obrázky o budoucnosti, představit si možné světy, různé pohledy, z nichž některý se jednou může uskutečnit. Ale nemůžeme si být jistí. Síla společnosti může překvapit kromě ničení a sobectví také moudrostí, umírněností a vytvářením nového.

„Nic není zbytečnější než si představovat, jak se celý svět točí kolem vlastní osy,“ řekla mi babička, když jsme jely tramvají do centra, a vstala, aby uvolnila místo lidem, kteří byli mladší než ona, ale vypadali unaveně.

„Tvoje generace je všechno to, co velká část lidstva nikdy nebude. Proto nemáte právo soustředit se jen na sebe.“ Babička vyrostla v malé chaloupce s jedenácti sourozenci a jako dítě byla při pohřbívání dvou z nich. Zamlada pracovala v továrně a později pomáhala v domácnosti jistého bohatého muže. Vstávala v domě první a spát chodila jako poslední, ale o jedinou věc se nikdy nehandrkovala.

„Jestli chce člověk v životě něčeho dosáhnout, musí být spokojený, když se na sebe dívá do zrcadla,“ řekla a před malým zrcadlem v předsíni si na vlasy navlékla tenoučkou síťku a pečlivě si nanasla řasenku na řasy, jež se natočily tak krásně, že v jiné době a na jiném místě by se s takovým obličejem proslavila. Rukou v bílé rukavičce uchopila v tramvaji madlo a ze zápěstí se uvolnila vůně parfému. Stála jsem vedle babičky a v houpajícím se voze jsem se snažila udržet rovnováhu.

„Moje babička mohla být někým úplně jiným,“ pomyslela jsem si a ta myšlenka mě ohromila. Ona by bývala mohla psát knihy nebo hrát ve filmech. Mohla hájit perzekuované lidi nebo být při tom, když se rozhodovaly důležité věci pro zemi. Místo toho většinu života připravovala jídlo pro muže, jehož smysl chuti byl tak zkažený, že nerozeznal rybu od jiného druhu masa. Leštila stříbrné lžice a žehlila košile, jež se jednou týdně praly a potom musely viset hezky nažehlené na ramínku. Bez ohledu na to se babička vždycky chovala tak, jako by v životě mohla dělat všechno, co kdy chtěla. Kdyby pro ni byl život zklamáním, skryla by tu myšlenku před ostatními.

Na univerzitě jsem mluvila o tématu, o němž jsem přednášela v průběhu celé své dospělosti. O tom, že o životním prostředí mluvíme, jako by šlo o běžnou hospodářskou záležitost, ačkoli důležité otázky se týkají etiky.

„Vaše generace vyřeší velké etické otázky společnosti,“ řekla jsem na úvod přednášky a studenti zvedli hlavy od čteček a soustředili se na mě. Padesát párů očí, jejichž jas prozářil celý prostor.

„Považujeme život lidí, kteří bydlí daleko od nás, za stejně důležitý jako ten náš? Staráme se o to, v jakých podmínkách budou další generace žít? Máme právo zasazovat se o dočasné výhody určité menšiny bez ohledu na to, co to bude znamenat pro většinu lidí nyní i v budoucích letech?“

Ukazuji studentům fotografie arktických oblastí, kde v místech pokrytých ledem zurčí průzračná voda. Fotografie Amazonie, kde se namísto deštných pralesů rozšiřuje suchá země a z vesnic přecháží ženy s dětmi v náručí, neboť až tam se šíří poušť.

Studenti si tiše prohlížejí obrázky, prsty se dotýkají okraje stolů, ve vážných obličejích se jim ještě zračí náznak dětství.

„Mnozí se ale už rozhodli, že naděje neexistuje,“ řekla jsem.

„Ale tehdy, když problémy vypadají neřešitelně, je udržení naděje to nejdůležitější, co máme.“

Poslední obrázek pochází z Kanady. Jsou na něm ruce navlečené do gumových rukavic pokrytých olejem.

Ochránci životního prostředí s místními obyvateli a pracovníky firem na zpracování ropy odklízají po celém světě ropné látky šířící se do arktických oblastí. Sledovala jsem, jak se za oknem začínají rozsvěcet lampy. Usměju se a hledám slova, kterým bych chtěla sama věřit:

„Vzpomínáte si na tamtu katastrofu?“ Několik studentů přikývne.

„Pro mě to byl takový zlomový bod,“ pokračuji.

„Než k tomu došlo, donekonečna jsem mluvila a psala o tom, jak by se měla odstraňovat ropa z arktických oblastí. Setkávala se s ministry, poslanci a řediteli ropných společností. Všichni mi slibovali, že se seznámí se studiemi, jež jsem jim představila.

Usmívali se na mě jako na dítě. Když k tomu nakonec došlo, byla jsem rozzuřená. Myslela jsem si, že společnost už nemá naději. Chtěla jsem se odstěhovat na vzdálený ostrůvek. Ale pak jsem uviděla fotografie lidí, kteří přijeli z různých částí světa a společně začali oblast čistit. Tehdy jsem pochopila, že nedostatek naděje spočívá jen ve vlastní neschopnosti představit si lepší svět, a ne v tom, co se ve skutečnosti může stát.“

Zatímco si oblékám kabát, mrknu na mobil. Eerik je na letišti Heathrow.

„Brzy se uvidíme. Stýskalo se mi. Můj Eerik se teprve v padesáti devíti letech naučil napsat srdíčko.

Potkali jsme se téměř před čtyřiceti lety ve staré štěrkovně. Eerik se tam procházel s fotoaparátem na krku a vyprávěl mi, jak by se ve zničené oblasti dala vysadit tráva a vytvořit tam rybníky, kam by se lidé z okolí mohli chodit koupat. Eerik měl roztrhaný svetr a na nohou holínky. Vlasy si učesal do hladka, na temeni mu ulpívalo několik dlouhých vlasů. Studovala jsem kulturu životního prostředí a školu si financovala psaním článků do novin. Eerik studoval architekturu a psal diplomovou práci o zvelebování štěrkařských oblastí na parky. Domluvili jsme si rozhovor v místě, které Eerik fotografoval kvůli práci.

Když Eerik přiklusal ve špinavých holínkách, aby mi podal ruku, měl v očích záblesk vysněného prostředí a já se jeho ruky nechtěla pustit. Chodili jsme po rozlehlé zničené krajině a Eerik mi vyprávěl o švédském dolu, jenž se proměnil v nádherné světlé venkovní divadlo. A zničená oblast v Anglii, kde byl vysazen trávník, vypadala shora jako ženské tělo.

„Velmi mě inspiruje myšlenka, že použitou, nebo dokonce zničenou krajinu lze znovu přetvořit v krásnou,“ vysvětlil Eerik a dělal rukou ve vzduchu čáry, jako by maloval naplánovanou oblast. Naše zápěstí se dotýkala, Eerik voněl lesem a potom a já jsem uchopila jeho obličej do obou rukou.

Na dně štěrkové jámy jsme se vzájemně vysvlékli, ostré kamínky mě škrábaly do zad. Jeli jsme vlakem ke mně domů a mnohokrát se milovali, za oknem byl slyšet cirkus konipasů,

hlasy opilců a hluk policejních aut. Strávili jsme spolu tři dny a tři noci, můj byt voněl vínem, potem, levandulovým olejem a po celou dobu svítilo slunce.

Nikdy jsem s nikým nechtěla chodit. Od té doby, co jsem se odstěhovala z domova, jsem chtěla mít jasné hranice mezi sebou a ostatními. Chtěla jsem si udržet tělo i mysl v těsném balíčku, byla jsem připravena starat se o budoucnost zeměkoule, a ne o trápení jednotlivce. Vodila jsem si domů známé i neznámé muže, ale ve chvíli, kdy začali mluvit o chození, jsem jim už nezvedla telefon.

S Eerikem jsme o chození nemluvíli. Vstoupil do mého života jako časně přicházející jaro a najednou byl svět plný světla. Když jsme spolu nebyli, myslela jsem na jeho pleť. Jela jsem na kole na univerzitu a myslela na to, jak má ruka klouže dolů po Eerikově břiše, až jsem málem přejela psa. Když jsme se zase setkali, vysvěkla jsem ho. Občas jsme společně zašli na jídlo, chodili běhat, do kina a celou dobu jsem čekala na chvíli, kdy budu moct uchopit okraj jeho trička. Nechtěla jsem se setkat s jeho přáteli ani ho představovat těm svým. Chtěla jsem s ním být v teplém pokoji, kde hrál Dawid Bowie a člověk tam mohl chodit celý den nahý.

Během našich společně strávených let jsem Eerika často nenáviděla. Chtěla jsem odejít a už se nikdy nevrátit. Odešla jsem, ale vždycky jsem se vrátila. Zamilovala jsem se do jiných mužů a vím, že i Eerik se zamiloval do jiných žen, ačkoli mi o tom nikdy neřekl.

A přesto, přes všechny okamžiky nejistoty a vyčerpání, přes všechny ty noci naplněné nočními můrami osamělého člověka i přes zklamané pohledy všech kolem či skrývanou hořkost se mi vždycky uleví, když v davu uvidím Eerika. Na konci dlouhého dne očekávám, že spolu budeme moci připravit jídlo, otevřít si láhev vína a povyprávět si o nejzábavnějších okamžicích dne, o smutcích, které ukrýváme před ostatními, a položit otázky, na které jen ten druhý dokáže najít odpověď.

Když jsem si uvazovala šálu, představovala jsem si, jak jde Eerik po příletové hale letiště a táhne za sebou kufr, na který jsem napsala jeho jméno. Eerik mě zná líp než kdokoli jiný, a právě proto musím čas od času odejít. Ve vstupní hale se uprostřed všech obejmeme, přitisknu svůj obličej k jeho prastarému vlněnému svetru a vdechnu vůni kávy a letiště. Mé oblečení voní po zářijovém vzduchu a Eerik odhodí list, který se mi zachytil na límci kabátu. Rozhodneme se, že pojedeme autobusem do centra a odtud se vydáme pěšky domů. Cestou se zastavíme na skleničku nebo se jen budeme držet za ruce a procházet se. Uprostřed chladného počasí je příjemné cítit teplo známé dlaně a užívat si drsný humor, který jsme si během let společně vypěstovali. Tak se dostaneme domů ještě dřív, než otevřeme dveře.

Eerik strávil týden v Zambii, kde plánuje přetvoření starého dolu na měď v park.

„Děti by si tam mohly zasadit své vlastní stromy,“ vysvětloval s nákresem před sebou a oči mu zářily způsobem, který přiměje zářit i všechny kolem. Chci o jeho cestě slyšet všechno. Chci vědět, jestli si nezapomněl chránit obličej opalovacím krémem, nebo jestli se mu zase oloupal obličej.

Na chodbě ke mně přijde asistentka. Natáhnu k ní ruku a ona se jí chytí, jako by jedna z nás mohla upadnout.

„Ptají se po vás,“ sdělí mi a kývne směrem ke dvěma policistům stojícím u zdi.

7

AAVA

„Nemám sílu na smutek,“ paní doktorko, „nechte umřít i mě!“

Žena bude zřejmě mladší než já, ale obličej orámovaný fialovým šátkem křížují vrásky a prsty mačkající mé zápěstí jsou kostnaté a tvrdé.

„Je mi to strašně líto.“

To jsem řekla už mnohokrát. Ta slova nemají vůbec žádný význam. Nic jiného ale nabídnout nemůžu.

Ženin dcera měla oči v barvě pražených mandlí a soustředěný pohled. Když jsem přišla do vesnice poprvé, dívka se odlišovala od davu chichotajících se dětí, jež mě na cestě následovaly. Přiblížila se ke mně opatrně jako ke zvířeti, na něž se musí buď užít, nebo před ním utéct.

Děti z vesnice se přede mnou narovnaly do klikací se řady, odkud každé z nich postupně vystoupilo, abych ho mohla zvážít a změřila mu obvod zápěstí. Všimla jsem si výrazu dívky kráčející vedle řady, ačkoli ona odvrátila pohled hned, jak jsem se na ni podívala.

„Jak se jmenuješ?“ zeptala jsem se. Pokoušela jsem se kvůli dětem z vesnice mluvit něžně a klidně, aby je blízkost bílé dospělé ženy nevyděsila.

„Haweeyo.“

„Krásné jméno. Chtěla bys mi pomáhat?“

Pohledy dětí stojících v řadě se ze mě přesunuly na dívku. Ta stála chvíli na místě, poupravila si šátek, přišla blíž, vzala do rukou metr a pozorně poslouchala, když jsem jí vysvětlovala, na kterém místě se zápěstí měří.

„Madam, také bych se chtěla stát lékařkou,“ zašeptala tak potichu, že jsem to nejdřív vůbec neslyšela.

To byl první klidný moment dne. Poslední dítě odešlo. Sbalila

jsem si věci a spolu s místní ošetřovatelkou jsem procházela zdravotní dokumentaci dětí. Dívka seděla naproti zdi chaty a palcem nohy kreslila do písku kroužky.

„Tak co, zlatíčko?“

„Chtěla bych být stejná jako vy. Létat letadlem a dávat dětem ořechovou pastu,“ řekla dívka zřetelně a i ošetřovatelka se na ni s úsměvem zadívala.

„Mohla bys pracovat se mnou,“ řekla ošetřovatelka vesele.

„My tři bychom dokázaly zázraky!“ pronesla dívka slavnostně. Slaměnou střešou prosvítalo zapadající slunce a zvenčí sem doléhala píseň ibisů posvátných. My tři, jak krásná představa to byla.

Vesničtí stařešinové se přiblížili k ženě. Muži mají dlouhé, bílé, v horku chladivé oblečení, henou obarvené vousy a pod vrásčitým čelem drsný pohled. Jdu za nimi k domu náčelníka vesnice. Posadím se na koberec na podlaze a s díky přijmu teplý Sprite. Pod šátkem, neprůstřelnou vestou a halenkou s dlouhým rukávem se mi po kůži valí kapičky potu, stékají do podpaží a vsakují se do podprsenky. Mám pocit, že budu zvracet. Polknu to, jako jsem se to naučila spolknout na trhu, kde zapáchají na slunci ležící ryby. Napiju se sladkého nápoje a připravím se, že budu odpovídat na všechno možné.

„Doktor byl pryč příliš dlouho.“

„To je mi líto,“ odvětim. Mám sucho v krku. Musím si odkašlat. Pozvednu ruku před ústa, snažím se kašlat tiše, ale nedaří se mi to. Celé tělo se třese a oči mi zvlhnou.

„To nestačí. Vy sem přiletíte, jen když se vám to hodí. Přijedete jako strašně důležití a dáte nám instrukce. Ale když se stane něco zlého, zůstaneme sami.“

„Kdybyste přijela dřív, možná by to přežila.“

„Chtěla jsem přijet,“ řekla jsem. Můj hlas je zase jasný a pevný. „Ale po té vraždě sem bezpečnostní oddělení nikoho nepustilo.“

„Přece tady nezemřel žádný cizinec.“

„Zemřel místní lékař. Ta vražda byla úplně absurdní.“

„Hádka o místní obchody.“

Dlaně schované v dlouhých rukávech sevřou v pěst. Zavražděný lékař měl jasný pohled a energický stisk ruky. Dětem, které se bály očkování, vyprávěl příběh o muži, jenž vyrostl ve vesnici a odjel do Spojených států, aby se tam setkal s příbuznými. Mužova matka na letišti pronesla: „Nechť ti Alláh otvírá dveře.“ A když se v nové zemi před mužem poprvé otevřely automatické dveře, šťastně se usmál. Alláh byl s ním.

„Jmenoval se Suldaan. Byl to můj kolega.“

„A už zase zemřelo dítě, které by jinak mohlo přežít,“ pravil stařešina. Tepny na krku má silné jako ocas ještěrky a jeho prsty jsou hrbolaté jako hůl, s níž při mluvení t'uká o zem.

„Chtěla bych dělat mnohem víc,“ pravila jsem. „Ale dokud je bezpečnostní situace taková, mé možnosti jsou jen velmi omezené.“

Když se zvedám k odchodu, chytí mě stařešina za ruku. Trhnu sebou. V této vesnici muži ženám ruku nikdy nepodávají. Stisknu mužovu ruku. Jeho dlaň je jemná, ačkoli všechno ostatní na něm je vrásčité a tvrdé. Letadlo na mě čeká na úzké přistávací ploše mezi nízkými keříky. Mezi tmavozelenými listy prosvítá čumák letadla v barvě vojenské zeleně. Nechci přemýšlet nad tím, v jakém stavu jsou součástky stroje, které nejsou vidět. Křičící dav dětí běží za mnou. Roztahují ruce jako křídla a volají: „Paní, vezměte nás s sebou!“

Stařešina zvedne ze země hůl a odhání jí děti, něžně, ale přísně.

Zavřu oči. Gerard mi palci tlačí na ramenou přesně na ta místa, kde se nalézají tvrdé bouličky. Bolest dosahuje až k prstům u nohou. Zatnu zuby a dovolím slzám, aby mi vstoupily do očí.

„Tlačím moc?“ zeptal se Gerard.

„Silněji.“

Mé boty se válí na podlaze před domem, na podrážkách zůstalo zaschlé bláto a tkaničky jsou zbarvené od písku. Dlouhá sukně, šátek, neprůstřelná vesta a helma leží na posteli. Svlékla jsem si je hned, jak jsem přišla dovnitř. Sedím uprostřed malého pokoje oblečená jen do podprsenky a kalhotek. Má pleť je světlá, ačkoli touto dobou tady slunce svítí téměř pořád. V podpaží mám otláčeniny od neprůstřelné vesty. Pro práci v terénu si беру vždycky stejné spodní prádlo. Důvodem je aš-Šabáb. Když jde člověk do terénu, musí s nimi počítat. Mohou se zjevit na místě uprostřed práce, ohrožovat vesničany zbraněmi a unést mě. Jestliže se žena stane jejich vězeňkyní, bude pravděpodobně také znásilněna. V současnosti nejsou únosy časté, ale při každé cestě do terénu je to možné. Myslím na to vždycky, než vyrazím. A myslím na to také pokaždé, když se vracím z dovolené zpět do práce. Myslím na to, zda jsem ochotná riskovat. Stojí mi tato práce za to? Doposud jsem si myslela, že ano. Ale jestli jednoho dne padnu do rukou vojáků aš-Šabábu, chci, aby mě spodní prádlo zakrývalo co možná nejvíce a bylo škaredé.

Když jsem se vrátila z vesnice, zavolala jsem hned Gerardovi.

„Nepřišel bys? Nedokážu být teď sama.“

Jako vždycky přišel a usmál se něžně a nevinně jako dítě. Způsobem, jenž podle mě působí svůdně a zároveň mě štve. Uvařil čaj a nabídl se, že mi namasíruje záda.

Na vnější straně Gerardovy ruky rostou tmavé chloupky. Má tmavé, kudrnaté vlasy a krásný obličej. Při milování se ptá „líbí

se ti to?“ tak něžně a vyčerpaně, že bych mu občas chtěla vyklouznout a začít si číst.

Při flirtování dělá Gerard návrhy jen tak ledabyle, ale jeho dotyky jsou konvenční, jako kdyby skládal zkoušku. Když vedle něho ležím nahá, často si přeji, abych byla jiná, než jsem. Přála bych si být jemnější a otevřenější ženou, takovou, která by Gerarda milovala tak bezpodmínečně, jak by si zasloužil. Někdy v takových chvílích slyším za stěnou kroky Gerardovy matky. Jsou tak zřetelné, že by mohly být skutečné.

Gerard je jediným dítětem v rodině francouzských diplomatů. Byl to kudrnatý kluk, jenž v dětství bydlel v různých afrických zemích a mluvil třemi jazyky dřív, než se naučil číst. Jedl v dětském sedátku vidličkou a nožem, se slunečními brýlemi na nose si na výletech po safari užíval svačinky, kdy seděl na maličké skládací židličce a se zájmem pozoroval děti se střípatými vlasy, jak kopou do míče vyrobeného ze starých triček.

„Miláčku, pozor, ať ti majonéza neukápně na stůl,“ řekla Gerardova matka a otřela kapku majonézy, která odkápla z chleba, než stihla něco zašpinit. Po čele mu rozetřela opalovací krém a slíbila, že si po cestě domů koupí zmrzlinu.

Gerard nenáviděl skládací židličku a zmrzlinu také nechtěl. Přál si přidat se k dětem, jež pozoroval, jak si hrají, smějí se, běhají a perou se, někdy v Jihoafrické republice, jindy v Kongu nebo Senegal. Zpoza plotu nebo za oknem auta sledoval další sprintující, pobíhající, bojující, objímající se a chichotající se skupinky dětí, ale byl příliš poslušný, než aby udělal něco jiného, a podvolil se matce, jež ho chytila za ramena a vedla dovnitř dívat se na filmy.

Miluji toho kudrnatého chlapce, jenž pozoroval venku si hrající děti. Doufala jsem, že díky tomu chlapci bych Gerarda mohla milovat víc.

Gerardovy prsty se zjemní, pohybují se směrem od ramen dolů, hladí mi záda a boky.

„Masíruj mě ještě,“ řeknu. Zní to podrážděně, ačkoli se tomu snažím vyhnout.

„Dělám něco špatně?“

Gerard se na mě nikdy nezlobí. Proto chci občas říct něco, co ho zraní, docílit toho, aby ztratil trpělivost a jednou pořádně zařval. Teď je v Gerardově hlase slyšet známý, rozzlobený tón. Obviňuje mě, ale neřekne to nahlas, pomyslím si. Zůstanu zticha.

Když jsem byla malá, táta a máma se hádali prostřednictvím nekonečných pohledů, výběrem slov i napodobováním tónu toho druhého.

„Co tím myslíš?“

„Čím?“

„Proč se na mě tak díváš?“

„Jak?“

„Obviňuješ mě?“

„Já jsem se tak přece nedíval.“

„Díval.“

Takové hádky probíhaly obvykle v noci a trvaly tak dlouho, dokud se za závěsem neobjevilo chladné světlo. Rodiče si mysleli, že já a Aslak spíme, ale hádky nás vždy probudily. Když jsme byli malí a ještě spali ve společném pokoji, Aslak vlezl ke mně do postele a já jsem nám udělala z peřiny pelíšek, hladila jsem brášku po vlasech hebkých jako chmýří pampelišky a ve světle baterky jsem nám předčítala Čarodějův klobouk.

Jsem si jistá, že pokud bychom byli s Gerardem spolu i za deset let, hádali bychom se úplně stejně. Občas nás vidím jako rodiče, jak pozorujeme jeden druhého jako psi donucení k boji, připraveni kdykoli zaútočit. Představy mi rozbouřily břicho jako voda ze špinavé studny. Rodiče jsou jedním z mnoha důvodů, proč nechci s Gerardem ani s nikým jiným dlouhodobý vztah. Postrádám kůži druhého a žádostivé doteky, ale ne životního partnera. Dělá se mi zle z takových věcí jako večere ve dvou, schůzky nebo práce na vztahu. Chci pracovat na tom, abych zachránila děti trpící hladem, ne vztah, který trpí nedostatkem vášně.

„Ne. Zdá se mi... Všechno je tak zbytečné.“

„Co všechno?“

„V době, kdy jsem byla pryč, zemřelo ve vesnici dítě.“

„Na co?“

„Na průjem.“

„Nebyla to tvoje chyba.“

„Jmenovala se Haweeyo. To znamená povznesená.“

„Co v těchto podmínkách můžeme dělat...“

„Bylo jí osm možná devět. Chtěla se stát lékařkou.“

„Musíš myslet na všechny ty děti, které nezemřou.“

Stisknu Gerardovu ruku tak silně, že to musí bolet.

„Někdy si myslím, že i pro ně by bylo lepší zemřít.“

„Nemluv tak,“ řekne Gerard a po krku se mu šíří červeň. Zdvořilý, dobře vychovaný Gerard umí donekonečna mluvit o literatuře, politice a o vlivu půdy na chuť vína, ale zrudne vždycky, když někdo zhatí rozhovor nevhodnými názory nebo zraňujícími slovy.

„Kdo má radost z práce, kterou vykonáváme?“ zeptala jsem se tiše. „Jaký užitek mají z léků a ořechové pasty, díky níž přežijí jedno hladovění, ale čeká je další, jež přijde hned po období sucha? Pokud je tedy dřív neunese aš-Šabáb jako sexuální otroky nebo vojáky.“

„Takhle nemůžeš přemýšlet.“

„Proč ne?“

„Ničí život nemůžeme vážit podle toho, co se v daném místě zrovna děje.“

„Můžeme si dovolit to tak říct!“ Vypískla jsem jako hysterická ženská. „Kvůli tomu dostáváme plat a můžeme si koupit byt v Paříži nebo Helsinkách a pronajímat ho v době, kdy jsme tady. Víme, že můžeme kdykoli skončit a nemusíme se o nic víc starat. Po pár letech práce můžeme jít do důchodu a tak prožít zbytek života.“

„Ne, v tomhle zaměstnání nejde o peníze.“

„Jo, je to jen ohromně příjemný vedlejší produkt.“

Gerard zatlačí palcem na tuhou část svalu tak silně, že se bolest rozšíří do celého těla.

„Ale pro tebe je to otázka něčeho jiného. A pro nás,“ řekne Gerard. „To je přece nejdůležitější.“

„O co mi teda jde? Nebo nám?“

„O pomoc.“

„O pomoc? Kdo jsme? Děti minulého tisíciletí. Hej, pojďme pomáhat trpícím Afričanům.“

„Nebud' zlá.“

„Vím, že myslíš hodná. Tím je vždycky myšleno hodná. Ale i ty víš, že tady nedokážeme pomoci nikomu. A slovo pomoc, co to znamená? Přece si nehrajeme na to, že spolu s místními pomáháme zlepšit podmínky.“

„A když se nám nepodaří zachránit celý svět, je zbytečné radovat se z toho, že čas od času můžeme zachránit pár dětí před smrtí?“

„A čas od času zabít, protože uděláme chybu.“

Promiň. Nemyslela jsem to tak.”

„Máme na to asi odlišný názor. Všichni tady melou o tom, jak se nic nemění. Přesto tu zůstáváme, každý z nějakého důvodu. Tvrdím, že všechny ty důvody jsou sobecké, ačkoli zkoušíme předvádět něco jiného.“

„Přece nejsi tak cynická.“

Gerard mi hladí ruku. Zní tak nervózně, že mám najednou chuť to skončit jen kvůli němu. Nechat osamoceného kudrnatého chlapce na pokoji. Nedokážu to skončit. Tyhle záležitosti mi už dlouho hlodaly v hlavě, ale na to vyslovit je nebylo nikdy vhodné místo. Zahraniční pracovníci nechtějí nic takového slyšet, v pracovní době mluvíme o práci a ve volném čase o tématech, která odvádějí myšlenky co nejdál odsud. Místní pracují v mnohem horších podmínkách než my, často v ohrožení své bezpečnosti i života, musí věřit tomu, co dělají, a pro člověka jako já by bylo směšné stěžovat si jim. Ta slova mě očistila jako vysoká horečka na konci dlouhotrvající chřipky.

„Ne, to není cynické. Cynické je tvrdit, že děláme něco důležitého. Že děláme něco nenahraditelného, když ve skutečnosti dostaneme dobrý plat za to, že uměle udržujeme naživu lidi, kteří nemají budoucnost.“

„Ty ale nemůžeš určovat, jakou má kdo budoucnost.“

„A že by neměli nic? Nech toho. Nejstarší a nejpohodlnější způsob na světě, jak si očistit svědomí.“

„Přestaň. Na to jsi moc chytrý. Kdokoli z nás by se raději zabil, než aby si vyměnil život s někým z těch tady.“

Křičím. Slzy mi stoupnou do očí.

„Ale my jsme tady proto, aby se něco stalo. Další pokolení se už může mít lépe,“ řekl Gerard.

„Opravdu? Jak dlouho už jsme tady? Deset let? Dvacet? Třicet? Co se během té doby událo?“

„Co by se mohlo změnit?“

Gerard začne šeptat. Přestane s masáží a posadí se na postel vedle mě. Krk má zpocený rozrušením. Má široká ramena, velké ruce a vždy nakrátko ostříhané nehty. Pevně ho obejmou. Skrývám obličej do hrubých, kudrnatých vlasů vonících šamponem dovezeným z Francie.

„Tak,“ řeknu mu do vlasů. „Ani si neumíme představit jinou možnost. Neumíme si představit svět, kde by tihle lidé nebo jejich děti mohli mít nějakou naději.“

„Tato země je plná lidí, kteří celý život dělají něco proto, aby se tito lidé měli lépe. My tu jsme proto, aby nezůstali sami. Kdybychom odešli, bylo by to pro ně mnohem složitější. A ty to víš stejně dobře jako já.“

Gerard ukončí rozhovor a políbí mě, něžně a tápavě jako vždy. Sama si rozepnu háčky na své nejošklivější podprsence.

Světla v restauraci jsou příliš ostrá. Nikdy se tady nelíčím, ale teď si přeji, abych byla bývala použila pudr. V ostrém světle a v drobnohledu ostatních si připadám příliš nahá.

Restaurace není restaurace, nýbrž barák. Uprostřed se nachází řada dlouhých stolů a po obou jejich stranách stojí židle. Podává se velbloudí maso, rýže a vlažný čaj. Jídlo je téměř pokaždé stejné, za zdmi ale mnozí nemají nic.

Ve dveřích oddělí Gerard ruku od mé. Na veřejné projevy vzájemné náklonnosti se zde moc vlídně nepohlíží. Už jsme v této zemi tak dlouho, že je snadné pamatovat si pravidla. Můžeme se procházet jen v prostoru ohraničeném zdmi. Když se odtud vzdálíme, je třeba vzít si neprůstřelnou vestu a helmu. Muži i ženy se oblékají do nenápadného oblečení, které je zakrývá co možná nejvíce. Alkohol je drahý a pije se jen potají. Na dovolené v Evropě chodím po ulicích od rána do večera, nosím trička bez rukávů a piju pivo na lavičkách v parku. Dělán věci, které jsem měla ve zvyku dělat předtím, než jsem odjela sem, ale stejně to už není takové. Všechno, co dříve působilo známě, získalo cizí nádech. Když dělám něco, co pro mě bývalo běžné a dělávala jsem to bez povšimnutí, při stejné činnosti teď vnímám samu sebe nějak zvenčí, jako by mě někdo z této země sledoval. Ona sedí v salonu krásy a natáhne nohu k ženě s jemnými rukama, aby ji namasírovala. Běží tmavým městem, poslouchá zvuk kytary a nevšimne si, že se jí brzy roztrhnou švy na kalhotách. Odvede si domů muže, kterého poprvé potkala před dvěma hodinami. Objedná si drahé jídlo a čte si v posteli knížku, ačkoli je už čas oběda.

Kuchař mi nandal na plechový talíř rýži a omáčku. Už jsem tady tak dlouho, že mi dá přesně tolik, kolik chci, aniž bych něco musela říkat. Trochu rýže a hodně omáčky.

„Mahadsanid,“ řeknu a pokusím se usmát. Naučila jsem se somálsky tak, že si zvládnu hrát s dětmi z vesnice a s dospělými vést jednoduché rozhovory. Mnozí zahraniční pracovníci žijící tady se jazyk nenaučili vůbec, a proto se na mě kuchař a strážní usmívají trochu déle než na ostatní.

Propletu se k volnému místu na lavici vedle Gerarda. Sedí tam ještě dva italské pracovníci, kteří se zabývají prací s uprchlíky, a britský šéf pro potravinovou pomoc, jenž si stále shání práci někde jinde. Lavice je příliš těsná. Zápach jídla, dotýkající se stehna, pot, vůně gelu do vlasů, vody po holení a hydratačního krému způsobí, že mi břicho začne vřít jako zemina zjemnělá povodněmi, z níž se vyvracejí stromy i s kořeny.

Haweeyo milovala fotbal. Běhala rychleji než kdokoli jiný ve vesnici a v dospělosti se chtěla starat o to, aby žádné z vesnických dětí nezemřelo. Chodila vzpřímeně. Vypadala, jako by na hlavě nosila nějaké neviditelné břemeno, něco širokého a těžkého, co se nesmělo rozbít. Oči měla moudré a soustředěné na pohyb, její smích zněl jako zvonění korouhvičky za bezvětrného večera, když někdo proběhne rychle kolem. Nechtěla se vdávat.

„Nechci se přestat vyvíjet,“ řekla jednou, když rovnala zdravotní karty dětí. „Všichni si myslí, že žena se musí po svatbě stáhnout a nechat prostor muži, aby se mohl rozvíjet,“ vysvětlila a podala mi hromádku srovnaných karet.

„Máme jen jeden život. Chci se sama rozhodnout o tom, co udělám.“

Měla dlouhý a úzký krk jako africký čáp a na svalech na pažích silné vrásky. Ačkoli byla ještě dítě, působila občas, jako by všechno v ní bylo vytesáno do pevného stromu očištěného vichřicí.

Její smrt byla moje vina. Mohla jsem ji zachránit. Věděla jsem, že ve vesnici byly silné deště a rozšířily se nemoci. Měla jsem se tam vrátit dřív, odvážit se i přes zákaz bezpečnostního oddělení. Vždycky jsem to tady zvládla a byla bych to zvládla i tentokrát. Měla jsem alespoň nechat místní zdravotní sestře více výživových roztoků. Bylo třeba vyhodnotit situaci dříve, udělat něco jinak.

Když jsem z vesnice odcházela naposledy, předtím než Haweeyo zemřela, šla se mnou až k letadlu, pozvedla ruku, aby si chránila oči, a uprostřed keříků zůstala sledovat stroj rozjíždějící se po odletové ploše. Stála tam ještě tehdy, když ostatní děti odběhly, aby pokračovaly v hrách nebo v práci. Snila o mnoha věcech a nedostala nic. Všichni mi říkali, že to nebyla moje vina, ale já vím, že byla.

„Pořád na ni myslíš?“ zeptal se Gerard.

„Ano.“

„Proč právě na ni?“

Na to neumím odpovědět. V této zemi člověk vidí umírat lidi pořád. Mnoho mých místních spolupracovníků zemřelo při bombových útocích, každý z nich ztratil někoho z rodiny. Děti, o něž se starám, umírají neustále. Na podvýživu, při útocích aš-Šabábu nebo na nemoci, jež by se jinde daly léčit. Ty, které přežijí, pokračují v životě ve strachu a v ohrožení. Mnohým hlad způsobil trvalé poškození mozku.

Během prvních týdnů jsem plakala každý den. Po každém pracovním dni jsem se zachumlala do postele, strčila si do úst pěst, jelikož stěny ubikací propouštějí zvuk, a plakala tak, že se to muselo dotknout i všech ostatních spolupracovníků. Potom jsem ale pochopila, jak to bylo směšné. Nikdo v této zemi nemá užitek z mého pláče. Přišla jsem sem pracovat, a pokud udělám, co je v mých silách, mohla bych dokonce někomu pomoci. Přestala jsem plakat, myslela na pevnou bublinu, jež mě odděluje od vnějšího světa, a dala se do práce. Přesto jsem v noci měla noční můry – přímo přede mnou se vznášely obličejové děti, rty bez úsměvu a oči, jež neuhnou pohledem jinam.

Obdivuji místní spolupracovníky. Každé úmrtí je zarmoutí, ale přesto jdou ráno zase do zaměstnání, projdou si úkoly dne a vrhnou se do práce. Říkají, že dělají, co můžou, a smějí se vždy, když je k tomu příležitost. Lidé tady nasazují vlastní životy, aby zachránili dítě ze sousedství, a přes agrese a bombové útoky pokračují v životě dál. Učí doma děti číst a vrací se na trh, aby zde prodávali ovoce a ryby. Chodí se vztyčenou hlavou, sledují, co

se děje kolem, o politice i životě hovoří s jasným pohledem, stále obdivují pozlacené město ve světle zapadajícího slunce a smějí se několikrát denně. Obdivuji jejich schopnost fungovat, sílu udržet si naději, odvahu držet se vlastních hodnot a cítit i hodnotu druhých.

I já se snažím soustředit na práci. Snažím se dělat všechno tak dobře, jak jen dokážu, protože význam má jen to, co můžu udělat. Moje slzy ani noční můry nikomu nepomůžou. Tato bolest je úzkostí privilegovaného člověka. Menšiny zvyklé na to, že sny se mohou splnit nebo si je můžeme splnit, a pokud se nám nesplní, můžeme požadovat něco lepšího. Menšiny, která může bez náznaku ironie říci: „všechno závisí na nás samotných“ nebo „dobrým lidem se dějí dobré věci“. Zároveň ztrácíme schopnost dostávat se do situací, kdy se nám dějí zlé věci, a vůbec nic nezáleží jen na nás samotných.

Ted' se najednou všechno zboří kvůli dívce s čapím krkem. Musím odsud pryč. Nevím kam. Na dovolené v Evropě mě výjevy z této země bez varování pronásledují. Mezi chvátajícími lidmi v Paříži, Římě, Londýně a Kodani vidím obličej mrtvých dětí. Poslouchám přátele, jak vedou rozhovory o hudbě a knihách, a začnu plakat, aniž bych dokázala vysvětlit proč. Přesto jsem si chtěla sbalit věci a někam bez cíle odjet, projíždět se neznámými zeměmi, soustředit se jen na to, jak se dostanu na další místo a kde budu spát následující noc, na prohlídky na hranicích a na temné cesty s velkou koncentrací policistů.

„Aavo! Slyšela jsi, co se děje v Helsinkách?“

Eva, pracovnice uprchlické organizace ze Švédska, prokličkuje s táčem v rukou ke mně a Gerardovi. V zářivě osvětlené, neklimatizované jídelně vypadá prostě krásně, jako koneckonců Švédka obvykle vypadají. Jako by se sem jen přijela podívat, jak se nám vede.

„Co se děje?“ zeptá se Gerard. Jazyk v ústech mi napuchne. Všechna slova mě najednou napadají jen ve finštině a nikdo jiný jim tady nerozumí.

„Někdo střílí v centru Helsinek.“

„Co?“

„Ve stejnou chvíli se střílelo i jinde, přinejmenším v Londýně a Paříži. Na internetu zanechali zprávy, kde mluví o tom, že je potřeba snížit počet lidí.“

„O čem?“

„O snížení počtu lidí. O tom, že nás je moc, příliš využíváme přírodní zdroje a tak.“

„Ne.“ Můj hlas zní jako kňučení zraněného zvířete. Gerard mi pevně stiskne ruku.

„Šílený.“ Laskavý a dobrácký Gerard. Mluví plyně čtyřmi jazyky, ale gramatika hněvu je mu cizí.

„Je to naprosto šílený,“ řekne Eva. „Provádějí něco ve stínu spravedlnosti. Porážku.“

„Kde je ta zpráva?“ zeptal se Gerard. Naklonil se k Evě a zkoumají spolu telefon. Hlavy mají blízko u sebe a ruce obou jsou krásné a opálené.

Vstanu. Zavrávorám a strčím do stolu. K Gerardovým a Eviným nohám se vylije čaj.

„Promiňte,“ řeknu finsky a osuším vlašný nápoj okrajem sukně. Gerard mě chytí za ruku. Vytrhnu se mu tak prudce, že zády narazím do rohu vedlejšího stolu.

„Zlato, jsi v pořádku?“

„Musím mluvit s matkou,“ řeknu francouzsky, aby tomu Eva nerozuměla.

„Mám jít s tebou?“

Gerard vstane a vydá se za mnou. Zatřesu hlavou, kolem dlouhých stolů mířím ke dveřím a ostatní mě zmateně pozorují. Ruce i nohy mám ochromené a těžké. Vzpomenu si na hrocha, který v přírodním parku v Tanzanii zabloudil až na terasu restaurace, kde jsme se s Gerardem na dovolené zastavili. Při chůzi dělal díry do podlahy a pokaždé, když se otočil, něco rozbil. Čas v restauraci se zastavil. Hosté zůstali s vidličkami v ruce zírat na zvíře, jež bylo roztomilé, ale jen v případě, že bylo u řeky a člověk se na ně díval zdálky. V malém prostoru bylo nebezpečné. Děti z blízké vesnice pouštěly na břehu lodičky právě v místě, kudy hroši vstupují do vody. Jedno z nich bylo hrošimi tlapami

udupáno. Číšníci vyváděli hrocha ven tak tiše, jako by k němu jen šeptali. Teprve teď tuším, jak vyděšené muselo zvíře být.

Otevřu dveře, vyjdu ven a vidím, jak dvůr obchází hlídač se samopalem. Na sametově černé obloze jsou hvězdy. Zářívá jasněji než doma.

Matka neodpovídá. Chvíli myslím na to, že je v práci, mluvím k pozornému publiku o záležitostech, jež jsem jako dítě nenáviděla. Připadalo mi, že jsou pro ni důležitější než já. Myslela jsem na matčiny prošedivělé vlasy a oblečení, které nosí už desetiletí. Na chvíli jsem se zase stala dítětem. Jsem rozzlobená, protože nevidím, jaká jsem doopravdy. Nebudu nikdy taková jako ona, pomyslela jsem si, když jsem se dívala na to, jak zírám do počítače ponořená do své práce. Chodila vždy neupravená a soustředila se na záchranu světa. Nebyla schopná být šťastná. Moje skříň je i tady plná bílých, dobře padnoucích triček, jejichž límce vždy předtím, než vyrazím do práce, přežehlím. Matka nemá ani žehličku.

Mám studené prsty, ačkoli vítr pofukující na dvoře je teplý. Kolem ramen si obtočím tenký šátek a jeho konce utáhnu tak pevně, že se mi těžko dýchá. Udělám pevný uzel a jdu až ke zdi, odkud je slyšet šumění moře. Ve tmě na cestě špatně šlápnu. Noha mě zabolí, namasíruji si kotník a pokračuji dál.

Vzduchem se šíří vůně spáleného dřeva. Z baru v zadní části dvora sem doléhá hovor v angličtině a francouzštině. Gerard a Eva míří z jídelny evidentně právě tam. Představuji si, jak sedí vedle sebe na úzké lavičce, popíjejí zázvorové pivo a jak se jejich hlasy sniží, když mluví o tom, co se zrovna děje v Helsinkách.

„Co se Aavě stalo?“ zeptá se Eva a Gerard jen svěsí ramena.

„Občas je trochu... zvláštní.“

V zadní části dvora se nachází maličký byt zahradníkovy rodiny. Na dvoře leží růžová koloběžka s potiskem Hello Kitty, kterou dítěti přivezl japonský lékař. Mínu dům a jdu směrem ke zdi. Dřepnu si ke kořenům ibišku. Děti si tu postavily domeček. V kořenech u mých nohou je peřinka pro panenku a maličké porcelánové kávové hrnečky.

Byli jsme spolu v dětském pokoji. Aslak měl na sobě sražené černožluté proužkované pyžamo. Vypadal v něm jako tygří mládě. Prosil mě, abych mu vyrobila uši, jaké má fenek, namalovala mu na obličej liščí oči a do koutků úst ostré zuby. Aslakova pleť byla pod mými prsty hebká jako smetana. Podle rysů obličeje jsem mu domalovala ty zvířecí. Něco na tom mě děsilo. Aslak byl vtipný bratříček. Když vyšel ze sprchy, vždy vyšpuloval břicho proti mému a chtěl si hrát na tlusté muže. Když mě poprosil, abych mu na obličej namalovala ještě ten fenčí, připadalo mi, jako bych kreslila něco z jeho nitra.

„A nemohl bys být třeba princem?“ zeptala jsem se.

„Jsem princezna Pouštní liška,“ odpověděl Aslak a obličej byl v tu samou chvíli jeho a zároveň patřil ještě někomu jinému.

„Zachráním všechny, kteří mají svízel.“

S obavami jsem přikývla, oblékla se do sukně se zlatým lemem a na hlavu si dala stříbrnou čelenku s růžovými a tyrkysovými kamínky.

Na malém stolečku jsem rozprostřela babičkovský háčkovaný ubrus a prostřela na něj porcelánové hrnečky a dřevěný dort, jehož dílky ozdobené samolepkami se daly rozřezat nožikem. Aslak uchopil do rukou zářící světelný meč a pozval matku s otcem na dortový dýchánek. Jednou přišli ruku v ruce, smáli se, vzali si na sebe koruny a pláště a povídali, že jsou král a královna ze sousední země, seděli na podlaze a popíjeli kávu z porcelánových hrnečků.

Aslaka hra brzy unavila, začal běhat po pokoji a vydával řev jako pouštní liška. Křičela jsem s ním a máma s tátou se napřáhli proti nám, sevřeli nás v náručí a lechtali nás v podpaží a na bříše. Já a Aslak jsme se smáli perlově jasným smíchem, jenž se nesl pokojem i po tom, co jsme šli spát.

From: Aslak

To: Aava

Vím, že tě to asi zrovna moc nezajímá, ale nemám nikoho jiného, komu bych to mohl říct. Stal jsem se součástí jedné záležitosti. Mohla bys dohlédnout na mámu s tátou. Nechci pro nikoho z vás nic zlého. Tohle je moje soukromá záležitost.

Tuto zprávu jsem dostala od Aslaka před dvěma týdny. Hned jsem mu odpověděla.

From: Aava

To: Aslak

Co zase blbneš? Jasně, že mě to zajímá! Zavolej mi!

From: Aava

To: Aslak

Ahoj. Mohl bys mi odpovědět? Strašně se o tebe bojím.

From: Aava

To: Aslak

Ahoj. Ze srdce si přeji, abys neudělal nějakou hloupost. Mám tě ráda.

From: Aava

To: Aslak

*Musíme si promluvit. Zařídím si třeba dovolenou a přijedu.
ODPOVĚZ!!!*

Celou dobu jsem přemítala nad zprávou. Myslela jsem na to v práci i večer, když jsem byla s Gerardem, když jsem si v uklizeném hliněném domku povídala s dalšími zdravotními sestrami nebo měřila vybledlým metrem dovezeným z domova zápěstí dětem, jež tam tiše postávaly.

Chtěla jsem o tom někomu říct. Chtěla jsem se zbavit toho břemene, oznámit to někomu, kdo by věděl, co dělat. Ale co bych mu řekla? A komu vlastně? Aslak mi poslal podobné zprávy už dříve, a mnohokrát. Zabiju se. Zabiju tě. Zabiju kohokoli.

Nejdřív jsem je všechny archivovala. Zavolala na policii, psychiatrickou kliniku i terapeutovi, k němuž Aslak kdysi docházel. Vysvětlila jsem jim situaci a zeptala se, co je třeba udělat.

„Nic,“ odpověděli.

„Pokud nemáte žádné jiné důkazy.“

„Pokud sám nechce pomoc.“

„Neexistuje nic, co bychom v této situaci mohli udělat.“

Nakonec Aslak vždycky odpověděl a působil, jako by žádnou ze zpráv nikdy neodeslal, jako by všechno bylo úplně běžné. Chtěl mluvit o hudbě nebo o politice, kterou neustále sledoval. A všechno, co se stalo předtím, se změnilo v pouhý sen, v představu, jež byla skutečností jen pro mě.

Vždy, když se tohle přihodilo, rozhodla jsem se, že Aslaka nechám být. Chtěla jsem se odtrhnout od bratra, jehož překroucená realita překrucovala i tu mou a vracela mě stále do dětství, kdy jsem se o něho bála.

Vzbudila jsem se před východem slunce a běhala po dvoře okolo zdi tak dlouho, než nebe zesvětlalo a vzduch byl příliš teplý, než aby se dal dýchat. Pracovala jsem, dívala se na filmy, večer dělala kliky a snažila se milovat Gerarda víc, než jsem ho ve skutečnosti milovala. Myslela jsem na Aslaka. Nemyslela jsem na něho. Otec a matka se mě ptali, zda bych se s ním nemohla spojit, a já jim odpověděla, že teď mám naspěch, ačkoli jsem chtěla říct ‚jděte do háje‘. A nakonec se vždycky jeden z nás ozval a všechno začalo nanovo.

Byla jsem si jistá, že Aslak odpoví i teď. Že někdy zase odpoví.

Uběhly dny a týdny. Aslak neodpovídal.

Položím si hlavu proti chladné zdi. Zpoza ní je slyšet klidné šplouchání moře. Jen kousíček odsud plují hojně vyzbrojené bývalé rybářské lodě a na nich mladí muži, kteří dřív házeli ze břehu do vody kamínky a kteří přivykli tomu unášet, mučit a zabíjet ostatní.

DRUHÁ ČÁST

*Žena pravila: Ted' vám povím pohádku pro dospělé.
Povím vám ji, protože jsem dítě a nemocná.
Řeknu ji sobě a tobě.*

SAILA SUSILUOTO
Okřídlení a ocasí

11

Mnohem dříve

LAURA

„Mohli bychom?“

„Ne.“

„Proč?“

„Proto.“

„Bylo by to úžasné.“

„Já ale nechci.“

„Proč nechceš?“

Začala jsem plakat. Frustrace zkřivila Eerikovi obličej. Tehdy jsem plakala často, Eerik nikdy.

„Tvůj pláč je soundtrackem našeho vztahu,“ prohlásil Eerik jednou, když se na mě rozzlobil.

„Je to úplně, jako kdybychom byli na večírku, někdo stále dokola pouštěl jednu píseň, ale nikdo ji už nechtěl poslouchat.“

Eerik se odsunul trochu dál, přetáhl přes sebe deku a natáhl si pod ní na nohy spodky, jako bych ho nikdy neviděla nahého.

„Proč nechceš děti?“ zeptal se.

„Je potřeba chtít všechno?“

„Ne. Ale já chci.“

Eerik měl teplé ruce a bystré oči. Na jeho těle jsem usínala rychleji a probouzela se svěžeji než kdy dřív. Eerik chtěl dítě. Já nechtěla. Nechtěla jsem ale ztratit Eerika. Eerik mi řekl, že nechce ztratit mě. Já jsem nechtěla, aby byl Eerik nešťastný. Eerik řekl, že není, ale vypadal, že je.

Opatrně se dotkl mých ramen. Dovolila jsem mu položit tam ruku, ačkoli jsem ji chtěla odsunout pryč. Eerik mi kreslil na záda obrázek. Chvilí mi trvalo, než jsem pochopila, že to nebyl obrázek, ale báseň, ta, kterou jsme oba milovali.

*Nesu v srdci svém
jako v přeplněné rakvi, kterou nelze zavřít,
všechna místa, kde jsem byl,
všechny přístavy, kam jsem doplul,
všechny krajiny, jež jsem viděl z okna kajuty
nebo z přídě lodi, sníce,
a v celé nahotě je toho tak málo,
po čem toužím.*

„Myslíš, že se vzdám tak snadno?“

„Chtěl jsem být romantický.“

„Myslíš, že vyměním pesar za Pessou?“

Eerik se zasmál. I já jsem se smála. Milovali jsme se. Tentokrát jsme se nehádali o antikoncepci. Když jsme později vedle sebe leželi, měla jsem hlavu položenou na dolní části jeho hrudníku a Eerik mě rukou hladil po paži. Tehdy jsem mu řekla to, co jsem neřekla ještě nikomu.

„Když jsem byla dítě, mou nejdůležitější dovedností bylo zůstat obezřetná před matkou,“ pověděla jsem Eerikovi a pohyb jeho prstů v dolní části zad mě rozechvíval.

Když jsem byla malá, byla matka někdy úžasná. Vyprávěla mi, že v zadní části zahrady žijí v růžových keřích skřítkci, jako dezert pekla větrníky s čokoládovou polevou a dovolila mi zkoušet si boa a zlaté boty, které sama nosila, když byla mladá. Ale všechno se mělo rychle změnit. Těžká opona se zatáhla a ona se uzavřela do svého vlastního světa.

Naučila jsem se nakupovat a vařit jídlo, protože matka někdy ležela celé dny v zatemnělém pokoji a poslouchala hudbu, kterou znala z mládí. Naučila jsem se kontrolovat matčiny oči. Když se zakalily do barvy oleje, dokázala jsem se změnit v neviditelnou a vyklouznout ven, ukrást z obchodu sladkosti a podělit se o ně s kamarády, kteří mě pozvali k nim domů na jídlo.

Když jsem chodila do deváté třídy, přišla k nám do školy dívka s modrými vlasy, kroužkem v nose a symbolem míru na zádech

kožené bundy. Jmenovala se Nancy. Holky z paralelky, jež používaly příliš tmavý make-up a ukradenou rtěnku a vyhrožovaly všem, kdo nosili špatnou značku džínů, ji o první přestávce na záchodech zmlátily.

Přes dveře kabinky jsem slyšela, jak holky Nancy tahají za vlasy. Zvedla jsem nohy, aby mi nebyly vidět špičky bot. Chtělo se mi kýchat, a abych tomu zabránila, ucpala jsem si nosní dírky prsty. Břicho se mi svíralo. Ty stejné holky mi taky jednou vyhrožovaly, že mě zmlátí. Tehdy jsem měla své jediné levisky špinavé, a tak jsem šla do školy v sukni. Nancy měla přátelské oči a na hrudi kabátu našité odznáčky, na nichž stálo *I zvířata mají práva!* a *Jsem proti válečné apatii!*

„S tou by bylo příjemné si popovídat,“ pomyslela jsem si, když jsem Nancy poprvé spatřila. Zrovna procházela kolem okna sbořovny a zapálila si cigaretu. Teď ji za tenkými dveřmi tři holky mlátily, ale já jí nešla na pomoc. Nešla bych, ani kdybych mohla.

Když holky konečně odešly, otevřela jsem opatrně dveře. Nancy si před zrcadlem upravovala líčení. Z nosu jí tekla krev a jednu tvář měla červenou, ale ona se soustředila na černé linky ochraničující oči. Tyčinkou s vatou si umně nanasla stíny a na ně dokreslila konturkou ostré linky.

„Fajn baby,“ řekla Nancy, když uviděla v zrcadle, jak vycházím z kabinky.

„No, dej pokoj,“ odpověděla jsem a Nancy se mě zeptala, zda si nechci půjčit její tužku na oči. Udělala jsem si kolem očí stejné linky, jako měla ona, a začaly jsme si povídat.

Mluvily jsme o pokusech na zvířatech, ozonové díře a mezinárodních společnostech, které se chovají nespravedlivě k obyvatelům chudých zemí. Nancy o tom všem hodně věděla a já se chtěla všechno naučit. Mluvily jsme o tom, jak člověka zabolí na hrudi, když se dívá na loď plující do Německa nebo Polska a přemýšlí nad tím, že do jedné z nich nastoupí a bude cestovat přes moře do neznámých měst a dále pojedje vlakem někam, odkud by se už nemusel vrátit. Mluvily jsme o matkách a otcích, o Sidovi a Nancy, Pellem Miljoonovi, Eput a o kapelách, které se jmenovaly Svatá škola a Neplodná Panna. Nancy si byla jistá,

že by se mi taky líbily, a slíbila, že mi udělá kopie jejich desek. Když jsme si povídaly, všechno kolem se mi zdálo lehčí. Připadalo mi, jako bych doteď žila uvnitř bubliny a Nancy ji propíchlá špičkou konturky. Toho dne jsme se už na vyučování nevrátily. Šly jsme k Nancy domů a poslouchaly hudbu.

Ležely jsme vedle sebe na podlaze. Nahlas hrála kapela s názvem Treblinka a na ruce jsem cítila teplo Nancyiny paže. Představovala jsem si, jak my dvě spolu stopujeme po Evropě, hrajeme na ulicích Londýna, Paříže a Amsterdamu a děláme *něco, co by lidi přimělo skoncovat s ničivou spotřební pártý na Zemi!* Tak jsem si to toho večera zapsala do deníku a okraje pomalovala symboly míru.

Díky Nancy jsem konečně našla domov. Z Nancyiných přátel se stala má rodina a matka si vůbec nevšimla, že jsem ji opustila a přespávala s novou rodinou na podlahách domů, které jsme obsadili na protest proti testům na zvířatech, jaderné energii a vykořisťování rozvojových zemí. Tehdy jsme spolu mohly jezdit od jednoho města k druhému a poslouchat kapely, na jejichž koncertech bychom skákaly ruku v ruce s neznámými lidmi.

Potom, co jsem se seznámila s Nancy a jejími přáteli, život mi zaplnila jistota, která se rozšiřovala jako teplo, že *se prostě něco musí udělat*. Vedena touto jistotou jsem opustila matku a budovala si život, ve kterém jsem všechnen čas věnovala tomu, aby se něco ve světě změnilo. Do tohoto života nepatřila myšlenka na to mít děti.

„Proč by si někdo pořizoval děti do světa, jenž se nachází na pokraji zkázy?“ pomyslela jsem si vždy, když někdo z mých přátel prohlásil, že čekají dítě.

„Neodvažuji se nést odpovědnost za bytost, jež je na mně plně závislá,“ řekla jsem Eerikovi. Ten přestal kreslit a tiše mě poslouchal s čelem opřeným o kolena. „Co když se s dítětem změní ve svou vlastní matku a co když se dítě ode mě nedokáže odpoutat?“

První dítě byla holčička. Pojmenovali jsme ji Aava Hilda Amanda. Hilda a Amanda podle mojí a Eerikovy babičky, podle dvou žen, které pracovaly od rána do večera, ale nikdy se neprestaly smát. A Aava, což ve finštině znamená širý, podle širého moře, které jsem milovala a naučila jsem ho milovat také Eerika.

Když myslím na Aavu, vybaví se mi tohle: Aava spí. Pokoj je potměnlý, ale ne úplně tmavý. V rohu se vznáší prach a ze dvora je slyšet zvuk motorové pily. Sedím vedle ní a přetáhnu jí příkrývku i přes uši, aby ji hluk neprobudil. Položím jí prsty před nos a cítím teplo jejího dechu. Jdu ke dveřím a zase se vrátím. Zkontroluji, že miminko dýchá, zůstanu sedět vedle postýlky, protože cítím tlak, jenž mi ztěžuje volný pohyb.

„Od teď až do konce života,“ pomyslím si, „mé štěstí je svázáno se štěstím tohoto človíčka.“

Aava ze spaní vzdychne. Myslím na děti, které jsem viděla přes den. Smály se a povídaly si v tramvaji, hned ale ztichly, když se na ně pokoušel mluvit chlapec, který stál opodál. Chlapec nakonec odvrátil hlavu a obličejе dětí se odrážely v okně proti listopadové šedi. Měly v nich stejně ztuhlý úsměv, jako mají všechny děti, které se musí pořád smát.

Motorová pila se utiší a Aava začne ze sna plakat. Položím jí ruku na zádička. Mám ruku těžší než kdy dřív.

Předtím, než se nám narodil syn, jsem si myslela, že to nezvládnou. Měla jsem silné bolesti už dlouho před plánovaným termínem porodu. Ležela jsem na gauči a snažila se zadržet pláč. Aava běhala po bytě a ničila všechno, na co přišla. Tajně jsem jí ujídala čokoládu a nechávala ji příliš dlouho koukat na seriály pro děti. Zavřela jsem oči a modlila se, abych ještě mohla všechno zrušit.

Chlapci jsme dali jméno Lauri Aslak Eerikinpoika. Lauri a Aslak po našich dědečcích, mužích, kteří odešli mladí do války a vrátili se z ní jako cizí lidé. Eerikinpoika, tedy Erikův syn, protože jsem chtěla Eerika poprosit o odpuštění.

Půl dne po narození Aslaka se na něho přišla do nemocnice podívat Aava s Eerikovými rodiči. Aavě byly tři roky a pět měsíců. Na sobě měla čepičku s jahodami, vytahanou kombinézu a v očích přísný pohled.

Erik držel Aslaka v náruči. Četla jsem, že by se to tak mělo dělat, když se dítě poprvé setká se svým sourozencem. Miminko je dobré dát otci a matka může vzít do náruče prvorozené dítě. Po porodu jsem byla bledá a vyčerpaná a ležela jsem v posteli na boku. Musela jsem se opřít, abych vůbec mohla vstát. Když zavolala Eerikova matka a sdělila mi, že jsou na cestě, osprechovala jsem se, ale musela jsem při tom sedět na stoličce. Pak jsem se převlékla z nemocničního světlerůžového oblečení do vlastních šatů. Na tváře, bledé od ztráty krve, jsem si nanesla růž. Když se otevřely dveře pokoje a Aava vstoupila dovnitř držíc se ruky Eerikovy maminky, přišourala jsem se k ní nejistými kroky, abych jí mohla vzít do náruči.

Aava nechtěla. Tahala Eerikovu matku za nohavice. Tchyně ji zvedla, zašeptala jí do ouška „babička je tady“ a slíbila, že po návštěvě si zajdou do nemocniční kavárny na zmrzlinu. Z druhé části pokoje se usmíval Erik s Aslakem v náruči. Chlapeček měl

vyměněnou plenu, na sobě nemocniční povian a tenkou čepičku, která připomínala skořápku vajíčka. Já jsem ležela na boku v posteli, vzala jsem si prášek proti bolesti a měla zavřené oči, ačkoli jsem nemohla spát.

Seděla jsem v komplikované poloze v dolní části postele a dívala se, jak Eerikova matka přichází s Aavou v náručí ke svému synovi a vnukovi. Eerikův otec je následoval s květinami v ruce pokýval hlavou směrem ke mně, jako by prosil o odpuštění.

„Jen si odpočiň,“ řekl Eerik, „však my to zvládneme.“

Vzala jsem si druhý prášek proti bolesti, ačkoliv bych ve skutečnosti neměla, položila hlavu na postel a hledala polohu, ve které by byla bolest v rozkroku a na prsou alespoň trochu snesitelná. Přetáhla jsem si peřinu přes hlavu a přemýšlela nad velrybou, která sama pluje Tichomořím a jejíž písni ostatní velryby nerozumí.

„Mami, kde se bere smrt?“

Aslakovi byly čtyři. Byl jarní večer, oknem vplouvala do pokoje vůně čerstvých listů a nebe bylo světlé, přestože už bylo pozdě večer. Aava spala u kamarádky a Eerik byl na Filipínách, kde projektoval novou vesnici poničenou povodněmi. Seděli jsme s Aslakem na pohovce. Jemnou tvářičku měl položenou na mém krku.

Tehdy jsme měli rozbité baterie a doma bylo pořád příliš teplo. Když jsme ráno odcházeli do školky, Aslak se válel na podlaze, křičel a házel botami. Já a Eerik jsme byli dotčeni vším, co řekl ten druhý, a Aava seděla někde v koutě a tiše si kreslila. Nikdo neměl čas zeptat se jí, jak se má. Teď jsme měli s Aslakem chvílku naplněnou klidem. A třebaže už bylo pozdě večer, chtěla jsem, aby to nikdy neskončilo. Jarní světlo vytvářelo Aslakovi v rozčepýřených vlasech svatozář. Chlapec se mi vmáčkl do náruče a já jsem hladila jeho holé paže, chtěla jsem na jejich povrch namalovat ochrannou slupku.

Dívali jsme se na film, kde divočí králíci přechali z míst obydlených lidmi a vydávali se hledat nový domov. Králíci ve filmu byli chyceni do pastí, poranili se a nakonec zemřeli. Sevřela jsem Aslaka v náručí a zeptala se ho, zda nechce film vypnout, on ale odmítavě zatřepal hlavou.

„Děje se tohle zvířatům doopravdy?“ zeptal se po skončení filmu.

„Mohli bychom se snažit dělat věci tak, aby se to nedělo,“ odpověděla jsem a dlouze se odmlčela.

„Ale děje se jim teď tohle?“

„Myslíš totéž jako v tomhle filmu?“

„Ano.“

„Ne. Ne, úplně stejně se to neděje.“

Aslak se na mě díval váhavě, jako by zvažoval, zda může mé odpovědi věřit. Pamatovala jsem si na dobu, kdy jsme s přáteli

po nocích obcházel prodejny s kožichy a na výlohy připevňovali fotografie norků a lišek zavřených v úzkých klecích, jejichž oči zářily a zíraly přes mříže do kamery.

Ačkoli se u nás už dlouho nepeklo, na chvíli se pokojem šířila vůně buchet právě vytažených z trouby. Sevřela jsem Aslaka v náručí ještě pevněji a cítila teplo vycházející z trouby, jako kdybych měla vzpomínky na hřejivý, voňavý domov, kde se v sobotu večer jedí čerstvé buchty. Myslela jsem na dobu, kdy se Aava a Aslak začali zamýšlet nad podobnými otázkami, nad kterými jsem přemýšlela i já, když jsem byla mladá, a o nichž bych s nimi mohla hovořit. Jejich myšlenky mě překvapily. Celým tělem mi otřásalo štěstí. Jak zvláštní je držet v náručí člověka, který jednoho dne vstoupí do světa beze mě a v myšlenkách si mě předvolá.

„Kde se bere smrt?“ zeptal se znovu Aslak.

„Přijde ústy?“

Nad odpovědí jsem přemýšlela tak dlouho, že mě Aslak štípl, aby se ubezpečil, že jsem vzhůru.

„Přijde ze života,“ odpověděla jsem potom.

„Úplně stejně jako po dni přichází noc a po noci den.“

„Já nechci umřít,“ řekl Aslak. „Chci pořád žít.“

„To ještě zvládneš, zlatíčko,“ řekla jsem. Snažila jsem se znít jako sebejistý dospělý, tak, jak mi to v dětství chybělo.

„Ještě zvládneš udělat v životě spoustu vzrušujících věcí. Až budeš starý, budeš si moct spokojeně vydechnout, že teď už smrt může přijít.“

Aslakův pohled byl podezřívavý. Pověděla jsem mu o své babičce, která na hřišti vylezla na prolézačku tak, že jí vlála krajková spodičká. „Babička zemřela před dvaceti lety, ale myslím na ni každý den. Takhle ještě může chvíli žít.“

Seděli jsme v objetí na pohovce tak dlouho, až světlo ustoupilo soumraku. Aslak chtěl o babičce vědět víc, a tak jsem mu vyprávěla o princeznách z dětství, pro něž mi babička dala stříbrný tác místo kluziště.

Když začal Aslak zívat, odnesla jsem ho, abych ho uložila ke spánku. Uspnul ještě dřív, než jsem ho položila do postele. Obličej měl přitisknutý na mém krku a jeho teplý dech mě lechtal na kůži.

„Nemůžu usnout.“

Byla srpnová noc. Byli jsme na cyklistickém výletě na ostrovech poblíž Turku. Spali jsme ve stanu blízko skal u pobřeží, já a Eerik v jednom velkém spacím pytli a Aava a Aslak ve svých. Ze stropu stanu visela petrolejová lampa a venku jsme měli kola, dvě dětská a dvě pro dospělé. Když jsem se na ně dívala, něco uvnitř mě se pohnulo.

„Jsme rodina.“ Předměty patřící nám čtyřem mi to z nějakého důvodu připomínaly poněkud jasněji. Dvoje malé a dvoje velké boty v řadě u vchodu do stanu, dva dětské a dva dospělácké lístky do cirkusu, dvoje dětské a dvoje velké plavky sušící se na šňůře v koupelně.

Když jsem byla s Eerikem, Aavou a Aslakem, byla jsem často neklidná a napjatá. Úkoly patřící matce a manželce jsem plnila mechanicky a chyběla mi chvíle, kdy by nikdo z nich po mně nic nechtěl. Nejhlubší lásku jsem k nim cítila tehdy, když jsem byla sama a třídila jsem věci nebo oblečení. Když jsem stlala postel, na chvíli jsem se zastavila, abych si přivoněla k dětskému pyžámku. Když jsem rovnala nádobí do myčky, rozhodla jsem se ručně umýt hrneček s nosorožcem, který Aslak používal od doby, kdy mu byl rok, a nechtěl se ho vzdát, ačkoli šel na podzim do školy. Ta doba byla plná práce a zálib, vlastních i dětí, starostí o finanční záležitosti a otázek plných paniky směřovaných k sobě, co bych mohla v životě ještě udělat, k čemu bych se mohla hodit, jestli vůbec k něčemu. Pro lásku jsem měla nejvíce prostoru tehdy, když byli milovaní pryč. Lásku jsem cítila nejsilněji ve chvílích, kdy jsem se mohla zastavit a o samotě si užívat představy o blízkých a o vztazích, které by pro ostatní lidi byly pokusy.

Aslakova ruka vystrčená z otvoru spacího pytle mě hladila po tváři. Měl teplé prsty a šeptal, aby se nikdo jiný nevbudil.

Tehdy jsem špatně spala. Obvykle mě probouzení v noci rozlobilo, ale teď bylo za stěnami stanu slyšet vlnobítí a vchodem pronikala vůně moře.

„Nepůjdeme se podívat na hvězdy?“ zeptala jsem se.

„Jó!“ zavolal Aslak tak nadšeně, že mě až přepadl pocit viny. Proč jsem se jen neptala na něco takového častěji? Proč jsem jen neprosila děti o něco takového vícekrát, přitom by je taková prosba tolik potěšila.

Rozsvítila jsem baterku a v šeru jsem nám oběma hledala svetry, větrovky a boty. K večeři jsme si usmažili palačinky, ty zbylé jsem nám zabalila do krabičky a posypala cukrem. Vzala jsem krabičku s palačinkami, deku, chytila Aslaka za ruku a proklouzli jsme otvorem ve stanu ven. Vítr nám ošlehával obličej a cítili jsme chlad začínajícího podzimu. Vlny narážely na skály v pravidelném rytmu, tenhle zvuk mě vždycky uklidňoval. Nebe bylo jasné a měsíc v úplňku, bílý jako kost, vytvářel na skále bledou záři.

Na vlhké skále jsem nám roztáhla deku. Posadili jsme se na ni vedle sebe a Aslak se mi uvelebil v náručí. Zespod vlněného svetry mě tlačily kosti jeho ramen a z rozčepýřených vlasů jsem ucítila spánek a vůni táboráku. Udělali jsme si z palačinek ruličky a jedlí je rukama. Poslouchali jsme moře a cvrčky, jež chlapec slyšel mnohem zřetelněji než já.

„Mami,“ zašeptal Aslak, když jsme seděli tiše už tak dlouho, že jsem si myslela, že mi v náručí usnul.

„Copak, zlatíčko?“

„Jaké je to být dospělý?“

„Proč se na to ptáš?“

„Protože to nevím.“

Chtělo se mi zasmát se tomu, ale Aslak to myslel úplně vážně. Přerušila jsem zakuckání smíchem a podala jsem mu poslední palačinku.

„Záleží na tom, koho se zeptáš. U každého je to určitě jinak.“

„A jaké to je podle tebe?“

„Různé. Uspěchané. Občas stresující. Ale většinou je to fajn.“

„Je to lepší než být dítětem.“

„Podle mě ano.“

„Proč?“

„Jako dítě jsem měla spoustu otázek, na které jsem se neodvažovala zeptat. Pro dospělého je snazší hledat odpovědi.“

Aslak mi položil hlavu do náruče a poprosil mě, abych mu na záda nakreslila počátek vesmíru. Kreslení na záda miloval od malička. Už jako miminko ho to uklidňovalo a pak ve vzdorovitých letech a tehdy, když viděl noční můry a křičel s očima otevřenými, ačkoli stále spal. Ukazováčkem jsem kreslila odpalovací rampu, jejíž boky vystřelovaly do obou stran Aslakovy páteře. Přemýšlela jsem, kdy nastane čas, abych jemu a Aavě pověděla něco o svém dětství.

S Eerikovými rodiči se děti setkávaly často. O matce jsem jim vyprávěla, jen když se zeptaly, a obvykle jsem potom chtěla být sama. Přemýšlela jsem, jestli pro Aavu a Aslaka nezůstalo něco z toho nepochopené, když jsem nikdy nevyprávěla o ničem jiném než o hezkých okamžicích. Co kdybych jim řekla o tom, jak jsem jako dítě dlouho poslouchala za domovními dveřmi, než jsem se jako odvážila otevřít? Jak bych pak mohla nést dál tajemství, které se nikdo nesměl dozvědět?

Aslak si v mém náručí poupravil polohu. Noc byla chladná a teplo z jeho těla se šířilo i do mého.

„Podle mě je prima být dítě,“ pronesl jemně, jako kdyby už usínal. „Nechci, aby čas plynul.“

„Proč?“

„Protože pak jednou vyprší,“ řekl a zatřásla se mu ramena.

„Náš čas vyprší,“ řekla jsem, „ale život na Zemi bude stále pokračovat. To je podle mě krásná myšlenka.“

„Proč?“

„Představ si třeba moře,“ řekla jsem mu. „Moře tady bylo už miliardy let před námi. A zůstane i tehdy, až už tu my nebudeme.“

„Já bych chtěl žít věčně,“ řekl Aslak a naklonil hlavu, aby viděl na nebe. „Chci vidět všechny země a všechny hvězdy na nebi. Chci se naučit všechny jazyky a pohladit všechny psy na světě.“

„Já ti je nakreslím na záda.“

„Všechny psy na světě? Vejdou se tam?“

„Budu je kreslit postupně.“

Aslak se mi uvelebil v náruči tak, že jsem mu rukou lépe dosáhla na záda. Vklouzla jsem mu prsty pod svetr a kreslila psy se vztyčenýma a povislýma ušima, psy s dlouhou srstí a skoro holé psy tak dlouho, že jeho tělíčko upadlo do spánku, dech se vyrovnal a dolní ret vystoupil dopředu jako vždycky, když spal.

Donesla jsem Aslaka zpátky do stanu, uložila do spacáku a políbila na tvář. Potom jsem vyšla zpátky ven a chodila po skalách tak dlouho, dokud se nebe nezačalo prosvětlovat. Soustředila jsem se na každý zvuk, na každé zapraskání pod nohama, na každou vůni, která přicházela z moře a ostrovů.

16

AAVA

„Vezmi si ta bílá.“

„Ne, já chci ta růžová!“

„Fajn. Můžeš si vzít růžová křídla, ale já budu mít růžovou kouzelnou hůlku!“

Bylo mi devět a Aslakovi šest. Mysleli jsme si, že už jsme moc velcí na to, abychom si ještě hráli takové hry, a proto jsme je hráli tajně, v dětském pokoji se zataženými závěsy a zavřenými dveřmi. Tak se šedý pokoj proměnil v říši víl, kde jsme my dva jako supervíly dokázali číst myšlenky lidí, viděli jsme skrz stěny sousedního domu a silou myšlenky jsme dokázali přimět ostatní, aby udělali to, co jsme chtěli.

Byli jsme AA-supervíly. Uměli jsme prolétnout skrz stěny, proměnit se v neviditelné, dýchat ve vesmíru i pod vodou. Já jsem byla denní víla. Měla jsem světlou sukni a květiny na tvářích a věděla jsem, jak lze i do nejtemnějších koutů rozšířit světlo. Aslak byl pouštní liška. Na zádech měl průsvitná křídla, na hlavě liščí uši, díky nimž mohl všechno slyšet, a oči měl tmavě orámované právě jako liška. Pouštní liška Aslak hledala v bezpečí tmy zvířata, se kterými bylo špatně zacházeno, osvobodila je a odvedla do tajného úkrytu, kde se o ně starala, a dala jim čarovnou sílu, díky níž mohla bojovat proti lidem.

Tehdy mě Aslak často prosil, abych si s ním hrála, ale já jsem souhlasila jen málokdy. Chodila jsem do školy a měla vlastní přátele, k nimž jsem chodila na návštěvy, když nám skončila družina. Aslak chodil na stejné místo do přípravného ročníku s mladšími sourozenci mých kamarádů a věděla jsem, že ho někteří považovali za podivína. Naučil se číst a psát už ve třech letech a otce občas porazil v šachách. Ale když ostatní děti chtěly, aby si šel s nimi hrát, pohroužil se někam do jiného světa. Sledoval proměňující se stíny na stěně nebo snad cosi za ní a po

dlouhé době ticha pronesl něco, čemu nikdo nerozuměl. Přála jsem si, aby se v něm za rok něco změnilo. Aby byl, až půjde do školy, obyčejný kluk, takový, jemuž se nikdo nebude smát. Chtěla jsem si myslet, že si to přeju hlavně kvůli němu, aby pro něho bylo snadnější přizpůsobit se skupině, ale ve skutečnosti jsem si to přála hlavně kvůli sobě. Bála jsem se, že když budou všichni brášku považovat za podivína, zůstanu sama i já.

Pokud jsme si spolu hráli, hráli jsme si nejčastěji na supervíly. Do tohoto světa jsem občas vklouzla i já. Když jsem se pohádala s kamarády nebo když na sebe mamka s tátou mluvili takovými hlasy, jejichž účelem bylo, aby zněly normálně. Já jsem ale tušila, že večer, když si budou myslet, že už spíme, přejdou v hádku.

„AA-supervíly, prozkoumejte oblast!“

„AA-supervíly, slyšíme!“

Aslak už nebyl malý chlapec, ale pružná víla Pouštní liška s vyvinutým sluchem a neohrazenými možnostmi. Kontroloval matrace postelí a vršky knihoven, kouty, malé dírký ve stěnách a svět otevírající se za oknem.

„Požární auto!“

„Vodní víly! Požár!“

„Skutečně!“

„Co?“

„Blázníš? Vedle dvora stojí opravdové požární auto!“

„Počkej!“

„Přijď za mnou!“

Když Aslak vyběhl ze dveří ven, už nebyl vílou. Byl to obyčejný mladší bratr s ušpiněným obličejem od barev, na zádech měl růžová křídla a v očích záblesk toho, že uvidí opravdové požární auto.“

Matka byla v obchodu a já bych si bývala chtěla ještě hrát. Byl to zvláštní pocit. Náš pokoj byl naplň obvyklý dětský pokoj a naplň vílí říše. Já jsem byla z poloviny obyčejná Aava a z poloviny pohádková bytost. Najednou přišel ten pocit neklidu, že jsem uprostřed něčeho.

Když jsem si ze zad sundala bílá křídla a uklidila je do krabice s kostýmy, aby se tenká látka neprotrhla, připadalo mi, že něco

končilo. Když jsem zavírala víko krabice, třáslly se mi ruce. Současně jsem uzavřela i něco jiného. Vždycky jsem si myslela, že vílí říše je místem, kam spolu s Aslakem můžeme uniknout, můj a bráškův společný svět, kam můžeme kdykoli vstoupit. Teď jsem začala tušit, že vílí říše zmizí celá a už se tam nebudeme moci dostat, ačkoli bych si to přála. Břicho mě bolelo, jako kdybych snědla příliš sladkého těsta. Šla jsem na záchod a dlouho seděla na poklopu, aniž bych si rozsvítila světlo. Když jsem vyšla ven, hledala jsem tužky a papíry a začala kreslit mapu vílí říše tak přesně a důkladně, abych to místo našla i tehdy, až vyrostu. Když se v zámku otočil mamčin klíč, byla jsem s prací na mapě teprve na začátku.

„Kde je Aslak?“

„Šel ven.“

„Prosila jsem tě, abys na něho dohlédla.“

„Venku je hasičské auto. Šel se na něj podívat.“

Požární auto bylo na místě, ale Aslaka nebylo vidět nikde. Obíhala jsem s mamkou dvůr, požární auto a nejbližší ulice. Mamka vzala do ruky telefon a přemýšlela, komu zavolat. Těsto v břiše mi narostlo tak, že bylo těžké i polykat.

„Jak jsi ho jen mohla nechat samotného?“

„Netušila jsem, že je tak hloupý.“

„Aslak není hloupý, ale malý.“

„Příští rok jde do školy.“

„Přesto je pořád ještě malý.“

„Já jsem taky malá!“

Plakala jsem. Mamka mě nevezala do náruče ani mě nepohladila po tváři. Dívala se na mě zle, pozvedla ruku a chvíli jsem si myslela, že mě udeří. Hledala v telefonu čísla na rodiče Aslakových kamarádů ze školky a zvažovala, komu by zavolala nejdřív. Jak by se někomu mohla odvážit zavolat a říct, že nemá tušení, kde je její dítě. Já jsem přemýšlela, co má odvaha společného s touhle záležitostí, ale měla jsem strach se na cokoli zeptat. Stud se kolem nás zhustil jako příliš horký vzduch. Nechápala jsem, proč se za tuto situaci stydět, ale věděla jsem, že to všechno byla moje vina.

Matka přerývaně dýchala a mluvila ostrým hlasem. Telefon se jí třásl v rukou. Když jsem se na ni dívala, nohy i paže mi změkly jako špagety, které se vařily příliš dlouho.

Do té doby jsem si myslela, že dospělí mají velké tajemství. Že jistě vědí, jak svět funguje a co je kdy třeba udělat. Táta s mámou bývali často unavení, snadno se rozzlobili a v noci mě pak probudil matčin pláč. Přesto jsem si myslela, že pod tím vším mají dospělí silné a pevné jádro, vnitřní stabilitu, kterou nelze úplně zničit.

„Staráme se o to, aby se vám nestalo nic zlého,“ opakovali matka s otcem, když jsme se s Aslakem něčeho báli, třeba ježdění na kole, plavání, jít na narozeninovou oslavu, že nás přejede auto, smrtelné nemoci nebo hraní na piano na koncertě hudební školy.

„Staráme se o vás.“ Věřila jsem tomu. Věřila jsem, že dospělí mají tajný prostředek, jehož prostřednictvím mohou činit dobro dětem na celém světě. Teď, když jsem viděla, jak se matce chvějí ruce, pochopila jsem, že to tak nebylo. I dospělí mají strach a jsou stejně bezradní jako děti.

Osušila jsem si slzy do rukávu trička, dívala se na známé domy, známé živé ploty a ulice, kde jsem se naučila jezdit na koloběžce a na kole, skákat přes švihadlo a gumu a schovávat se, když vyšlo ven dítě, se kterým jsem si nechtěla hrát. Všechno vypadalo jako dřív, a přesto se něco změnilo. Když jsem si v těch ulicích hrála a běhala, myslela jsem si, že jsem v bezpečí, že mě někdo chrání. Teď mi vítr foukal do tváře silněji než dřív, hluk aut byl slyšet ostřeji a výrazy ve tvářích kolemjdoucích byly hrozivé. Na cestě směřující k domovním dveřím se usadil vrabec. Ptáček zobal chléb spadlý na zem a pospíšil si pryč, když se někdo přiblížil.

Ten někdo byl bosý. Na nohou měl modřiny a na sobě roztrhané tričko a kalhoty. K výstřihu trička byly přichycené růžové cáry tylu a líčení na obličej se mu roztékalo od očí na tváře. Matka upustila telefon na zem a rozběhla se za Aslakem.

„Miláčku, co se ti stalo?“

Doma Aslak neřekl nic. Jeho ústa se proměnila v úzkou čárku a oči ohraničené černou konturou v noční rybník. Matka svlékla Aslakovi tričko a všimla si, že má na zádech odřenou kůži. Aslak se díval do podlahy a palcem jedné nohy si škrábal kotník druhé nohy .

Šla jsem do koupelny a přinesla matce desinfekci, vaty a náplastí. Vylezla jsem na dekl záchodové mísy, abych dosáhla na lékárníčku. V zrcadle jsem viděla svůj obličej, jenž byl úplně bledý a o hodně starší než před chvílí. Jako by se po něm někdo rychle prošel.

„Je to tvoje vina,“ říkal mi hlas v hlavě. Byl to hlas Aslakův, matčin hlas i můj vlastní. A ještě hlas někoho jiného, někoho, kdo mě kontroloval, kdo viděl všechno a věděl, co se stane holčičkám, které se špatně chovají.

Poté, co jsem se vrátila k Aslakovi a matce, byly mé kroky těžší než dřív. Chtěla jsem být úplně maličká, schoulit se k matce do náručí a plakat. Nechat ji, aby mě hladila po zádech a pověděla mi, že všechno bude v pořádku. Mamka ale mluvila jen k Aslakovi.

„Miláčku, musíš mi povědět, co se stalo,“ papouškovala, ale Aslak přesto neřekl vůbec nic. Jen se díval do země a drbal si nohu. Chvilí jsem si myslela, že byl Aslak někde úplně jinde, na skále vyhřáté sluníčkem u břehu moře. Že nás tu zanechal a už se nikdy nevrátí.

17 LAURA

„Člověk si představuje, jaký bude mít život. Představuje si, že ačkoli to bude jakkoli složité, důležité věci se vždy zachovají. Privilegovaná skupinka lidí, kteří našli svou cestu. Malá, ale trvalá skupinka. Pak se svět změní. A teprve tehdy, když už je pozdě, pochopíme, že možné je úplně všechno. Je možné, že všechno, co člověk považoval za zřejmé, je odklizeny pryč. Je možné, že jednoho dne i my budeme prchat před válkou.“

To jsem si zapsala do deníku, když bylo Aslakovi sedm a Aavě deset. Válka v Iráku trvala už roky a v myšlenkách jsem se té představy nemohla zbavit. Myslela jsem na děti, jež viděly umírat rodiče nebo se běžely schovat, když si vojáci v těžkých botách přišli pro jejich otce. Myslela jsem na zavřené obchody, školy i nemocnice a lidi, kteří zůstali doma. Balí si nejnnutnější věci a odcházejí neznámo kam.

Myslela jsem na babičku zamlada, v nablýskaných botách a bílém kabátě, jak doprovází na vlak muže, jehož dítě se jí kroutí v břiše. Babička dala muži do kapsy kabátu dopis, kde píše, že než skončí válka, uplete mu šálu. Budou na ní modré a bílé proužky a bude tak dlouhá jako válka. *Když mi vlna bude probíhat pod prsty, budu myslet na tvou pleť.* Právě tak to babička napsala, aniž by tušila, že tuto práci nikdy nedokončí a šálu muži kolem krku nikdy neuváže.

Sama vychovala dceru, jež jí tehdy rostla v břiše. Chodila do práce na tři směny a přenášela nedokončenou šálu v kufru z jednoho malého bytu do druhého. Po večerech dcera posedávala na okenním parapetu a čekala na matku, až se vrátí domů. Přitlačila nos na sklo, ale neodvažovala se vstoupit do temného pokoje plného strašidel.

Přemýšlela jsem, co bychom dělali, kdyby válka opravdu vypukla. Kam bychom se snažili utéct?

Toho roku začal Aslak chodit do školy. První den jsem si vzala v práci volno. Šli jsme společně ke škole. Aslak měl na sobě nové žluté rifle a žluté tričko s obrázky závodních aut. Oblečení si vybral sám, srovnával různé kombinace, předváděl se před zrcadlem jako velcí, což podráždilo Eerika, ale neřekl k tomu nic. Aslak kráčel vedle mě, ale za ruku se držet nechtěl. Z obličejů mu zmizel úsměv, měl vážný pohled a vlasy v barvě slámy na slunci jasně zářily.

Kousek před školní bránou se Aslak zastavil.

„Co je ti?“ zeptala jsem se.

Aslak kopal do země špičkou tenisky a rukou ukazoval směrem ke školní bráně. Ke škole se hrnuly děti jako mravenci plnící úkoly. Dívky oblečené do třípytivých halenek, vždycky pěkně v páru, hlavy měly u sebe a něco si šeptaly, kluci se skateboardy a koloběžkami, velcí školáci, kteří se uvolněně vzájemně zdravili, a ti, kteří šli do první třídy, se během léta změnili z velkých a sebevědomých předškoláků v malé a zaražené prvňáky. Zaujali vojenský postoj, na zádech měli nové batohy a bokem se opírali o svého kamaráda.

Viděla jsem to, co viděl Aslak: všichni ostatní měli kamaráda. Všichni ostatní přišli první den do školy s někým, velké děti s kamarády a prvňáci s rodiči, kamarády i s rodinnými přáteli. Jen já a Aslak jsme byli jen ve dvou. Nikdo na něho u brány nečekal a nikdo s ním neprošel dveřmi do školní budovy.

Dřepla jsem si před Aslaka a pohládila ho po tváři.

„Jsi nervózní?“

Kopal do země a kousal se do spodního rtu stejně, jako to dělal Eerik.

„Můžeš jít,“ řekl. „Já to zvládnu.“

Pleť na tváři měl jemnou jako srst kotěte a jeho hlas zněl statečně. Skousla jsem zuby a podívala se na racka, který z odpadkového koše vytahoval krabici od pizzy.

„Přijdu tě pak vyzvednout,“ řekla jsem. „Zajdeme si na zmrzlinu.“

„Fajn,“ zašeptal Aslak, ačkoli v hlase mu bylo slyšet zadržovaný pláč. Ledová bolest se mi šířila tělem směrem ke krku. Přimáčkla

jsem Aslaka rychle na hrud'. Srdce mu zběsile bilo a chlapcův dech mě šimral na krku.

„Hezký den, zlato!“

Aslak neodpověděl. Rychle mi zamával a vydal se ke škole. Hlavu měl vztyčenou a ramena pokrčená, jako by očekával, že bude bit. Já jsem spěchala domů a polykala pláč. Až ve dveřích jsem si všimla, že jsem zapomněla kabelku.

„Však on to zvládne,“ řekl Eerik, když jsem mu volala a plakala tak, že mi nejdřív nerozuměl, co povídám.

„Musíme věřit tomu, že to zvládne.“

„Mami, můžu jít s tebou?“ Aslakovi bylo jedenáct. Měl vážný pohled, obličej užší než dřív, dlouhé končetiny a zdálo se, že všechno v něm potemnělo a získalo ostřejší rysy, tělo i mysl tápaly někde v nejistých místech, kde z dítěte vyrůstá puberťák.

Odcházela jsem na univerzitu, kde jsem na veřejné přednášce měla mluvit o stejném tématu jako obvykle, tedy o změnách klimatu. Eerik byl v pracovně, Aava venku s kamarády a Aslak si hrál v pokojíčku, jak to tehdy dělal každý večer. Když jsem si v předsíni balila tašku, z ničeho nic se tam objevil Aslak s mobilem v ruce. Na sobě měl kalhoty od pyžama a tričko. Vypadal zároveň jako malý i velký a prostě jsem ho musela pevně obejmout, kupodivu zůstal chvíli na místě.

„Pročpak chceš jít?“

Aslak pokrčil rameny.

„Nemám co dělat.“

Hladila jsem mu tváře pokryté jemnými chloupky.

„Chtěl bych slyšet, co říkáš,“ řekl nakonec nuceně čilým hláskem.

„Opravdu?“

„Asi.“

Znovu jsem ho objala. Zpod trička mu vystupovaly lopatky jako pahýly křídel.

„Klidně pojď se mnou, zlatíčko. Bylo by to fajn.“

Aslak si oblékl džíny, obul tenisky, já jsem políbila na rozloučenou Eerika. Zašli jsme si s Aslakem na zadní dvůr pro kola a za srpnového večera jsme spolu šlapali ke stmívajícímu se městu.

Tehdy mi rodina byla úplně cizí. S Eerikem jsme se k sobě chovali slušně, ale odtažitě a ani jeden z nás se nesnažil mezi námi postavit mosty. Aava chodila po vyučování ke kamarádům nebo se s nimi zavřela u sebe v pokoji. Když jsem se pokoušela s ní mluvit,

její krátké odpovědi mě dovedly jen k tomu, že jsem se cítila ne- skutečně stará. Aslak trávil večery za zavřenými dveřmi svého pokojíku. Občas jsem zatukala na dveře, posadila se na okraj postele a pokládala mu otázky, na které neodpovídal. Teď jsem měla čas a prostor, jež mi zoufale chyběly, když byly děti malé. Nyní bylo ale melancholické ticho šířící se naším domem tak dusivé, že jsem se kvůli němu cítila od rána do večera unavená.

„Tohle že je život?“ pomyslela jsem si a vzpomínala na sebe a Eerika, když jsme byli mladí, plní jeden druhého a žízňiví po životě. Byla snad všednost a nenápadně se šířící odcizení všechno, co nám život nabízel?

Když přede mnou Aslak šlapal na kole napříč městem vonícím pozdním létem, mé pedály se pohybovaly lehce jako už dlouho ne. Dívala jsem se na chlapecky narostlé, rozčuchané vlasy a úzká záda, která mu vykukovala zpod vlajícího trička. Vzpomněla jsem si, jak se jako dvouletý v noci probudil, když se mu zdál zlý sen, jak jsem se k němu sehnula, hladila ho a on zmáčkl prsty kolem mého ukazováčku.

„Tohle je můj šéf,“ řekla jsem posluchačům, kteří přišli na mou přednášku. Rozčuchala jsem Aslakovi vlasy a cítila jsem nezlomnou touhu mít ho blízko sebe, najít jazyk, jímž bych ho přiměla, aby se mnou mluvil.

„Rádi tě poznáváme!“ volali všichni na Aslaka a ten jim odpovídal rozpačitým úsměvem. Ve společnosti hezky oblečených a přemýšlivých dospělých vypadal chlapec najednou úplně jinak, uvolněně a přizpůsobeně. Vytáhl si z batohu počítač, posadil se vedle vytáhlého mladého muže a poslouchal mě.

„Mluvíme o krizi životního prostředí, ale naše životy pokračují, jako by žádná krize nebyla,“ řekla jsem a Aslak se na mě zpoza počítače podíval ostře a soustředěně.

„A stejně tak krize spojená s ohrožením životního prostředí ovlivňuje i to, jak se k sobě navzájem chováme,“ pokračovala jsem. Vyprávěla jsem jim o výzkumu, podle něhož globální oteplování a s ním související změny zvětšují násilí mezi jednotlivci i mezi velkými skupinami lidí. Aslakovy oči vypadaly jako časem opotřebované mince.

„Když nezvládneme mít kontrolu nad změnami v životním prostředí, možnost válečného konfliktu po roce 2050 vzrůstá o padesát procent ve všech zemích na světě. Chceme zanechat dětem takový svět?“

Nakonec jsem ještě citovala francouzského filozofa Michela Serrese, jehož spisy dodávaly uchopitelnou podobu záležitostem, jímž bylo složité porozumět.

„Podle Serrese je lidská společnost poprvé v situaci, kdy můžeme ovlivnit dění na celé zeměkouli. I po nás bude toto pokračovat po celé Zemi až do vesmíru,“ pronesla jsem.

„Když jsme žili v zemědělské společnosti, naučili jsme se žít podle přísných pravidel přírody. Nyní zanecháváme na životním prostředí stopy, které jdou proti všemu. Neexistuje žádné místo, kam bychom mohli uniknout. Naše zásahy udělaly přírodu křehkou, nejistou si svou silou. Příroda zvládne napravit sama sebe jen tehdy, pokud na to má prostředky. Lidská společnost se stala parazitem a bere jí všechn prostor. Globální oteplování je toho nejstrašidelnějším příkladem. Pro to, abychom to mohli zastavit, máme jediný prostředek, a to uzavřít smlouvu s přírodou, jak to navrhuje Serres, najít nový způsob, jak žít s přírodou v souladu.“

Aslak se na mě pozorně díval, něco zašeptal muži sedícímu vedle a svižně si psal na počítači poznámky. Svraštil čelo a z dlouhých vlasů mu vyčuhovaly uši, kvůli jejichž velikosti trpěl už od dětství. Na chvíličku jsem si představila, jak bude vypadat v dospělosti. Pěkný oblek, vážný pohled a bude mluvit o stejném tématu k jinému obecenstvu. Bude je povzbuzovat, aby se zasazovali o svět, který bude mít víc naděje než nyní. Zavřela jsem oči, abych si ten obraz uchovala co nejdéle.

Mám ve zvyku donekonečna snít o možných světech, vykouzlit si obrázky o sobě, o Aavě i Aslakovi v cizích krajích a o nových událostech. Tyto představy zbarvují můj život do nových odstínů, ujišťují mě, že celý život nebude všední, že to nebudou jen stále stejné opakující se dny. Že někde bude i něco jiného, jiná doba, jiný život a také jiná já, že ještě něco přijde. Teď jsem si ale uvědomila, že jsem si dlouho neuměla představit, co bude jednou z Aslaka. Nedokázala jsem si představit nic víc než nekonečně

dlouhou současnost a chlapce, jehož život pozoruji bezmocně z dálky a nic na něm nemůžu změnit. Možná právě to byl důvod k melancholii, která se šířila naším domem jako prach usazující se v rozích.

Po přednášce jsem ještě zůstala a povídala si se studenty. Aslak se postavil vedle mě a v mých očích chvíli vypadal, jako by byl jedním z nich, nadaný a nadšený chlapec, pro kterého je svět otevřený. Nechtělo se mi jít domů. Chtěla jsem ještě pokračovat a strávit beze spěchu večer s Aslakem. Zeptala jsem se ho, zda by se mnou nezašel na večeri, a trochu se polekala, když odpověděl, že ano.

Na kole jsme dojeli do kavárny, kam jsme chodívali s Eerikem, než se nám narodily děti. Popíjeli jsme víno a přitom sledovali zdi katedrály bílé jako zmrzlina. Kavárnu mám spojenou s tím, že jsme tehdy měli neomezeně času, mohli jsme si donekonečna objednávat nové druhy vína, kávy s mlékem a malé koláče, jež se podávaly na porcelánových talířcích. Tady jsme s Eerikem mluvili o minulosti i budoucnosti, o strachu a snech. Odsud jsme se potom za letních večerů přesunuli na dvůr a společně sledovali filmy, zachumlaní do deky. V příbězích jsme se dostali do Tuniska, Itálie nebo Francie, dívali se na lidi, kteří chodili v botách na vysokých podpatcích po kočičích hlavách, a věci, které se jim v životě přihodily, byly jednoduché tehdy, když byly smutné a zároveň melancholické, ačkoli byly jednoduché.

U stolu, kde jsme obvykle s Eerikem sedávali, bylo volno. Aslak se posadil naproti mně a batoh si položil na okno. Já jsem ho zvedla a položila na podlahu pod stůl. Aslak se na mě rozzlobeně podíval, ale ani jeden z nás nic neřekl. Oběma jsem objednala čokoládový dort a čaj. Byla bych si ráda dala skleničku vína, ale bylo důležité dát si totéž co Aslak. Uvolnění, patrné na přednášce, vyprchalo. Zdálo se mi, že z jeho pohledu na chvíli zmizel jakýsi závoj, ale nyní se zase zatáhl. Zamyšleně jedl lžičkou dort a na mé otázky odpovídal jen krátkými větami. Já jsem dělala to co vždycky, když jsem nervózní: Vyplňovala prostor všedními řečmi, kvůli kterým se Aslak uzavíral ještě více.

„S kým trávíš přestávky?“ zeptala jsem se a litovala svých slov už v tu chvíli, kdy mi vyletěla z úst.

„S nikým,“ řekl Aslak a jeho dlouhý a úzký obličej se odrážel na povrchu talířku s kytíčkami.

„A není ti to nepříjemné?“

„Myslím, že je docela fajn být sám,“ odpověděl a usmál se. Ucítila jsem ostrost úsměvu až pod kůži na břiše. Stejný úsměv, jaký jsem používala já, když jsem se někoho snažila zmást. Jako tehdy za těch teplých rán, když jsem si do školy oblékla tričko s dlouhým rukávem, abych zamaskovala modřiny na ruce. Úsměv, který jsem vykouzila, když jsem vysvětlovala, že mě bolí břicho a nemůžu jít na tělocvik. A tehdy, když jsem opakovala učitelce, školní psychologce a rodičům kamarádů, že je všechno v pořádku.

Aslak mě nechal, abych ho chytila za ruku. Jeho ruka byla hubená, ale kůži měl ještě jemnou jako dítě. Nestiskl ji zpátky, ale také neucukl.

„Jsi úžasný, chytrý a citlivý chlapec.“

„Mami, nech toho.“

„Bylo prima, že jsi šel se mnou. Dorazíš zase někdy?“

„Možná.“

„Můžeš přijít, kdykoli budeš chtít.“

Seděla jsem na chodbě budovy parlamentu a čekala, až se otevrou dveře a přijde na mě řada, abych vešla dovnitř. Chtěla jsem mluvit s poslanci o snižování emisí. Část z nich vypadala, že je tato záležitost ani trochu nezajímá, část mi pokládala ostře mířené otázky a část se k tomu nevyjadřovala. Ačkoli jsem svou práci dělala už dlouho, v těchto místech jsem se vždy cítila nepříjemně. Měla jsem na sobě své jediné sako a černé kozačky, jejichž ošoupané špičky prozrazovaly, že jsem se o ně pravidelně nestarala, pokud vůbec kdy. Nikdy jsem nerozuměla tomu, jak mohou lidé, kteří se starají o boty, pleť, postavu, vlasy a perou vlněné prádlo nebo zacházejí se spotřebiči v domácnosti přesně podle návodu, stihnout dělat něco zajímavého jako pracovat, číst knihy nebo se setkávat s přáteli. Ačkoli jsem už byla ve věku, kdy mi v restauracích vykali, cítila jsem se v oficiálních situacích jako puberták převlečený za dospělého, holka s černými vlasy, která obchází vládní domy a která okouzila kluka s krásnýma očima tím, že si v opilosti propíchla tvář zavíracím špendlíkem.

Dívala jsem se na okázané stěny parlamentu a v hlavě jsem si procházela nejdůležitější věci, o nichž jsem chtěla poslancům říci.

„Vědecká obec je už delší dobu jednomyslně toho názoru, že emise, které lidé produkují, mění životní prostředí.“

„Už ale není čas diskutovat o tom, zda se to tak děje ve skutečnosti, nýbrž o tom, co s tím uděláme.“

„Jestliže nesnížíme emise teď, později bude všechno mnohem složitější.“

„My Evropané nemůžeme požadovat po rozvojových zemích, aby snižovaly emise, pokud jim sami nepůjdeme příkladem.“

Současně mi ale v mysli pluly i jiné věty:

„Takhle nemůžeme pokračovat.“

„Jsi ve všech ohledech dokonalý, ale už se nemůžeme dál vídat.“

„Už to nezvládnou ani chvíli. Lžu, že jsem na služební cestě, a přitom jedu k tobě.“

Muž byl napůl Dán a napůl Egypťan. Měl drsné vlasy a tváře červené od toho, jak stále jezdil na kole. Byl o mnoho let mladší než já. Poprvé jsem se s ním setkala v Montrealu na konferenci o životním prostředí. Potom si na semináře přišel poslechnout několik mých přednášek a trochu později strávil noc v mém pokoji.

Nikdy jsem si nemyslela, že bych mohla Eerika podvést, ačkoli jsme ze sebe byli často vzájemně unavení a frustrovaní. Eerik byl první člověk, se kterým jsem se cítila doma. Když se mě dotýkal, byl i po letech, jež jsme spolu strávili, zdvořilý a trochu neohrabaný. Často jsem myslela na jiné muže, kteří neměli žádnou tvář, ale byli silní. Jejich ruce se neptaly, ale rozhodovaly o tom, co se stane, rozepnuly knoflíky na halence a přitlačily mi obličej na stěnu. Současně jsem ale milovala Eerika právě proto, že se jeho ruce pohybovaly tiše a bojovaly se studem.

Já a Eerik jsme si byli vzdálení celou dobu, kdy Aava a Aslak byli malí. Tehdy jsem cítila, že souběžně s mým životem běžel ještě jeden život. Ten ale skončil, když jsem začala čekat Aavu. V tomhle životě jsem kromě Eerika milovala i jiné muže a ženy, cestovala po světě, četla nekonečné množství knih a všechno vnímala jen z vnějšku, takže mě to nesvazovalo, ale naopak uvolňovalo. Docela často, když jsem se ráno snažila přimět děti, aby se oblékly, a večer, aby si vyčistily zuby, když jsem seděla na rodičovském sdružení, odpovídala učitelkám na vzkazy, které mi psaly, nebo jsem večer rovnala oblečení, zdálo se mi, že mě někdo sleduje.

Ten někdo byla žena, která nepotkala Eerika a nepodřídila se jeho přání mít děti. Podle toho, jak moc jsem děti milovala, by se ze mě sotva kdy stala matka, pokud by se Eerik tak moc nechtěl stát otcem. Rozhodnutí, která činíme, jsou málokdy zřejmá a bezpodmínečná. Pomaličku dospějeme k těm, jež nám ničí

život a zároveň by mohla být úplně jiná. Jak často děláme rozhodnutí oženit se nebo rozvést se, snažit se o děti anebo nesnažit, rozhodnutí dát výpověď, změnit život nebo s ním skončit s jistotou a do poslední chvíle bez mrazivého podezření uvnitř sebe, že bychom to mohli udělat jinak?

Eerik takhle nepřemýšlí. Věří, že naše volba je vždycky jasná. Zvažuje věci a potom se rozhodne. Když už jednou rozhodnutí udělá, více nad ním nepřemýšlí. To, že se Eerik stal otcem, bylo splněním jeho snu. Pro mě bylo mateřství výběr, o kterém jsem nikdy zcela nepřestala pochybovat. Nikdy jsem se úplně nezbačila pocitu, že mě sleduje mé druhé já, které by se rozhodlo jinak. V jeho pohledu bylo něco ponižujícího a hluboce litujícího.

Když mě muž s hrubými vlasy chytil v kodaňském baru pod stolem za ruku, všechno, co se mi do té doby zdálo být nevyhnutelné, se najednou změnilo. Procitla jsem. Tělo, jež se léta spokojilo s tím, že dostane dostatek spánku, pohybu a občas i trochu něhy, začalo vyžadovat rozhodné, dlouhotrvající doteky dovolující mi zapomenout na všechno ostatní. Když muž přišel ke dveřím mého pokoje, bylo jasné, že ho nechám vstoupit dovnitř.

V kabelce mi zavibroval telefon. Aslak.

„Mami, může k nám přijít Taika?“

„Kdo je Taika?“

„Nová kamarádka.“

Zapomněla jsem na muže. Zapomněla jsem na poslance, kteří čekali za mohutnými dveřmi a za malou chvíli by mě měli pozvat dovnitř. Zapomněla jsem na listopadový déšť valící se za oknem, na tmu, jež byla každý podzim delší, hlubší a hůř jsem ji snášela. Chráněná chodba byla plná světla a nepohodlné sako jemné jako obláček.

Aslak chodil do páté třídy a tohle bylo poprvé, kdy si chtěl přivést na návštěvu kamaráda. Aava chodila po škole ke kamarádkám nebo je vodila k nám. Když jsem přišla domů, v předsíni bylo mnoho stříbrných bot ozdobených třpytivými kamínky a spousta kabátků v zářivých barvách. Dveře do Aavina pokoje byly tehdy zavřené a zevnitř se ozývala hudba, hihňání a dívčí

hlásky. Děvčata stála před zrcadlem, do mikrofonu zpívala oblíbené písničky a vzájemně se fotografovala. Na fotkách měly holčičky vyšpuhlené rty a stažené tváře. K Aslakovi nechodil nikdo. Nějakou dobu se věnoval šermu a mnoho let hrál na cello. Na hodiny jezdil sám tramvají, na zádech měl nástroj zabalený do černého futrálu a v očích vlasy, kterými si chtěl zakrýt celý obličej.

„Jasně, zlatíčko!“ odpověděla jsem Aslakovi. Chtěla jsem jít hned domů. Byla bych chtěla vidět, jak se malý kluk bude chovat k nové kamarádce. Jaká bude první kamarádka, kterou si chtěl Aslak přivést domů? Jaký bude Aslak v její společnosti a jací budou společně? Chtěla jsem to vzít domů přes tržiště a nakoupit jídlo, které mají rádi všechny děti, usmažit večer palačinky a udělat všechno tak, jako by to bylo běžné, tak, jako kdyby měl Aslak kamarády na návštěvě každý den a já bych jim připravovala jejich oblíbená jídla. Jako kdybych byla opravdu taková matka.

Těžké dveře se otevřely. Na prahu stál malý poslanec oblečený do dobře padnoucího obleku a stále ještě se usmíval.

„Laura Anttila?“

„Těší mě.“ Slova mi lehoučce vyskočila z úst, jako když vzlétne do vzduchu motýl s průhlednými křídly.

Vstala jsem a stiskla poslanci ruku. Když jsem vstoupila do velké místnosti, slunce svítilo, ačkoli nebe bylo zamračené.

„Mami, podívej, co jsme udělali!“ Aslak měl rozčepýřené vlasy a tváře mu zrudověly nadšením. Pěkně vytáhl. Ruce i nohy se zdály být ve srovnání se zbytkem těla příliš dlouhé a úzké, i nos a uši měl oproti hlavě moc velké. Taika seděla za ním a potají mě pozorovala. Od té doby, co ji k nám Aslak poprvé pozval, spolu trávili každý den. I přesto byla ale dívka v mé společnosti nesmělá, jako by se stále obávala, že udělá nějakou chybu. Její otec byl Fin a matka Japonka. Vlasy, černé a lesklé jako povrch koncertního křídla jí sahaly až k bradě, měla ostře řezané rysy tváře, a když se smála, tmavé oči se jí zužovaly do tenkých linek. Tři roky bydlela v Kiotu. Do Aslakovy třídy přišla uprostřed školního roku. Na školním dvoře přistoupila k chlapci a zeptala se ho:

„Kde seženu nejlepší knížky?“

Aslak vzal Taiku do školní knihovny a potom i do naší knihovny a do antikvariátů, jejichž vůni, police s knihami sahající až ke stropu a přísně vyhlížející prodavače a prodavačky, kteří o knihách vědí všechno, Aslak miloval od té doby, co jsem jeho a Aavu ještě jako děti vzala do antikvariátu, aby si přišli poslechnout pohádky. Vypůjčili si komiksy o kouzelnících a jiných světech, dobrodružné romány pro děti a vědecké knihy o vesmíru. Chodili k nám na chleby obložené avokádem, které jsem jim ráno nechala v lednici, a celé odpoledne se povalovali v Aslakově posteli, leželi vedle sebe, četli si knihy a komiksy a smáli se, když jeden z nich přečetl něco nahlas.

Taika do našeho života vklouzla tak přirozeně, že se skoro zdálo, že tam patřila vždycky. Když jsem nám sháněla lístky do divadla nebo do cirkusu, koupila jsem jeden i pro Taiku. Předtím, než jsem ráno odešla do práce, jsem nechala v ledničce svačinu i pro ni a po práci jsem připravila jídlo pro pět. Taika byla vege-

tariánka jako Aslak, já i Eerik. Kvůli ní jsem v obchodu s japonským zbožím sehnala tofu jemné jako hedvábí, naplnila závitky avokádem a okurkou a připravila polévku z rajčat, hrachu a šafránu. Aslak a Taika seděli bok po boku. U stolu si se mnou a s Eerikem povídali, ale byla jsem si jistá, že si zároveň vedou svůj vlastní rozhovor. Beze slov si předávali zprávy, kterým jsme my neměli rozumět.

V té době byla Aava u stolu vždycky zticha. Dívala se, jak připravuji jídlo, a evidentně se dloubala v nose. Zahlédla jsem to úplně jasně, ale bylo to tak rychlé, že se mi to stejně tak dobře mohlo jen zdát. Chodila do osmé třídy a za nás všechny se styděla. Chtěla matku, která nosí boty na podpatku a chodí pečlivě nalíčená, a otce, jenž by místo vytahaného svetru nosil sako. Chtěla bratra, který hraje fotbal nebo skejtuje a má ve škole víc kamarádů než jen nervózně se usmívající dívku. Chtěla se vozit na kroužky autem, jezdit na dovolenou na Kanárské ostrovy a jíst každý den maso.

Domnívala jsem se, že Aavino trucování k tomu prostě patří. Už začala menstruovat a trochu jí povyroستla prsa. Používala deodorant, jež si sama koupila, a ráno si make-upem zakrývala uhy. Na dlouhou dobu se zavírala v pokoji a už se nestýkala s kamarády tak často jako dřív. Patří to k věku, říkála jsem si. Takhle jsem o Aavě přemýšlela vždycky. Mohla křičet, mlátit dveřmi a brečet, ale vždycky v ní bylo něco jasného a silného. Měla přátele a koníčky, smála se sama sobě, když zkazila vtip, a odvážně oponovala mně, Eerikovi i učitelům. Všechno v ní bylo silné a srozumitelné. Protestovala, nenáviděla nás, na chvíli nás zavrhla, ale těžké období přešlo, aniž by ji nějak zranilo. Změnila by se, vyrostla a zvládla by to bez nás.

O Aslaka jsem se obávala pořád. V Aaviných očích jsem hned viděla, v jakém je rozpoložení, v Aslakových očích jsem neviděla nic. Aslak byl jako koncentrovaný balíček nejtenčí látky, který se rozplyne hned, jak se jej člověk pokusí otevřít. Měl v sobě řadu úrovní. Na povrchu to byl chlapec, jenž se naučil hezky chovat, ale pod tím bylo něco, co nikdo nemohl vidět.

Když byly děti malé, myslela jsem si, že je možné udržet si jejich blízkost. S Eerikem jsme hodně mluvili o tom, že nesmíme zapomenout na to poslouchat je. Měli bychom je znát tak dobře, abychom dokázali rozeznat prostředky, kterými se snaží zakrýt smutek. Tehdy jsem si myslela, že všechno závisí na tom, jak něžní dokážeme být, jak dokážeme být otevření jejich potřebám a být jim nablízku. Aava byla často evidentně rozzlobená, třískala dveřmi pokojíčku, trávila spoustu času mimo domov a chtěla být úplně jiná, než jsem já. Aslak k nám byl zdvořilý a neuvěřitelně hodný. Nikam neodcházel, naopak se pohroužil do vlastního světa. Bylo to, jako by se uvnitř něho rozprostírala modrá oblast, a když se do ní člověk ponoří, nevidí ani hladinu, ani dno.

Já jsem se od matky odstěhovala, když mi bylo patnáct, ale myslela jsem si, že jsem výjimka. Domnívala jsem se, že děti opouštějí jen špatné rodiče, že dobří rodiče si děti udrží nablízku. Když jsem válčila s dětmi ohledně oblékání, čištění zubů a toho, že je čas jít spát, snila jsem o době, kdy budeme moci společně připravovat jídlo, zapálit svíčky a povídat si o velkých i malých záležitostech. V představách jsem viděla energické mladé lidi, kteří budou vyšší než já, budou si k nám vodit přátele a budou se mnou a s Eerikem chodit do kina nebo poslouchat hudbu. Myslela jsem na sebe a Eerika se šedivými vlasy, jak si u portského nebo kávy s mlékem povídáme s našimi dospělými dětmi, jež se s námi budou dělit o své radosti a kterým budeme nápomocni při řešení i jejich problémů.

Když ode mě Aava i Aslak uprchli svým vlastním směrem, cítila jsem se v rozpacích a otupěle. O tomhle smutku jsem nedokázala mluvit ani s Eerikem. Ten tehdy hodně cestoval a i doma byl ponořen do práce. Mluvil s dětmi o škole a o svých cestách. Občas, po bezesné noci, jsem čekala na chvíli, kdy bych mohla Eerikovi povědět, co si myslím. Přála jsem si, aby ke mně přišel a s úsměvem vyslechl vše, co jsem měla na srdci, a přijal to. Nikdy nepřišel.

„Nezačnej zase,“ řekl, už když spatřil můj žadonící pohled rozrušeného dítěte.

„Aava i Aslak jsou v pohodě. Nejsou ty. A ty nejsi tvá matka. Nech jim prostor, ať mohou žít.“

A postupně, ačkoli tehdy jsem si to ještě nemyslela, jsem tomu začala věřit. Nechala jsem je jít. Přijala jsem trvalou vzdálenost mezi námi a soustředila se na to, co jsem uměla nejlépe, na práci.

Na hrudi měl Aslak stále viditelné jizvy, vzpomínky na den, kdy se šel s vilími křídli na zádech podívat na hasičské auto. Ani přes nekonečnou snahu mou i Eerikovu nám Aslak nikdy neřekl, co se tehdy přihodilo. Uzavřel to v sobě jako všechno ostatní. Občas, když jsem se na něho dívala, se mi zdálo, že má v hrudi černou díru, z jejichž útrobu se nedá uniknout.

Z přátelství Aslaka a Taiky jsem byla neskutečně šťastná.

„Aslak je teď v úplně nové fázi,“ vysvětlovala jsem přátelům, kterým jsem dřív nuceně jemným tónem vyprávěla o svých obavách o něj.

„Čas udělal své, jak jsi to říkala,“ vysvětlila jsem.

„A samozřejmě jsem tomu chtěla věřit, že se nakonec všechno nějak zařídí. Ale když je člověk uprostřed všeho a když jde o vlastní dítě, vidí jen ty nejhorší varianty.“ Popravdě, pořád jsem měla oči na stopkách. Osamělý chlapec začal překvapivě intenzivní přátelství. Připadalo mi to, jako kdyby k nám domů byla přivezena vzácná květina, již jsem musela udržet při životě.

„Uvolni se,“ řekl mi Eerik. „Nech je být.“

Ted' seděli Aslak a Taika přede mnou a zářili štěstím. Aslak měl v ruce kameru, kterou dostal Eerik od rodičů jako vánoční dárek.

„Podívej!“

Aslak mi podal kameru.

„Je to na začátku, můžeš se rovnou začít dívat.“

Otevřela jsem malou obrazovku a spustila video. V Aslakově tmavém pokoji se po stěnách rozzářilo světlo mířící do obličeje člověka, jenž seděl na druhé straně místnosti. Tím člověkem byl Aslak. Byl oblečen do černých kalhot a těsného černého trička, obličej měl namalovaný na bílo a na něm nakreslené klaunské kontury, na světlých tvářích měl klaunské slzy.

„Ahoj. Jsem Niko,“ řekl a zdůrazňoval vokály způsobem, který připomínal mluvu jeho spolužáka, kluka vyššího než všichni ostatní.

„Hraju fotbal a jsem v tom zatraceně dobrej, dám gól vždycky, když v bráně nikdo není. Škoda jen, že mě jednou trefil míč do hlavy a zničil i ty zbytky mozku, které jsem měl. Ted' totiž... ted' totiž... ted' totiž... zzzxxbbääghszgh...“ Aslak se ve videu zhroutil na zem a zůstal tam bez hnutí ležet. Kamera přiblížila slzy nakreslené na tváři, jež se trochu rozšířily.

Aslak si ode mě vzal kameru. Měl teplé ruce.

„To je náš první film,“ pronesl skoro šeptem.

„O všech našich spolužácích uděláme podobná videa.“

Taika neřekla nic. Dívala se mi do obličeje tím stejným zkoumavým pohledem jako vždycky, jako kdyby viděla, jak se uvnitř mě šíří zděšení.

„To je... to je... to je...,“ řekla jsem. V Aslakových očích se objevilo očekávání. Špatná slova by ho zranila.

„Umíte pracovat s kamerou fakt úžasně.“

Usmívala jsem se tak důvěryhodně, jak jsem jen dokázala, a otočila se, abych vyprázdnila myčku a nemusela se na ně dívat.

Ve vztahu s mužem s hrubými vlasy jsem pokračovala dva roky. V jeho blízkosti se ve mně probudila ta část, již jsem uzavřela, když jsem si vybrala Eerika, stala se matkou a založila rodinu. Pleť, již se mužovy ruce dotýkaly, nepatřila Eerikově ženě ani matce Aavy a Aslaka, ale nezávislé ženě, ženě, která mě po mnoho let sledovala. Tato žena se setkávala s mužem na nádražích v Berlíně, Římě a Madridu, líbala se s ním v neznámých ulicích, popíjela víno v barech, kde všichni ostatní byli mladší než ona, uprostřed noci ležela vedle muže nahá, potahovala s ním z jointa a milovala se ještě jednou, když vycházející slunce vytvářelo v hotelovém pokoji jemné světlo.

S tímto mužem jsem nemyslela na Eerika ani na děti. Druhý svět, možnou skutečnost, jsem nechala na prahu dveří. Muž stál za dveřmi, připraven mě přijmout.

Když jsem byla s Eerikem a dětmi, myslela jsem na muže. V jejich společnosti byly vždy dvě ženy. Do jednoho života patřili, ten druhý pokračoval bez nich. Věděla jsem, že je to špatně. Byla jsem na sebe rozzlobená za to, že nejsem s dětmi ani s Eerikem. Když jsme se brali, slíbili jsme si, že k sobě budeme upřímní.

„Pochopím, jestli se někdy zakoukáš do jiného,“ řekl Eerik. „Ale chci o tom vědět jako první.“

Hodný, spořádaný a počestný Eerik. Viděl jasnou hranici mezi tím, co je správné a co špatné, a nerozuměl tomu, proč všichni nemůžou zůstat v té správné polovině. Pohrdal by mnou, kdyby se to dozvěděl. Zřejmě by překonal bolest, nesl by ji sám a snažil se pokračovat tak, jako by mu nic nebylo.

Ty roky byly plné sebeobviňování. Na druhou stranu to byly nejlhčí roky, plné něžného světla, jež zůstane po dlouhých dotycích a radosti. Věděla jsem, že to nebude navždycky, proto jsem se toho chtěla držet. Kdybych o tom pověděla Eerikovi,

krásné by se změnilo v ošklivé a radost by přešla v nezměrný smutek. Začalo by soudní přelíčení, kde by mé tajemství bylo zločinem.

„Jak dlouho? Kolikrát? Kde? Co? Jak? Byli jste spolu tenkrát, když jsi říkala, že...? A tehdy? Byli jste spolu onehdy, když jsi po návratu z cesty přišla ke mně a ...?“

Tak by se Eerik ptal a já bych mu nemohla odpovědět. Pokračovalo by to tak dlouho, až by všechno vyplulo na povrch a vznášelo se tam jen to ošklivé.

Celou tu dobu jsem Eerika milovala. Ale myslela jsem také na to, že jsem nebyla celá jeho. Část mě si zvolila jeho a rodinu, ale část ještě váhala, ačkoli jsem už byla uprostřed toho všeho. Ta část patřila mně a po dva roky také muži, který mě viděl jinak než ostatní.

Během těch let, když jsem jednoho večera seděla v kuchyni, četla si a myslela, že všichni ostatní už spí, přišla ke mně Aava. Byla bosá a měla na sobě bílou noční košili. Světlo pouliční lampy vytvářelo průsvitnou záři jako tenoučká látka. Aava přicupitala tak tiše, že se mi zdálo, jako by vedle mě přistála odněkud z jiného světa.

„Mami,“ zašeptala a já se lekla jejího hlasu.

„Zlatíčko, proč nespíš?“

„Nemůžu usnout.“

„Proč?“

„Bojím se.“

„Čeho?“

„Že nás všechny opustíš.“

Aava byla větší než já. Chytila jsem ji za ruku a vzala do náručí jako dítě. Položila mi hlavu na krk, pokrčila nohy, dlouhé, štíhlé nohy, jako má Bambi, které se tehdy snažila skrývat pod volnými sukněmi. Hladila jsem ji rukou po zádech a uklidňovala ji stejně, jako tehdy, když ona a Aslak byli malí. Kreslila jsem jí po obou stranách páteře hustý les.

„Zlatíčko, samozřejmě, že neopustím. Proč se něčeho takového bojíš?“

„Občas se mi zdá, že bys byla raději kdekoli jinde než tady s námi.“

Zastavila jsem prst vedle Aaviny páteře. Zhubla. Obratle jí vystupovaly přes kůži v husté řadě. Dírami v žaluziích jsem se dívala, jak osamělá žena ve vedlejším domě otevřela okno, zapálila si cigaretu, vystrčila ruku ven a šátrala vzduchem, jako by zkoušela, jaké je počasí. Aava to nemohla vidět.

„Ale, miláčku,“ řekla jsem tiše. Nemohla jsem najít slova, jak pokračovat. Stud mě zaplavil jako ledová sprcha .

Jak směšná jsem byla. Jak jsem si jen mohla představovat, že to neviděly. Děti to vidí a tuší a všechno to musí v sobě tiše nést a chránit němé rodiče, jež se domnívají, že jsou rodina. Jak jsem si jen mohla myslet, že si nevšimnou, co se se mnou děje.

Kreslila jsem Aavě na záda tak dlouho, až usnula. Potom jsem ji vzala do náruče. Měla dlouhé ruce a nohy, které se při tom, jak jsem ji nesla, občas dotkly země. Byla tak těžká, že jsem málem upadla, ale považovala jsem za svůj úkol odnést ji do postele.

Aava se neprobudila ani tehdy, když jsem ji ukládala na lůžko. Dala jsem jí vlasy pryč z čela a zapnula lampičku s obrázky víl, kterou měla už od dětství.

Potom, co jsem odešla od Aavy, uslyšela jsem zarachocení za dveřmi Aslakova pokoje. Opatrně jsem otevřela. Okno bylo dokořán a pokoj zaplavoval letní větřík a vůně právě rašících listů, jež vždycky slibuje něco dobrého. Aslakova přikrývka byla v nohou postele a polštář ležel na podlaze.

Rozsvítila jsem světlo. Závěs se pohnul a zpod něho vykoukly Aslakovy bosé nohy. Pomyslela jsem si, že je asi náměsíčný. Potichu jsem došla k němu a opatrně se přes závěs dotkla jeho ramene.

„Zlato?“

„Jdi pryč.“

„Co ti je?“

„Chci být sám.“

Aslakovi bylo dvanáct, ale v jeho hlase bylo slyšet temnotu dospělého muže. Opatrně jsem přes závěs hladila chlapcova záda. Byl tak hubený, že mu lopatky vystupovaly ven jako ostrá křídla. Něco v něm mi připomnělo opice, které jsem před lety viděla v nepálské zoologické zahradě. V maličké kleci seděla zvířata s vykulenýma očima a přes vypelichaný kožich jim vystupovaly kosti. Na stole vedle Aslaka byla červená kapka. Setřela jsem ji rukávem trička. Když mi došlo, co to je, odhrnula jsem závěs tak prudce, že tyč a závěs spadly na Aslaka.

„Nech mě být!“ V pravé ruce držel břitvu, kterou jsem nikdy předtím neviděla. Na vnitřní straně levé ruky měl čerstvé dlouhé škrábance.

Škrábance jsem rozpoznala hned. Na mých zápěstích, stehnech a hrudníku byly úplně stejné křehké jizvy z dob, kdy jsem se ve chvílích, kdy matka spala, řezala střepy ze zrcátka, jež jsem sama rozbila. Vzpomínám si na tu chvíli, kdy jsem cítila úlevu a převládající úzkost se změnila v přesně ohraničenou chladnou bolest. Chytila jsem Aslaka za ruku a vzala mu břitvu. Neodporoval. Břitva byla stará. Dřevěná rukojeť byla ohmataná, mosaz na jejím konci pokrytá patinou a na ostří ulpívala zaschlá krev.

„Kde jsi to vzal?“ zeptala jsem se a kousla se do jazyka.

„Nikde.“

„Promiň.“

Posadila jsem se na stůl vedle Aslaka. Dovolil mi, abych mu přejížděla rukou po ramenou a hladila vlasy vlhké od potu.

„Zlatíčko,“ řekla jsem.

„Co se stalo?“

Aslak byl zticha. Hlavu mi položil na krk. Dýchal lehce jako polekané zvíře, a když jsem ho hladila po zádech, cítila jsem, jak mu zběsile tluče srdce. Nakonec začal mluvit. Nejdřív jsem nerozuměla, co říká.

„Taika odjíždí,“ řekl nakonec hlasitě a zřetelně hlasem cizího člověka. Ruka se mi na chvíli zastavila. Dýchala jsem. To zvládne, pomyslela jsem si. Musím Aslaka přimět, aby tomu věřil.

„Na jak dlouho?“

„Napořád.“

„Kam?“

„Do Japonska.“

„Můžeme tam přece zajet,“ řekla jsem rychle.

„Třeba hned příští léto. Dostaneme se tam i vlakem a lodí, když to vezmeme přes Rusko. To by bylo fajn.“

„Všechno bude v pořádku, zlato,“ pokračovala jsem, když Aslak nic neříkal. „Jistojistě.“

„Jsem unavený,“ řekl nakonec.

Uložila jsem ho do postele. Nechal mě, abych ho hladila po hlavě tak dlouho, až usnul. Byl to chlapec s úzkými rameny, velkýma ušima a dětským obličejem, jenž se octnul na špatném místě. Když spal, jeho obličej se změnil v obličej malého dítěte a dlouhé řasy mu na tvářích vytvářely stíny jako od pírek. Pamatuji se na dobu, kdy se smál vždy, když rozesmál všechny kolem sebe.

Eerik se neprobudil, ani když jsem si nakonec lehla k němu. Spal na zádech, pusou měl trochu otevřenou, v koutku úst měl uschlou slinu, přerušovaně chrápal způsobem, při němž jsem nedokázala nikdy usnout. Nemohla jsem spát. Seděla jsem vedle Eerika, dírkou mezi závěsy jsem sledovala zářící měsíc a opatrně mu hladila ruku. Na chvíli jsem zase ucítila své druhé já, jak mě sleduje. Nemělo pro mě už slitování, jen pouhý smutek. Když jsem konečně ráno usnula, zdál se mi sen, v němž mé druhé já, odešlo pryč, aniž by se ohlédlo. A ani potom jsem ho už necítila.

22 Aava

„Můžeme zajít po škole k vám?“
„Nemohli bychom být někde jinde?“
„Proč?“
„Jsme u nás pořád.“
„No a co? Říkala jsi přece, že k vám můžeme chodit.“
„Situace se změnila.“
„Jak to?“
„No jen... jedna věc tomu brání.“
„Jaká?“
„To nemůžu říct.“
„Nejsme snad kamarádi?“
„Jo, ale...“
„Nebo nejsme?“
„Jasně, že jsme.“
„Tak proč to nemůžeš říct? To nám snad nevěříš?“
„Věřím, ale...“
„Evidentně nevěříš.“
„Když tohle nezávisí na mně.“
„A na kom teda?“
„Máte snad v pokoji nějakého nezákonného přistěhovalce?“
„To slovo je ilegální.“
„Co?“
„Ilegální přistěhovalec, ne nezákonný.“
„Vem to čert.“
„Tak máte někoho takového? Ilegálního přistěhovalce?“
„Docela dobře můžete mít. Tvoje matka furt nosí Romům nějaký jídlo.“
„Né, no jasně. To bude kvůli bráchovi.“
Bránice se mi natlačila dovnitř jako jednou při fotbale, když jsem byla v bráně a míč mi vrazil přímo do břicha.

„Tak je? Blbne Aslak?“

„Ne.“

„Určitě jo.“

Zatrásla jsem hlavou. Sevřela jsem ruce v pěst a myslela na letní cestu do Kodaně a švédskýho kluka, kterej mě líbal na trávníku na koupališti. Chlapec měl široké, jemné rty, ústa mu voněla po jahodové žvýkačce a pivu. „Jsi tak krásná,“ řekl a otevřel pivo. Popíjeli jsme spolu a naše stehna, vonící po opalovacím krému, se vzájemně dotýkala.

Bylo mi patnáct. Musela jsem se tvářit, že je všechno v pohodě.

„Sorry. Není mi dobře.“

Rozběhla jsem se. Utíkala jsem přes skály, kam jsme jako děti chodívali s Aslakem a tátou na výlety, po cestičce vedoucí k pobřeží. Ačkoli už byl hodně pozdní podzim, část lodí byla stále ve vodě. Dívala jsem se na ně, jak plují po temném moři. Jedna dřevěná byla napůl potopená, přední motor měla úplně pod vodou. Chvilí jsem měla chuť otočit se a podívat se, zda by se z jejího dna nedala vypumpovat voda, zda by krásně vyřezanou loď přece jen nešlo dostat na hladinu. Na nohou jsem měla úzké, vysoké boty a těsné džíny. Když jsem běžela, boty hladily kotníky a švy na kalhotách mě tlačily do stehen. Chtěla jsem, aby ta bolest pokračovala a kůže se mi sedřela do krve.

Potom co se Taika vrátila do Japonska, nevycházel Aslak z pokoje. Byl vzhůru celé noci a hrál hry, jejichž jména nám neprozradil. Přes den měl zatažené závěsy, ležel na posteli, zíral do stěny a nedotkl se ani jídla, které mu matka přinesla.

Tehdy jsme všichni v noci bděli. Já jsem si v posteli četla Hunger Games, psala deník a poslouchala, jak matka s otcem za stěnou debatují.

„Mohl by sis s ním promluvit,“ řekla matka.

„On ale nechce mluvit,“ odpověděl otec.

„Jak to víš?“

„Je to vidět.“

„Ani jsi to nezkusil.“
„Podle mě to teď není potřeba.“
„A kdy teda bude?“ Matčin hlas přešel v křik.
„Musíme mu dát čas.“ Otcův hlas se při tom, jak byl rozzlobený a zároveň se snažil ovládat, škrtil.
„Musíme mu sehnat pomoc.“
„Je těžké někomu pomáhat, když o to nestojí.“
„Je mu dvanáct. Nemůžeme se ho ptát, jestli chce.“
„No a co bys chtěla dělat? Dovést ho do nějakého zařízení?“
„Ty bys snad nedělal nic?“
„A o to tady tedy jde?“
„O co?“
„O to, že podle tebe toho nedělám dost?“
„Řekla jsem snad něco takového?“
„Znělo to, že si to myslíš.“
„Ale proboha, nesnaž se uhodnout, co si myslím. Jen řekni, co bys dělal.“
„Nechal bych ho na pokoji.“
„Ale on se nezmění.“
„Jeho nejlepší kamarádka právě odjela. A je ve složitém věku.“
„On to měl vždycky těžké.“
„To říkáš pořád. Ale ve škole je dobrý. Nedostal se do žádných problémů a je to hodný kluk.“
„Spoustu let neměl žádného kamaráda.“
„No, zrovna měl.“
„Jo, a ten právě odjel.“
„Všichni nemusí být stejní. Přece to sama pořád opakuješ. A že hranice toho, co je normální, jsou příliš úzké. Teď je sama zmenšuješ.“
„Je to moje dítě.“
„Nekřič.“
„Ty nekřič. Naše dítě se potápí a ty se k tomu stavíš jako nějaký zasraný úředník.“
„Nebud' sprostá.“
„Jdi do háje.“
Snažila jsem se proměnit v neviditelnou.

„Všeho se vzdám,“ slibovala jsem Bohu, lesním duchům, andělům, démonům a všem silám, které jsem si jen dokázala představit.

„Vzdám se všeho, co mám, jestli dovolíte, aby byl Aslak někdy šťastný. Vzdám se přátel, koníčků, hudby, knih, spokojených dní a dlouhodobého štěstí. Vzdám se zdraví, snů a života. Dovolte Aslakovi, aby byl milován a já byla sama. Nechte Aslaka žít a mě zemřít.

Když se nic nezměnilo, prosila jsem: „Nechte Aslaka zemřít a mě žít. Nechte Aslaka zmizet ze světa, jako by nikdy nebyl. Nechte mě být jediným dítětem a dovolte mi dýchat alespoň chvíli volně.“

Aslak neopouštěl svůj pokoj. Nakonec si mamka sehnala auto a každé ráno ho vozila do školy. Zastavila vždy za branou, budila ho hudbou a krmila jako dítě.

I já jsem se chtěla utopit v nekonečném snu. Každé ráno, než jsem vyrazila do školy, jsem si šla pořádně zaběhat a jedla jsem tak málo, že na mně všechno oblečení plandalo. Hodně jsem pila, chodila na párty, schovávala se v koutech pláží a festivalových areálů, probouzela se v rukou neznámých mužů, odstrkovala je a utíkala pryč, ačkoli ne vždycky jsem byla schopná běžet. Doufala jsem, že mě někdo zraní tak moc, že už se nevzbudím. Prála jsem si, aby se mi přihodilo něco zlého, co by přimělo matku s otcem vidět i mě. Kradla jsem rtěnky, spodní prádlo, cigarety a šperky. Jednou mě chytili a já bylo skoro šťastná. Myslela jsem si, že odpovědnost bude alespoň na chvíli na někom jiném než na mně. A matka, která si mě přijde vyzvednout k široce rozkročenému hlídači do jasně osvětlené zadní místnosti obchodního domu, mě bude muset vidět celou.

„Jak jsi mohla udělat takovou blbost,“ řekla matka a táhla mě před sebou jako dítě.

„Copak nevíš, kolik práce máme s Aslakem? Proč i ty se musíš chovat takhle?“

Krásná smrt. Tajná skupina.

Someoneisoutthere:

Ahoj. Kam jsi zmizel?

Someoneisoutthere:

Bojím se o tebe.

Someoneisoutthere:

Prosím, dej o sobě vědět, že žiješ. Jinak brzy zavolám na policii!

Übermensch:

Ty a zavolat na policii. To určitě!

Someoneisoutthere:

Na čem jsme se dohodli?

Übermensch:

Na ničem.

Someoneisoutthere:

Na čem jsme se dohodli?

Übermensch:

Že budeme čestní. A byla jsi ty vždycky?

Someoneisoutthere:

Ty víš, že byla. Bez tebe bych nebyla naživu.

Übermensch:

Nevím, jestli se to někomu vyplatí.

Someoneisoutthere:

To je jiná věc. Říkal jsi, že nikdo to v temnotě nezvládne sám.

Ani ty se nesnaž to zvládnout.

Someoneisoutthere:

Zase jsi zmizel?

Übermensch:

Počkej chvílku. Pošlu ti jednu věc.

Übermensch:

Tady.

ASLAKU ANTTILO. JSI ZKURVENEJ, BLBEJ BUZERANT. VYPADÁŠ BLBĚ. MLUVÍŠ BLBĚ. MÁŠ BLBÝ OBLEČENÍ. SNAŽÍŠ SE BÝT COOL A LÉZT UČITELŮM DO ZADKU, ALE VŠICHNI VIDÍ, ŽE SE SNAŽÍŠ MOC, JSI ZKURVENEJ BLBEJ BUZERANT A NIKDY Z TEBE NIC JINÝHO NEBUDE. NIKDO TĚ NEMÁ RÁD A NIKDY MÍT NEBUDE, A PROTO BY BYLO NEJLEPŠÍ SPÁCHAT SEBEVRAŽDU DŘÍV, NEŽ BUDE PŘÍLIŠ POZDĚ.

S POHRDAVÝM POZDRAVEM
Všichni žáci 9. A, 9. B, 9. C a 9. D
(S výjimkou zkurvený lesby Iris)

Someoneisoutthere:

Idioti.

Someoneisoutthere:

Jsi tam ještě?

Someoneisoutthere:

Hej...?

Übermensch:

Co když mají pravdu?

Someoneisoutthere:

Nemají.

Übermensch:

Měli by radost, kdybych zemřel.

Someoneisoutthere:

Jsou to tupci. Koho zajímá, co by je potěšilo.

Übermensch:

Jaký smysl má žít?

Someoneisoutthere:

Jdi k oknu.

Übermensch:

Co?

Someoneisoutthere:

Jen jdi.

Übermensch:

Jsi tajemná.

Someoneisoutthere:

Co vidíš?

Übermensch:

Ulici. Pouliční světlo. Protější dům. Stromy. Nějaká babička venčí psa.

Someoneisoutthere:

Podívej se nahoru.

Übermensch:

Hvězdy. Měsíc.

Someoneisoutthere:

Jo, já je taky vidím.

Übermensch:

Začínáš si hrát na nějakýho Coelhoa.

Someoneisoutthere:

Jdi do...

Übermensch:

OK. Díváme se na stejný měsíc. No a?

Someoneisoutthere:

Nezvládla bych se na něj dívat sama. Nezvládla bych to, kdybys tam nebyl. Musíš žít. Idiotům, kteří nic netuší, se musíš smát. Jsi na tomhle světě jediný, kdo tuší, že existuji.

Übermensch:

Coelho!

Someoneisoutthere:

Kdybych byla tam, jednu ti vrazím.

Übermensch:

Promiň.

Someoneisoutthere:

Jak ti to mám ještě vysvětlit? Jsi pro mě důležitý.

Someoneisoutthere:

Jestli teď zmizíš, nikdy ti to neodpustím.

Übermensch:

Nezmizím.

Someoneisoutthere:

Cítíš se líp?

Übermensch:

Trochu.
Übermensch:
Díky.

TŘETÍ ČÁST

Tisíce Snů a Snů se sladce škvíří ve mně.

ARTHUR RIMBAUD
Večerní modlitba

24 MĚSTO

Je vlhký, sychravý večer. Mlha zjemňuje kontury domů. Světla obchodů a pouličních lamp proráží šedí jako bílé, žluté a červené hvězdy. Člověku připadá, že se tramvaje, autobusy a vlaky zjevují odněkud z jiného světa. Je to dotyk světél a moment, kdy se lidé přesouvají z chladna do tepla a přitom se vyhýbají pohledům druhých. Na schodech parlamentu se mlha zhušťuje do kapek. Před nimi si skupinka egyptských uprchlíků vypíná na telefonech vyzvánění a uklání se směrem k Mekce. Od grilu se šíří vůně upečených lilků a na látce třepetající se ve větru je arabsky a finsky napsáno *I my jsme lidé*.

Mladý poslanec proběhne kolem uprchlíků s deštníkem v ruce. Vítr mu odnese čepici doprostřed modlicí se skupinky a poslanec nastoupí do taxíku s holou hlavou.

Poblíž modlicích se lidí, pod nevyprázdněným odpadkovým košem, spí bok po boku dvě kachny připomínající hnědé strakaté kameny. Egypťané mají postavený tábor na stejném místě už tři týdny a každý večer po modlitbě kachny vstanou a prohrábnou si peří, lidé si protáhnou končetiny, dokončí přípravu jídel a zbytky potom nabízejí kachnám podupávajícím vedle. Vítr jim čepýří vlasy i peří a oni spolu tiše jedí, lidé a kachny, v těsné blízkosti, jež přináší všem teplo. Ale toho večera to tak není.

V tichém vlaku sedí mladá žena. Čte sbírku básníka, jenž si už dávno strčil hlavu do trouby, a chvíli přemýšlí nad tím, co kdyby skočila pod vlak, v rozepnutém saku, s knihou napsanou pro ni.

Brzy se vlak přestane pohybovat a žena skončí nedaleko od opuštěného nádraží, na vlhké skále, a dívá se na prázdné obří ruské kolo. Vedle ní sedí mladý muž, jenž má v tašce saxofon a v hlavě se mu honí stejně básně jako ženě. Muž a žena sedí na skále, dokud nebe nezesvětlá, a oba poslouchají tiché město,

kde je na chvíli všechno jinak. Nejprve se milují v oblečení na studené skále a teprve potom v mužově garsonce, v teplém pokoji, v posteli a na podlaze, mnohokrát a na mnoha místech, uvnitř i venku. A pokud se už nemilují, stále si spolu povídají, dokud se muž neožení a žena neodstěhuje do jiné země. Tehdy se spojení přeruší.

Žena stárne jako nikdo z rodu před ní, čte nové básně na nových místech a během šťastných rán děkuje muži, jenž seděl na skále vedle ní. A děkuje i tomu druhému, díky němuž se město ztišilo. Pár, který spolu strávil třicet let, pověsí svršky na věšák v divadle. Žena pomůže muži z kabátu, jak to mají ve zvyku od prvního setkání. Začalo to porušením tradičních rolí muže a ženy a pokračuje to jako pomoc potom, co muž spadl při opravování střechy chaty ze žebříku, narazil rameny na skálu a rukou už ani po operaci nemohl hýbat jako dřív. Jdou se podívat na hru o sporech mezi generacemi a pohlavími, o moci, samotě a o tom, jaké to je, když člověku chybí blízkost někoho druhého. Poprvé tuhle hru viděli před deseti lety, když děti byly hodné a život uvolněný a klidný, až se zdálo, že je člověk na dlouhé dovolené. Mužova matka hlídala děti a oni po divadle zašli ještě do parku, dali si šampaňské, dívali se na vlaky a snili o tom, jak budou v důchodu cestovat po světě.

Ted' byly v plicích ženy nalezeny další rakovinotvorné buňky. Ona se ale rozhodla ukončit léčbu a žít tak dlouho, jak jí to jen život dovolí, užívat si myšlenky na lidi, které miluje, číst knihy, poslouchat hudbu, dívat se na milované krajiny a trávit bezútešné dny s mužem, jehož dotyk je pro ni i po třiceti společně strávených letech dobrodružstvím.

Jdou do divadla, protože žena chce vidět novou verzi hry, která jí po prvním zhlédnutí zůstala v paměti ještě celé měsíce. Chce dýchat vůni starého divadla a myslet na to, jak jí dýchali mnozí předtím, než se narodila, a jak jí jiní budou vdechovat, až bude mrtvá.

Představení je přerušeno, poděšení lidé vycházejí ven z divadla, shánějí zprávy a vzájemně se vypyávají na informace. Muž a žena jdou klikatou cestičkou domů a sledují zprávy z pohovky,

na níž se líbali, milovali a uspávali děti. Myslí na prázdné centrum města a na muže, jenž stojí sám na střeše bílé budovy. Ani jeden z nich nemyslí na to, jak dlouho bude žena ještě žít.

Muž, jenž v dětství snil o tom, že bude zkoumat želvy, táhne nákupní vozík směrem k domu, z jehož sklepa vychází teplý vzduch a u jehož stěn tráví bezdomovci chladné noci. Muž má pohmožděný nos a z koutku oka mu teče krev. V dlouhých vousecích se mu zachytily drobečky z hamburgeru, který našel v tramvaji, a ve vozíku má květovanou deku, již mladá žena po smrti matky vyhodila do kontejneru. Muž čeká na chvíli, kdy si bude moci deku přes sebe přetáhnout, zavřít oči, cítit, jak mu horký vzduch fouká na záda, a alespoň na chvíli usnout spánkem tichým jako smrt. Je ale stejně jako všichni ostatní odveden pryč a někde daleko od centra dostane kelímeček horké kávy, jež mu zahřeje útroby těla způsobem, který ostatní nechápou. Ve chvíli, kdy si vychutnává kávu a poslouchá řeči rozrušených, vyžděšených a vykolejených lidí, si uvědomí, že je jedním z nich.

Matka a dcera, dvě dospělé ženy, vycházejí z kina. Společně strávený večer byl dceřin nápad. Bylo jí čtyřicet a matce sedmdesát. Dcera je unavená z toho, že když s matkou mluví, obě klesnou na úroveň dítěte, a proto se rozhovor mění v krátký, rychlý a po jeho skončení zůstane jen neurčitý nepříjemný pocit.

Dcera se před dvěma roky rozvedla s mužem, který pro ni byl podle její matky příliš dobrý. Ted' chodí dvakrát týdně na terapii a s terapeutem mluví mnohem víc o matce než o muži. Minulou zimu matka upadla a zlomila si kyčel. Od té doby si dcera myslí, že matka může kdykoli zemřít. Dcera jí navrhla společný večer v kině, protože se chce naučit s matkou rozumně mluvit dřív, než ji ztratí.

Po mnoho let si dcera přála, aby spolu prošly velkým, očistným rozhovorem. Aby si promluvily o věcech, které vždy, když se setkají, vystoupí na povrch. Kvůli tomu se dcera, jež v práci stojí před stovkami lidí a vysvětluje jim složité záležitosti, v matčině blízkosti změní ve vyplašené dítě. Přála si, aby spolu mohly mluvit, poslouchat se a porozumět si, aby se něco mezi nimi pročiš-

tilo tak, že by dětství mohly nechat za sebou. Teď doufá, že se jednou budou moci potkat a popovídat si o běžných a bezvýznamných věcech bez toho, aniž by se v každé větě skrývalo poranění. Doufá, že se s matkou, ještě předtím než zemře, bude moci potkat a nebude z toho několik dní deprimovaná. Proto teď vycházejí z kina a dcera navrhne, aby si ještě zašly někam na víno.

„V jednom pořadu říkali, že ženy v tvém věku pijí příliš vína...“ začne matka, ale věta zůstane nedokončená.

Matka si přiloží ruce na uši, dcera se zhroučí na zem a drží se za rameno, z kterého stříká krev.

Je ticho. A pokud zní houkání sirén policejních aut, on ho neslyší. Modrá blikající světla vypadají jako rozmazané obrazy neznámých měst, zachycené jako skvrny s jemným okrajem, díky nimž se město změní spíše v pocit než v místo, v moře ve tmě tančících světel. Ten pocit člověk vnímá, ačkoli místo nezná.

Je snadné dýchat vlhký vzduch. Zmáčkne zadní část samopalů a cítí, jak se ve světě dostává na své vlastní místo. Tohle je místo, které vždycky hledal. Je smutné, že si ho může užít jen chvíli, ale zároveň je hezké, že ho nachází alespoň teď.

Zavře oči, pohladí samopal jako hřbet kotěte schouleného v náručí, dá si zbraň k ramenu, přiloží ukazováček na spoušť a zaměří.

26 LAURA

Policisté tiše čekají, až k nim přijdu. Ve vysoké chodbě univerzity působí, jako kdyby se v uniformách ocitli na nesprávném místě. Vysoký, holohlavý muž a nakrátko ostříhaná žena, asi tak stará jako já, v obličejích mají nacvičené neutrální výrazy.

„Laura Anttila,“ řeknu a podám jim ruku.

„Matka Lauriho Aslaka Anttily?“

„Mladý muž zasáhl ze střechy budovy Lasipalatsi čtyři lidi.“

„Policie se domnívá, že střelcem je váš syn.“

„Chtěli bychom vám položit několik otázek.“

„Máte ale právo na ně neodpovídat.“

„Mohli bychom si promluvit na policejní stanici nebo u vás doma?“

Ruku sevřenou v pěst pozvednu před ústa a kousnu se do kůstek tak silně, že mi na kůži zůstanou otisky zubů.

„Doma. Brzy se vrátí manžel ze služební cesty. Mám v troubě jídlo.“

Dívám se na ulici přes sklo policejního auta jako z vnitřku akvária. Policistka řídí a vysoký muž vedle ní tiše sedí. Ticho ruší jen siréna policejního auta, které se přibližuje.

Na téhle ulici jsem v dětství stála s babičkou a čekala na rozsvícení vánočního stroměčku. Jako dospělá jsem sem každý rok chtěla přivést Aavu a Aslaka, aby viděli otevření vánoční ulice. I v posledních letech, kdy byly dny od rána do večera plné tmy, se rozsvícená světla nad ulicí stávala pro i dospělého kouzlem z pohádky, jako kdyby světla zářila odněkud, kde je světlo stále. Stáli jsme v davu, Eerik měl na ramenou Aavu a já Aslaka, děti držely v rukou papírové sáčky s horkými kaštany a Eerik měl paži obtočenou kolem mého pasu. Když se světla rozsvítila a kolem nás za zvuků hudby procházel, průvod skřítků, andělů a sněhuláků vstoupily mi do očí slzy radosti, smutku a stesku, jež jsem Eerikovi nedokázala vysvětlit.

Vždy, když si na to vzpomenu, vybaví se mi něco, o čem s nikým nemluví. Je to pocit, že něco, co bylo po dlouhou dobu v nepořádku, dosedne na své místo. Dílek puzzlí, jenž byl dlouho ztracený, je nalezen, uvolněný špunt usedne přesně do závitů láhve a publikum, které roky čekalo, až se umělec prosadí, se zastaví, aby si s ním zazpívalo.

S nikým o pocitech nemluví, ani s Eerikem ne. Tím důvodem je stud. Jistota, že ten pocit je zcela jistě a neodvratně špatný. Rodičům je obvykle dovoleno mít strach o dítě, minimálně tehdy, když se dítě nachází v roli oběti. Každý rodič pozná trvalý strach z toho, že se jeho dítěti stane něco zlého. Je to obruč, která stahuje srdce, když vidí dítě sedět na školním dvoře stranou od ostatních. Je to kovová tyč, kterou ucítí pod hrudníkem, když je už pozdě a dítě stále ještě není doma.

Když tichý školák dorazí domů se zbraní pod dlouhým kabátem a zastřelí deset spolužáků, všichni myslí na rodiče obětí. Jak strašné by bylo být jedním z nich. Jak strašné by bylo, kdyby se tohle přihodilo mému dítěti. O strachu a úzkosti můžeme mluvit i s ostatními, neboť jsou všem známé. Rodiče, kteří při čtení takových zpráv přestávají dýchat, neboť vědí, že střelcem by mohlo být jejich dítě, se musí vyrovnat se zděšením sami.

Strážníci v uniformách vypadají podivně velcí, jejich přítomnost zaplňuje celou místnost. Z kuchyně se šíří vůně jemně po-dušené brukve. Pokud by člověk protrhl slupku, mohl by se lžičkou probořit dovnitř jako do voňavého jídla pro miminka. Otevřu dvířka trouby a omylem chytím pečicí misku holýma rukama. Horký okraj mi vypálí do dlaně výrazné puchýřkovité čáry.

Namočím dva ručníky do studené vody a rozprostřu si je po rukou. Podlaha se pode mnou kolébá a je mi na zvracení, ale teď nesmím zvracet, ne teď, když tu jsou i další lidé.

Kdyby tak za mnou stál místo policistů Eerik. Kdyby tak k nám přišel Aslak na jídlo. Kdyby se tak za chvíli objevil za dveřmi, rozhlížel se kolem sebe, jestli ho někdo nesleduje, a my bychom v předsíni předvedli komplikovaný, nepříjemný rituál *vítej zlato, rádi tě vidíme*. Vyměnili bychom si místa, pověsili Aslakův kabát na věšák, schovali láhev s vínem a nabídli mu místo toho džus, ukryvali bychom kuchyňské nože do rohů horních polic skříní, přinášeli na stůl krásně připravené předkrmy a nejspíše na sebe s Eerikem mrkali, kdy bude vhodná příležitost říci to, co bylo vlastně účelem tohoto večera.

„Zlato, existují lidé, kteří by ti uměli pomoci,“ řekla bych.

„To říkáš pořád,“ odpověděl by Aslak a zabořil by pohled do jídla, jež by krájel neohrabaně a zamyšleně, jako by právě vyplňoval test na řidičák.

„Ale to nikdo neumí.“

„Léčebné metody se stále vyvíjejí,“ řekla bych. Jsou různé druhy terapie, různé metody, nové projekty, jejichž účelem je pomáhat mladým lidem, jako jsi ty.“

„Nejsem mladý,“ odpověděl by Aslak. „A pomoc nechci. Není k tomu žádný důvod.“

Vyplivla bych jídlo do ubrousku a vstala, abych poupravila stůl, a vyhnula se tak jeho pohledu.

Pustila bych vodu a začala mýt nádobí místo toho, abych ho naskládala do myčky. Byla bych rozzlobená na Eerika, proč k čertu nic nefekne, a představovala bych si tu chvíli po Aslakově odchodu, kdy bych mrštila talířem o podlahu a stěžovala si Eerikovi, že tohle měl být náš společný projekt. Eerik by asi praštil pěstí do stolu a krk měl červený hněvem, co že mohl říct, když jsem celou dobu mluvila já. Prý jsem dokola omílala ty idiotské otrepané fráze, které Aslaka vždycky rozčilí, a co že on měl jako říkat?

„Máš ještě skoro celý život před sebou,“ řekla bych Aslakovi. „Máš možnost dělat téměř cokoli. Jen když nám dovolíš... když jen přijmeš pomoc.“

„Stejně se mě chceš jen zbavit,“ odvětil by Aslak ostrým hlasem a přešel by nožem po talíři takovým způsobem, až by mi naskočila husí kůže. „Chceš, aby za mě převzal odpovědnost někdo jiný.“

Nakrájela bych brukev na plátky a osmažila je na másle, aby byly hezky měkké a na povrchu karamelové. Donesla bych je na stůl a spálila si prsty o okraj hrnce. Dlouho bych si pak prsty oplachovala pod studenou vodu, abych už necítila bolest. Změnila bych téma.

„V pořádku?“

Policistka, žena s vlasy střiženými na kluka, se zlehka dotkne mých ramen.

„V pořádku.“

„Hodně by nám pomohlo, kdybyste nám mohla odpovědět na několik otázek.“

„Ale máte také právo nevypovídat. Je možné, že vaše odpovědi budou použity při řízení proti vašemu synovi.“

Pustím vodu a opláchnu si obličej chladnou vodou. Voda mi teče za výstřih a pod podprsenku. Obyčejně mi chladná voda pomáhá, ale teď mě jen zmokří.

„Odpovím na všechny otázky.“

Aslak stojí přede mnou. Ve velkém záběru je za ním vidět celý neosobně uklizený pokoj. Má na sobě černou větrovku, černé kalhoty a tenisky, které jsem mu koupila. V rukou drží dlouhý, úzký předmět. Když mi dojde, co je to, zakryju si rukama obličej, ačkoli jsem se rozhodla objasnit všechno, co se tento večer objasnit musí.

Mám ruce příliš těžké na to, abych je zvedla, plíce se škrtí, vzduch jimi neprochází, krk se mi zploštil, nemůžu polykat. Vůně brukve se stále šíří pokojem, ačkoli jsem změklou kořenovou zeleninu hodila do koše. Jestli otevřu pusu, budu hned zvracet.

„Jste si jistá, že to zvládnete?“

Na chvíli se přede mnou objeví jiný pokoj.

Je jaro a je mi osmnáct. Začínají maturitní zkoušky a já trávím svaťák v knihovně v Richardově ulici. V noci spím někdy na podlaze obsazeného domu, občas ve svém starém pokoji. Vyhýbám se matce. V knihovně, v tichu čítárny u stolu z tmavého dřeva a s ostatními lidmi sehnutými ke knihám, je pro mě obtížné soustředit se na studium. Před očima mám text o historii, myšlenky mi ale plují někde v budoucnosti. V těch představách jsem daleko od všeho, co znám. Putuji s batohem na zádech po Himalájích, spím v houpací síti na brazilském pobřeží, jedu nahý na koni mořem. Představy se mnou zůstávají, i když si balím knihy do batohu, ikdyž zavřu dveře knihovny a jdu směrem k domovu z dětství, k matčinu království, jež už brzy budu moci definitivně nechat za sebou. Skrz představy se známé ulice, parky, domy a tramvajové zastávky mění. Tohle je město, ze kterého můžu odejít.

Když mi skončí škola, pracuji v obchodě, kde prodáváme turistům z Japonska a Spojených států plastové soby, laponské

čapky a skleněné nádoby ozdobené finskými vlajkami, na jejichž boku je napsáno „Finnish Reindeer Droppings“ a uvnitř jsou na mechovém chomáčku naaranžovány sobí bobky. Oblečení si kupuju na bleším trhu, jím kaši, brambory a smažené sledě a velkou část výdělku si ukládám. Někdy si po večerech procházím spořitelni knížku, kde pravidelně přibývá určitá částka. Každá nula mě trochu osvobozuje. Po maturitě začnu stejně zboží prodávat na trhu. Dohodla jsem si dlouhé směny a práci o víkendech. Přislíbila jsem, že po večerech budu malovat finské Dědy Mráze a sněhové vločky na hrnečky, do kterých se budou sobí výkaly balit.

Spočítala jsem si, že osm měsíců dlouhých pracovních směn a skromného způsobu života bude stačit. Potom si budu moci zabalit krosnu a cestovat nejlevnějším letem společnosti Aeroflot z Moskvy do Dillí. Když budu bydlet v nejlevnějších hostelech a cestovat vlaky druhé třídy, vystačí mi úspory na dva roky. Můžu projet Indii a Nepál nebo změnit plány a odjet do Thajska, Laosu a Vietnamu. Po půl roce bych si mohla hledat práci tam, kde zrovna budu, nebo někde jinde. Mohla bych pracovat a šetřit, a až budu mít dostatek peněz, zase vyrazit.

Vzduch byl před bouřkou těžký, ale mé kroky na cestě k domovu byly lehké. Ještě chvíli. Svaták, maturita, maturitní vysvědčení, s jehož pomocí se budu moci později přihlásit na univerzitu, tady nebo někde jinde. Poznat nové lidi a myšlenky a najít pro sebe nové místo. Ještě poslední vynaložené úsilí a potom už budu volná.

Jako pokrývka vhozená do obličeje mě hned ve dveřích ovane zápach. Hned vím, odkud přichází. Ještě předtím, než v botách, s batohem na zádech a v tričku promočeném od deště vejdu do pokoje, vím, odkud to přichází. Ještě předtím, než uvidím matku ležet na přehozu postele. Na sobě má krajkovanou noční košili a na obličeji dramatické líčení (kohopak si představovala, že v sobě objevila?). Víam, odkud vítr vane. Dříve než zvednu sluchátko, víam, že účet za telefon je nezaplacený. Otevřu okna, prošísnu si rozčuchané vlasy, opláchnu si z obličeje stopy po pláči

a jdu zazvonit na sousedy, nejdřív na našem patře. Později mi otevře dveře starý pán nahoře. Celou záležitost mu vysvětlím klidně, aniž by se mi chvěl hlas. Stejně vážně to vysvětlím i na tíšňové lince a záchranářům, kteří odvezou matku do nemocnice.

Když je dům konečně prázdný, vyperu přehoz a povlečení. Na další den si zabalím tužky, gumy, pravítka a svačinu a na balkon si donesu matraci, protože uvnitř spát nemůžu a v obsazeném domě je příliš mnoho lidí. Dívám se na hvězdy a pokouším se usnout.

Druhý den ráno jdu včas do školy. V jazykové učebně si dám na uši sluchátka a soustředím se na poslech ve švédštině. Když se mi uprostřed poslechu začne točit hlava, učitelka mě vyvede ze třídy na chodbu a zeptá se, jak mi je. „Dobře,“ odpovím a usměju se tak zářivě, upřímně a dlouze, že už se nemá na co víc ptát.

Otevřu oči.

„Zvládnu to,“ řeknu policistce. „Pusťte to dál.“

Aslak přichází blíž ke kameře. Čočka mu zbarvuje obličej. Na chvíli je tak blízko, že se zdá, že má oči moc daleko od sebe a pusu příliš dlouhou a úzkou. Couvne, odhrne si z očí vlasy, dramaticky vytáhne z kapsy rukou napsaný dopis a začne číst:

„Svět,“ čte.

„Tvrdíte, že dobrý účel ospravedlní i válku? Říkám vám: Dobrá válka očistí všechno.“ Aslak udělá přestávku a dívá se přímo do kamery. Drží se rohu židle.

„Toto pronesl filozof Nietzsche téměř před sto padesáti lety. Dnes jeho slova opakujeme my, kteří jsme započali válku proti lidské společnosti.“ Zase se odmlčí. Umyl si vlasy a načesal si je dozadu. Na čele mu jsou vidět jizvy zbylé po uhrech, bledý obličej vypadá užší než jindy.

„Slyšeli jste kukání kukačky v tichu na břehu jezera. Lyžovali jste někdy v zasněženém lese a viděli, jak se stromy prohýbají pod nánosy sněhu? Viděli jste do strany postavené nohy žirafy a to, jak ohne dlouhý krk, aby se napila?“

Tlačím si rukama proti bradě. Myslím na své srdce, jeho

chlopně, tepny a komory, na orgán velký jako ruka zaťatá v pěst, jenž pumpuje krev, dokud se nezastaví. „Znáte to? Krásu, která je tak čistá, že je pro nás nemožné ji pochopit. Krásu, kterou je téměř nemožné najít, protože prakticky všude jsme již zanechali stopy.“

Aslakův hlas se zachvěje. Úplně jako by ho dojala vlastní slova.

„V červnu tohoto roku přesáhl počet obyvatel Země miliardu. Žije zde více lidí než kdy dřív, ačkoli už dlouho víme, že nás je přespříliš. Jsme paraziti, kteří pod sebou drtí prostor k životu všem ostatním živým druhům. Homo consumericus, člověk, jehož jediným životním cílem je spotřebovávat a dělat si fotky toho, jak spotřebovává, přerostl v obludu. A obludu je třeba zničit.“

Aslak zvedne ruku a položí konečky prstů proti těm na druhé ruce, jako kdyby vedl politickou řeč. Úplně stejně mi mohl do obličeje šplíchnout vařící vodu.

„Filozof Michel Serres požadoval už na konci minulého tisíciletí, abychom uzavřeli dohodu s přírodou – pod ohrožením vlastního přežití. Neudělali jsme to...“

Obraz se zastavil. Já jej zastavila.

„Co je?“ zeptala se policistka.

Zatřepala jsem hlavou. Poslouchám znovu stejný úsek:

„Filozof Michel Serres požadoval už na konci minulého tisíciletí, abychom uzavřeli dohodu s přírodou – pod ohrožením vlastního přežití. Neudělali jsme to. Množíme se a zalidňujeme Zemi. Jsme těžká deska, která pod sebou ničí všechno ostatní. Musíme ustoupit.“

Pokoj se mi před očima rozostřil. Snažím se otočit hlavou. Neotočí se. Policistka položí ruce na mé.

„Přerušíme to?“

„Ne.“ Řeknu. Ústa mi fungují, ruka se zase hýbe.

„Pokračujme.“

„Do této doby byli nejúspěšnější lidé ti, kteří měli nejvíce peněz.“ Aslak se odmlčí. Z obrazovky se mi dívá přímo do očí. Má dětský obličej.

„Jediným spravedlivým prostředkem, jak vybrat, kdo smí žít a kdo ne, je náhoda. Nevybírejte si své oběti. Sežeňte si zbraně a zabijte ty, kteří vám vstoupí do cesty. Udělejte to rychle a účinně, vyhněte se zbytečnému utrpení. Nejsme zlí. Z násilí nemáme žádný požitek. Neděláme to proto, abychom vám přinesli smrt, ale abychom zachránili planetu Zemi. Zveme k nám každého člověka, jenž také cítí zodpovědnost. Až čas vyprší, zbude jen břemeno, které nikdo nedokáže unést.“

Aslak odejde ze záběru. Kamera ještě zabírá prázdný, asketicky uklizený pokoj. Odněkud je slyšet tichá, ale podmanivá hudba: „I've got a silver spoon on a chain, I've got a grand piano to prop up my mortal remains, I've got wild staring eyes, I've got strog urge to fly, but I've got nowhere to fly to.“

29

AAVA

„Madam. Je všechno v pořádku?“

Potichu za mnou prošel hlídač. Je mladý, skoro ještě chlapec, rukávy uniformy mu jsou příliš dlouhé a na rameni se mu houpe kalašnikov. Položím porcelánový hrneček na zem a usměju se na něho.

Mužovo jméno je Bahdoon, ten, jenž se stará o rod. Když má Bahdoon noční směnu, občas si spolu povídáme. Učil mě somálsky a poprosil mě, jestli bych ho nenaučila anglicky.

„Chci sledovat mezinárodní zprávy,“ vysvětlil Bahdoon, „abych věděl, co si myslí jinde. Chci si alespoň představit, že mám nějaké spojení se světem, který je úplně jiný než tenhle.“ V noci jsem ho viděla, jak stojí se samopalem v rukou u zdi a dívá se na plesnivějící zeď, jako by bylo možné vidět skrz ni.

Naučila jsem se somálsky tak, abych se domluvila se strážnými a kuchaři a abych při práci v terénu mohla mluvit s dětmi, jež na mě zíraly, jako bych před nimi přistála z pohádky. Ve vesnicích může být nebezpečno, ale když tam pracuji, obvykle se cítím bezpečně, dokonce do určité míry i pro ostatní užitečně. V této oblasti mám neustále nepříjemný pocit. Je těžké vést s místními přirozený rozhovor, když člověk bydlí na malém, hlídači střeženém ostrůvku a chodí do práce v neprůstřelné vestě a s přilbou na hlavě. Při každém setkání je do mozku nahrávána nevysslovená informace, že ačkoli si jsme v zásadě všichni rovni, jako si jsou v zásadě rovni všichni lidé, nic v našem životě nebude tak odlišné jako vzpomínka právě na tuto situaci.

Ted' chci pryč. Přemýšlím, jak bych to Bahdoonovi řekla, aniž bych ho zranila. Dívá se na mě, jako by má pleť byla průsvitná.

„Vypadáte smutně, madam.“

Usměju se. Jako kost tvrdý, nucený úsměv, to umím dobře. Vždycky jsem nenáviděla veřejný pláč. To, že se někdo postaví

do středu smutné situace a vyžaduje, aby na to ostatní reagovali. V mládí jsem pohrdala kamarádkami z gymplu, které na oslavách vzlykaly nad tím, jak jsou ošklivé a tlusté (a přebíhaly od jednoho kluka k druhému, aby slyšely, že jsou ve skutečnosti krásné a štíhlé), a kamarádkou, které se po testu motala hlava, protože ji nechal přítel, a všichni se jí potom dlouho vyptávali, jak se cítí. Jako by srdeční záležitosti byly něco zvláštního, něco, co se děje jen výjimečným lidem. Tou dobou Aslak nevycházel ze svého pokoje, bral léky, po nichž mu otekly prsty, a jeho mluva se stala pomalou a žvatlavou. Celý můj společenský život se zakládal na tom, že jsem se odstříhla od bolesti spojené s Aslakem. Právě proto nesnáším veřejný pláč. Veřejné vyjadřování smutku je možné jen tehdy, pokud je smutek dostatečně bezvýznamný. Takový, o němž člověk může říci každému, aniž by se za to styděl.

„Všechno je fajn,“ řeknu. Za rašícími listy stromů je vidět roh mé ubikace. V pokoji je v noci chladno a ve dne horko a doléhá tam všechen hluk ze dvora. Ale dveře a okna se dají v noci zavřít, světla zhasnout, můžu si přes sebe přetáhnout deku a pod peřinou si rozsvítit zářivé světlo čtečky. Bahdoon chodí tiše kolem mě, hlavěň samopalu se mu houpe u boku. Potřeše hlavou, jako by potřeboval pohladit. Krk vystupující zpod roláku by mohl patřit starému muži.

„A ty?“ zeptám se. „Je všechno v pohodě?“

Bahdoon se na mě podívá, jako by na tuto otázku čekal už dlouho.

„Slyšela jsi o útoku?“

„O jakém z nich?“

„Aš-Šabáb, v hotelu. Třicet mrtvých redaktorů.“

„Všichni o tom mluví.“

„Můj kamarád z dětství tam zemřel.“

Bahdoon se zastaví tak rychle, že do něho málem vrazím. Vypadá křehce a něžně, ve větru by se mohl vznést.

„Je mi to strašně líto.“

Bahdoon se houpe na patách a dloube prsty do trsu uschlé trávy. Má dlouhé a krásné prsty. Představuji si, jak by vypadaly, kdyby hrál na housle v teple osvětleném evropském koncertním sále a před ním by sedělo publikum v oblečení z hrubých látek a navoněné parfémy.

„Pracoval v tom hotelu?“ zeptám se. A v zápětí lituji.

„On je zabil.“

„Ne. To je mi...“

„Patřil k aš-Šabábu.“

„...líto.“

Procházíme kolem mé ubikace a pokračujeme na druhou stranu dvora. Slyšíme zvuky z baru, cvrčky, nárazy vln a výstřely, které sem doléhají jen tak jemně, že nám připadá, jako by se někdo pokusil obalit celé město gázou.

„Jako děti jsme si hráli na piráty a bojovníky aš-Šabábu,“ řekne Bahdoon. „Bylo nás hodně. Já, on, bratři a děti ze sousedství.“ Představuji si, jak tenkrát město vypadalo. Jak se vůně jídla připraveného na uhlících mísila se zápachem spálených pneumatik a křik ibisů posvátných, holubů waalia a černých čápů s výbuchy bomb a výstřelů z kalašnikovů.

„Tehdy byla celá země plná podobných her,“ řekne Bahdoon. Chvilí vypadá, jako by zadržoval pláč.

„A je stále.“

Myslím na třináctileté kluky, kteří si hrají na válku a předstírají, že v ruce drží starý ruský samopal nebo granát. Hra je skutečností pro ty, jejichž samopaly jsou větve a granáty kameny. Hraní je to pro ty, jejichž zbraně zabíjejí ve skutečnosti.

„Vždycky jsem byl vůdce,“ řekne Bahdoon.

„On chtěl být vězeň. Seděl tiše s obličejem na kolenou, ruce měl ovinuté kolem nohou a někdy, když jsme ho nutili jíst cvrčky nebo lézt po dvoře po čtyřech, se na nás díval, jako by se právě probudil ze sna.“

Zaškube mi v břicho. Vidím Aslaka na dvorku ve světle zelené sukni vypůjčené ode mě, na zádech má vílí křídla a melancholicky se dívá na nebe, jako by skrz mraky mohl bůh prostrčit pěst.

„Byl hrdý,“ říká Bahdoon. Chvilí si představuji, že vidí stejný obrázek: Malý Aslak ve vlající tylové sukni s pohledem zaměřeným na temnělé nebe.

„Když mi řekl, že se dostal do Istishhadu...“

„Prosím?“

„Do brigády sebevraždníků. Všichni tam chtějí.“

„Proč?“

„A co jiného tady je?“ rychle si otře koutky úst a chvíli je tiše, než zase pokračuje. „Dostane se do skupiny, které se všichni bojí. Dokáže si představit, že udělá něco velkého. Dostane se do ráje.“

Výstřel je slyšet tak blízko, že kromě mě poskočí hlas i Bahdoonovi. Listy keřů se zatřepotají, ptáci se vznesou.

„Prosil, abych se k nim přidal i já. Nenáviděl to, že pracuji pro vás.“

„Pro cizince?“

„Ano. Podle něho je jediným přijatelným způsobem, jak spolupracovat s cizinci, zabít je. Nebo tedy... vás.“

Kalašnikov se Bahdoonovi klidně houpe u úzké pánve jako taška. Povšimne si mého pohledu a trochu se usměje, poprvé za celou dobu našeho rozhovoru.

„Nebojte se. Mám na to jiný názor.“

„Nemám ve zvyku se bát,“ řeknu. Bahdoonův pohled je něžný a postoj klidný, v tu chvíli bych mu chtěla všechno říct.

„S výjimkou jedné věci,“ dodám tiše.

„Čeho?“

„Toho, že se mému bratrovi stalo něco zlého.“

Schody mojí ubikace jsou stále teplé od slunce. Bahdoon sedí ode mě tak daleko, jak je to jen na úzkých schodech možné. Rukama se dotýká tváří a úzké nohy má zkřížené. Byla bych si ráda dala pivo, ale kvůli Bahdoonovi jsem nám uvařila čaj. Nikdy nemluvil o víře, ale viděla jsem, jak se myje v rohu dvora a pětkrát denně se sklání k modlení. Čaj je sladký a od mléka bílý, na hladině plavou kousky kardamomu. Když hledám pod schody krabičku s tabákem, zeptá se Bahdoon, k mému překvapení zdali by si taky nemohl dát jednu cigaretu.

„Nevěděla jsem, že kouříš.“

„Nekouřím.“

„Ani já ne.“

Špička Bahdoonovy cigarety září ve tmě, dým, vlnící se mu před obličejem, mi připomíná černobílé filmy, stará kina, vysoké stropy a těžké závěsy před bílým plátnem. V Evropě se teď tabák vůbec neprodává, tady ale o to víc. Po výbuchu bomby v ulicích a poškození domů s logy tabákových firem, jsou právě tyto budovy opraveny nejdřív.

Hledám zprávy. Snažím se sehnat matku, otce a Aslaka. Čas běží. Internet nefunguje. Tohle je jedno z mála míst na světě, kde je možné se na delší dobu oddělit od ostatních.

Bahdoonův postoj je uvolněný a dech klidný. Mé tváře jsou teplé, v krku mi vyschlo. Hledám správná slova, abych udržela rozhovor, zajímala se, ale zůstala slušná, ne příliš vtíravá, abych donutila Bahdoona zůstat a čas mi utíkal, abych ho udržela vedle sebe, než něco zjistím.

„Proč to tvůj přítel udělal?“ Špatná otázka. Horký popel dopadne na Bahdoonova stehna. V jeho očích musím vypadat neuvěřitelně staře.

„Jestli ti tedy o něm nevádí mluvit.“ pokračuji opatrně, jako bych prosila o prominutí. Natáhnu kouř do plic a rozkuckám se,

jako když mi bylo dvanáct. Tehdy jsem poprvé kouřila s Aslakem první a na dlouhou dobu taky poslední cigaretu. V kruhu mých přátel bylo kouření považováno za trapné, stejně tak i nadměrné pití alkoholu, opíjení se a vztahy na jednu noc. Mé kamarádky ze školy byly patnáctileté mladé ženy, jež se neustále ovládaly, oblékaly se do krásného oblečení, chtěly se vdávat, mít děti, pracovat v obchodnictví, věděly, kde se dá sehnat vkusný koberec a ty správné závěsy. Chvíli jsem se snažila být stejná jako ony, naučit se ženské roli s patričním úsměvem, být taková, jaká se matka nikdy nenaučila být. Když jsem odešla, chtěla jsem utéct i před přáteli, víkendovými brunchy a sladkými fotografiemi jich a mě.

„Co chcete slyšet?“ ptá se Bahdoon a rychle vypije do dna sklenici čaje. Všechno, co mu nabízím, pro něho bude zřejmě luxus.

„Počkej chvíli,“ řeknu a zajdu dovnitř. Nakrájím na plátky vodní meloun a mango a narovnáám je na tác, vedle položím oříšky a finskou čokoládu. Ještě se otočím a vezmu z ledničky dvě láhve Coca-Coly. Staré láhve ve tvaru ženského těla. Venku se na ně Bahdoonovy oči zaměří, jako by uviděly poklad. Ve vesnicích náčelníci vždycky nabízejí tři druhy nápojů, teplou Colu, Sprite a Fantu v úzkých skleněných láhvích, které už nikde jinde nejsou vidět. V některých vesnicích jsou vyschlé studny, voda došla, ale limonáda pro cizince se najde vždycky. Jsem si jistá, že toho dne, kdy na zemi skončí život, zůstane jako poslední láhev Coca-Coly a z lepivé, tmavě hnědé tekutiny vznikne nový svět.

„Všechno, co chceš říct,“ řeknu a otevřu láhve.

„O vás dvou. O něm. O sebevražedné brigádě.“

„Proč?“ zeptá se Bahdoon a v hlase má kovový nádech podezření. V téhle zemi mluví lidé o strachu stejným způsobem jako Finové o počasí. Venku je stále nebezpečno, každá prázdná láhev může vybuchnout. Kdokoli může být někým jiným, než o sobě tvrdí. I malá chyba může zabít. Fotbal a smrt, zprávy a hlad, svatba, hry na schovávanou, bomby v ulicích, to všechno patří k všedním dnům a té tíhy si povšimnu teprve tehdy, když

odjedu, když se letadlo zvedne a přistane někde, kde je neustálá opatrnost člověku k smíchu.

Pokouším se Bahdoona moc nevystrašit. Bylo by nespravedlivé představovat si, že si tady jen tak povídáme jako dva rovnoprávní lidé. Nechci použít nevhodně moc, již bezpochyby mám. Chci, aby se v mé společnosti cítil tak spokojeně, jak jen to jde.

„Vím, jaké to je milovat člověka, který zmizí,“ řeknu. Neřekla jsem to nikomu jinému.

Přikývne.

„Byl to nejlepší přítel, jakého jsem kdy měl. Ačkoli on, tak jak jste řekla, zmizel. A spáchal ten strašný čin. Už o něm s nikým nemůžu mluvit. Když na něho myslím, vidím vždycky jeho dětský obličej.“

„Já mám bratra a i on zmizel. Miluju ho. Ale s nikým o něm nemluví. Ve škole byl vždycky sám. A i já jsem se mu vyhýbala.“ Zavřu oči a vidím bojácný obličej malého stojícího Aslaka. „Věděl jsi, že v některých zemích jsou lidé mučeni tak, že jejich nohy a ruce jsou přivázány ke čtyřem různým koním a ti koně se potom rozběhnou do čtyř různých směrů?“

Bahdoon na mě zmateně kouká.

„Myslím, že to se provádí i tady,“ řekne.

„Promiň. To bylo hloupé přirovnání.“

„To nic.“

„Myslela jsem jen, že to všechno... zdálo se mi, že se roztrhám na cucky. Dělal jsem všechno, abych byla správná, abych zapadla mezi kamarády. V tu samou chvíli tu byl i Aslak, můj mladší bráška, jenž byl pro mě důležitější než kdokoli jiný, a právě jeho jsem odstrčila pryč.“

Položím si na chvíli obličej do dlaní. Mezi prsty cítím vůni ibišků. Podle vůně by si člověk mohl představovat, že se nachází v ráji.

Bahdoon se Coca-Coly nedotkl. Chytil láhev, teprve když jsem mu ji podala, a vypil ji na jedno polknutí, jako by se bál, že mu ji vezmu. Když je láhev prázdná, podám mu druhou. Pije pomalu a vychutnává si ji, jako by v nápoji mohl najít něco nového, vůně a odstíny typické právě pro tento rok, pro dobu sklizně v této oblasti, jejichž rozpoznání vyžaduje získání speciální kompetence.

„Začala jsem si o bratrovi vymýšlet příběhy,“ řeknu tiše.
„Nesnesla jsem pomyšlení, že ho ostatní považují za podivína.“

„Jaké?“ zeptá se Bahdoon, položí na chvíli poloprázdnou láhev na ták a stále jí mačká hrdlo.

„Takové, ve kterých byl za hrdinu. Vyprávěla jsem jim, že je výjimečně nadaný. Pověděla jsem jim, že vytváří počítačové programy a debatuje po internetu s americkými profesory. A že tajně trénuje fotbal a střelil branky jako Zlatan.“

Bahdoon se zasměje.

„Vyprávěl jsem stejné příběhy o sobě.“

„Ty?“

„Jo. Ve fotbale jsem byl bídnej. Všichni kluci tady umí hrát.“

„Tak tomu bylo i v naší škole. Zdálo se mi, že všichni kromě mého bratra jsou ve fotbale dobří.“

„Já jsem se roky modlil, abych začal dobře hrát,“ řekne Bahdoon a usměje se, „ačkoli ve skutečnosti mě to vlastně vůbec nezajímalo. Snil jsem o tom, že bych se někdy mohl stát vědcem, strávit celý život tím, že bych se důkladně obeznamoval s určitou záležitostí.“

Podívám se na Bahdoona pozorněji. Světlo zářící z okraje střechy ubikace vytváří na jeho obličeji ostré stíny. Teprve teď si v koutcích jeho očí všimnu prasklých žilek, jež jsou stále ještě jemné jako koryta před lety vyschlých řek. Možná, že zase není o tolik let mladší než já, jen vypadá jako nevinný chlapec, kterého bych chtěla umět ochránit.

„O čem jiném jsi snil?“ zeptám se.

„O tom, že se dostanu pryč,“ řekne Bahdoon. „A je to stále můj sen.“ Zlomí se mu hlas. Kousnu se do rtů.

„To byl i můj největší sen,“ řeknu méně šťastně.

Dostat se pryč. To byl můj největší sen a stále je. Chci se dostat pryč a zůstat tam. Chci pryč od domova. Chci žít celý život tak, že budu měnit místa jako nomádi, odejdu hned, jakmile mi nějaké místo bude připadat příliš známé a lidé příliš blízcí. Chci jít vpřed, aniž bych se ohlížela, nechat smysly, aby se nabažily zážraků nového místa, vůněmi, vlhkostí vzduchu, teplem, silným studeným

větrém, který vás ovane, když se otevřou dveře letadla nebo vlaku. Zažít to, když člověk uvidí první řadu ulic a stěny domů, vstoupí do města, aniž by věděl, co všechno tam může najít.

Během let jsem si připadala zaseknutá doma. Styděla jsem se za matku, jež kupovala oblečení na bleších trzích a připravovala zeleninová jídla, která nikdo z mých přátel nechtěl jíst. Byla jsem naštvaná na otce, jenž plánoval parky a plavecké bazény pro africké děti, ale nikdy neměl čas přijít na školní vystoupení. Byla jsem kyselá na Aslaka, který se stále hlouběji nořil do svého vlastního světa a vedle něhož jsem nemohla být taková, jaká jsem být chtěla – obyčejná dívka, jež splyne s davem.

Na gymnáziu jsem pochopila, že je možné odjet. Potkala jsem kluka, který si myslel, že mám moc hlasitý smích a příliš temný pohled. Jeho dotek lechtal, ale vůbec mě nevzrušoval. Nemohla jsem ho hned nechat, protože jsem obdivovala jeho matku. Nosila krásné šaty a měla umělý pohled. Pracovala na soukromé lékařské klinice, ale předtím, než se vdala, procestovala svět jako lékařka, očkovala děti v afrických a asijských vesnicích a bydlela na místech, kde se mohla pohybovat jen s ochrankou.

Fascinovaly mě fotografie, jež mi ukázala. Byla na nich ona v suchých vesnicích, mezi kozami, ovcemi a vesele se šklebicími dětmi.

„Život může být i takový,“ pomyslela jsem si a podle této myšlenky jsem se rozhodla žít. „Je možné odjet pryč a začít nový život někde, kde mě nikdo nezná.“ Přestala jsem pít, začala běhat, cvičit jógu, maturitu jsem zvládla na jedničky a následujícího podzimu jsem začala studovat medicínu.

Dostala jsem se pryč. Odejdu vždy, když chci. Cestuji do zemí, odkud chtějí všichni pryč, a jen málo z těch, kterým se to podaří, na novém místě uspějí. Buď tam pracuji, nebo jsem jen turistka, buď mám na sobě rolák a helmu, anebo cestuji s krosnou na zádech a ve volné sukni, jaké si turisté kupují na místních trzích. Často jsem melancholická a nešťastná, ale v nebezpečí se ocitnu jen málokdy, a i tehdy je kolem mě celé zřízení, které mě ujišťuje,

že se dostanu do bezpečí. Když onemocním, dostanu se domů. Když zemi ohrožuje přírodní katastrofa nebo konflikt, dostanu se domů. Mám pojištění, s jehož pomocí mě helikoptéra vyzvedne na jakémkoli konci světa a dopraví do dobře vybavené nemocnice. Se svým pasem můžu překročit všechny hranice a zase se vrátit. Mám spořicí účet a domov, ze kterého můžu vyjít ven, aniž bych musela být obezřetná, a kam se vždycky můžu vrátit.

Zavřu oči. Hlavou mi běží obrázky mladých lidí, modrovlasých dívek, uzavřených do tichých, malých finských měst, a chlapců, tančících před zrcadlem, a úplně jiných dívek a chlapců z malého města, s tmavými vlasy a očima jako uhlíky, a obrázky dětí z východních zemí, jak sbírají oblečení, jež přišlo. Všichni sní o tom, že se dostanou pryč. Jako by všechny ty sny vstoupily ve stejnou chvíli do vzduchu a napříč hranicemi by změnily lehký očišťující vítr v hustý a těžký.

„Pověz mi o bratrovi víc,“ řekne Bahdoon. Přivřu oči, ačkoli je tma, palcem pravé ruky si masíruji levou dlaň a z chvíle zasnění se vracím do reality.

„Když jsme byli malí, spali jsme vždycky vedle sebe. Jestliže jeden z nás viděl ve snu noční můry a probudil se nebo uslyšel nadávání matky či otce, chytli jsme se za ruce. Myslela jsem si, že budeme navždycky spolu.“ Kolem nás bylo slyšet cvrčky. Nebe bylo bez mraků a souhvězdí plejád jasně zářilo.

„Otec a dědeček se na ně dívali, když začalo období růstu,“ říká Bahdoon.

„A pak už žádná pořádná období růstu nepřišla,“ řekla jsem. On se mi díval do očí a v jeho očích se zračily obrysy mého obličeje.

„Tak. Proč se bojíš, že se bratrovi něco stalo?“

Bahdoon vypil i druhou láhev. Na tácku leží plátky manga v řadě narovnané, svým tvarem připomínají rybářské lodě. Ve zralém ovoci jsou jasně viditelné žilky. Myslím na sametově sladké ovoce, kousičky dužniny mezi zuby. Neumím si představit, kdy budu schopná se příště najíst.

„Právě teď někdo ve Finsku střílí do lidí ze střechy.“

„Zabil jich hodně?“

„Nevím. Internet nefunguje.“

„Bojíš se, že je mezi nimi i bratr?“

„Bojím se, že bratr je tím střelcem.“

„Tvůj bratr?“

„Vždycky, když se něco takového stane, myslím nejprve na něho.“

„Proč?“

„Je v něm něco... už dlouho je v něm něco takového. Jako by se uzavíral před všemi ostatními. Občas si posíláme zprávy a v některých z nich píše věci, které mě děsí.“

Bahdoon si vezme plátek manga a vysává z něho dužninu. Přisunu k němu ták, abych ho popostrčila vzít si ještě. Doufám, že se odváží sníst dost a odejít hned, jak se mu bude chtít.

„Můj nejlepší přítel mi to všechno řekl přímo,“ pověděl Bahdoon. „Čekal roky na to, aby se dostal do brigády sebevražedníků. Byl to jeho sen. Myslel si, že je to to nejčistší, co může být. Zabíjet lidi pro dobrou věc.“

Cítím něco za krkem, oženu se za tím rukou. Obrovský šváb odlétne stranou. Má průhledná křídla a tělo pokryté pevnou slupkou, odkud vyteče žluč, pokud se zmáčkne.

„Je čisté zabíjet lidi pro dobrou věc. Můj bratr to napsal stejně. Čisté.“

„Co to je tedy za věc?“

„Za jakou věc?“

„Za dobrou věc. Pro kterou se může zabíjet.“

„Hledám jednu Aslakovu zprávu. Přečtu ji Bahdoonovi nahlas a nejdůležitější části překládám do somálského.“

„Zaseknul jsem se v tomhle hovně. Všechno je zničené. Celá západní kultura je jedno velké hedonistické představení. Vzdělání, na které jsme tak hrdí, už dávno upadlo. Naše jediné náboženství je víra v to, že mám právo na všechno, co chci. Jediným uznávaným lidským právem je právo spotřebovávat. A tohle právo ničí všechno.“

Bahdoon vytváří ze slupek manga květinu. Z druhé strany dvora k nám doléhá pomalu se zesilující hovor ve francouzštině.

Rozpoznám Gerardův hlas a přerušovaný smích, který ve velké společnosti působí poněkud moc nadšeně. Bahdoon si vezme z tácku sušenku, rozpůlí ji a sní. Je tiše tak dlouho, že si upravím sukni a vstanu. Svaly na stehnech mi znecitlivěly a vítr je příliš studený. Začnu sbírat nádobí, dávám pozor, abych jím moc nerachotila.

„Můj přítel mluvil o stejných věcech,“ říká Bahdoon tiše. „Že západní kultura je přesně taková. Hedonistická. Strašně spotřební. Zničená.“

„A podle něho bylo čisté snažit se zničit všechno, co k tomu patří.“

„Tak to řekl. Ale nemyslím si, že by šlo o tohle.“

„A o co?“

„O to, že se chtěl dostat pryč.“

„Tak jako my všichni,“ řeknu tak tiše, že to Bahdoon ani nemusí slyšet. Hlasitěji dodám:

„Děkuji, že jsi mi dělal společnost.“

„Nápodobně,“ odpoví Bahdoon. „A za jídlo.“

Bahdoon zmizí za vysokým šalvějovým keřem. Internet zase funguje. Položím táč zpátky na schody a hledám finské zprávy.

31 ASLAK

„Nic, co se nedá vzít zpět, se ještě nestalo.“

Přestane střílet. Na chvíli. Aby měl čas přemýšlet. Už teď mu to připadá jako chyba. Myšlenky ho tíží tak, že je těžké unést hlavu. Lehkost, kterou před chvílí cítil, je pryč. Končetiny má těžké a ztuhlé, je obtížné s nimi hýbat.

„Tohle špatně skončí,“ pomyslí si a pod kůží vnímá tenké vystrašené nohy pavouka na útěku. Policie uzavřela oblast. Je obklíčen. Uvnitř uzavřené oblasti jsou kromě policistů také lidé, kteří leží na zemi, jsou zranění nebo mrtví. Není si jist, zda někoho z nich vůbec zabil.

Policie k němu posílá helikoptéru, která je na dálku řízena ještě starým telefonem. Helikoptéra je téměř stejná jako hračka, s níž si hrál jako dítě se sestrou a s otcem. Helikoptéra se s tichým bzúčením zvedne do výšky, z prostoru rotoru blikají modrá světla. Na chvíli je zase malým chlapcem, okouzleným vznášející se hračkou se stříbrnými boky.

Četl o takových situacích. Hltal detektivky, zprávy, reportáže a soukromé zprávy na internetu o hromadných vraždách a o tom, jak policie v takových případech postupuje, jak psychologické prostředky se používají při rozhovoru s útočníkem, jak střelce ujišťují, že se nestane nic osudného. Představuje si, jak policista, s nímž mluví, sedí v autě a kolem sebe má skupinu poradců. Naproti sedí v zaparkovaném autě policista, který celou akci řídí.

„Nic, co by se nedalo vrátit, se ještě nestalo.“ To je ta správná věta, uklidňující a v dané situaci dodávající naději. Cílem je, aby začal spolupracovat. Chtějí mu ukázat, že policie je na jeho straně a že má možnost vzdát se se ctí.

Mačká v ruce telefon. Těžce dýchá, slova se nedostanou ven. Město je tiché. Několik dní trvající hustá mlha se rozprostřela ve vyprázdněných ulicích a budovách. Zářív v ní jen modrá světla

policejních aut a záchranek. Ulice jsou uzavřeny, tramvaje a auta vedeny po vzdálenějších cestách. Restaurace, obchody, hotely, kina a vlakové nádraží jsou vyklizeny, jen v restauraci v posledním patře obchodního domu je pohyb. Představuje si, jak právě někde tam za tmavými okny stojí policejní ostřelovač a zaměřuje ho.

Na asfaltu leží čtyři lidé, které zasáhl. Žena, stejně stará jako jeho matka, a druhá o mnoho starší. Muž v drahém obleku a žena, jež kráčela po jeho boku. Ani jedna kulka nezasáhla hlavu, ačkoli právě ji zaměřoval. Rameno, bok, břicho, noha.

Chtěl do armády, ale nevzali ho. Nebyl to ten materiál, jenž by se hodil k obraně země. Věří, že zranění stále žijí. Nestřílel dostatečně přesně. Cítí se pokořeně, tohle měl zařídit čistě a rychle. Zranění jsou jen práce zanechaná na půl cesty, nepořádek, který nedokázal uklidit, stopy, jež o něm prozradí všechno.

Zaměřil i mladou matku, která vedla ošivající se dítě. Nestiskl spoušť. Nedokázal pokračovat.

Vidí, jak po prázdné ulici jedou masivní dopravní prostředky. Vypadají cize, přijíždějí jakoby z jiného světa. Možná, že nic z toho, co se děje, není pravda. Armádní opancéřované vozy se k němu přibližují.

„Teď začne válka,“ pomyslí si. Ta představa je jako plamen, teplý a okouzlující.

„Jsou snad ti všichni ve válce proti mně?“

Opancéřované vozy přijíždějí, aby ochránily ošetřovatele a policisty. On nemůže dělat nic. Je bezmocný, obklíčený a pokořený.

Záchranka projíždí skrz uzavřený policejní prostor. Osoby, jež zasáhl, jsou vyzvedány na nosítka. Záchranka projíždí se řvoucími sirénami prázdným městem. Přemýšlí, proč řidič zapnul sirénu, když ulice jsou prázdné. Doufá, že to ti lidé přežijí. Přeje si, aby zemřeli. Přeje si, aby on sám brzy zemřel. Aby prostě jen zmizel.

Bolí ho hlava. Všechno je v mlze a roztráštěné. Chtěl by skočit ze střechy hlavou napřed a dopadnout na asfalt tak, aby všechno bylo už za ním.

Tře v ruce zbraň. Cítí pohled policejního ostřelovače, ruce, jež si upravují polohu zbraně, pohled vojáků, kteří se skrývají v opancéřovaných vozech, policistů a všech ostražitých lidí kolem. Čekají, jaký bude jeho další krok. On ale nemá tušení, co dělat. Zadní část samopalů je hladká a chladná. Město je krásné jako ve snu, světla policejních aut září, jako by je někdo postavil tak, aby vytvářela atmosféru. Jeho oblečení je mokré, a když se nadechne, zabolí ho na hrudi. Mrzne a má hlad.

V dětství, když se otec a matka hádali, udělali si se sestrou domeček pod peřinou a on jí vlezl do náručí. Měli baterky a sestra mu předčítala pohádky. Na temeni cítil její dech a myslel si, že by tak mohl strávit celý život, v malé noře, uvnitř jemné, voňavé peřiny.

Teď chce zpátky pod tu peřinu. Do malého prostoru, kde by byl vzduch teplý od dýchání a kam by se nevešel nikdo jiný kromě něho a sestry, jejíž silná ruka by zahladila všechny noční můry.

Chce všechno zrušit, vrátit se zpátky o dny a týdny, měsíce a roky, vrátit se do doby, kdy všechno teprve začínalo a nikdo od něho nic nechtěl. Chce, aby sestra měla jemnou noční košili a knížku, kterou oba milovali. Chce být malý a schoulit se sestře do náručí.

„Nemůžeme si dovolit vzdát se naděje.“

Tak to říkala jeho matka na přednáškách studentům, nesku-
tečně zářivě vyhlížejícím mladým lidem. Před lety chodil její
přednášky poslouchat často. Záležitosti, o nichž matka mluvila,
mu na chvíli dovolily opustit odcizení, které mezi lidmi cítil.

Když poslouchal matku a díval se na nadšené studenty, jak
si píší poznámky, zdálo se mu, jako by někdo otevřel kameru,
a v detailu tak mohl vidět celou krajinu. Nikde, vůbec nikde
nešlo o něho. To byla plně osvobozující představa. Šlo o něco
většího, o něco mnohem důležitějšího než o to, co cítil.

„Svět bude zřejmě zničen,“ napadlo ho a mysl mu zaplnila
hrůza a palčivá vášeň. Svět na pokraji zkázy. Kolik možností to
otvírá. Jak moc milostivé to všechno bylo. Celý svět nepotřebuje
na svou stranu nikoho, ale na záchranu světa je potřeba každý.

„I já,“ pomyslel si tenkrát. „Je možné, že tenhle svět potřebuje
i mě.“

Kromě matčiných přednášek začal číst také další věci. Četl
dlouhé reportáže pojednávající o tom, jak se změní svět, jestliže
globální oteplování bude pokračovat. Četl o společnostech, které
v nejčistších koutech zeměkoule hledají další ropu, ačkoli měly
už dostatek fosilních paliv na zničení celého světa. Četl o vesni-
cích, jež se proměnily v pouště, a o městech, jež vyhladily po-
vodně, o lidech, kteří opustili domov, ale nikdy nenašli místo,
kde by mohli v klidu spát. Četl o vykácených deštných lesích,
rejnocích, želvách a korálech, kterým hrozilo úplné vyhynutí.
Četl o skvrně odpadu plující Tichým oceánem, jež byla údajně
dvakrát větší než Spojené státy.

Při čtení zapomněl sám na sebe. Veškerou pozornost soustředil
na životní prostředí a přírodu. Příroda byla drsná, fungující
oněmujícím způsobem, v tutéž chvíli jemná i v ohrožení zničení.
Myslel na želvy plující oceánem, jež tu byly už dávno před lidmi,

na jejich váhavé plavání a pomalé otáčení hlavou. To, že lidská činnost ohrožovala život takovýchto živočichů, ho přinutilo cítit jasnou nenávist vůči celé společnosti.

To všechno ho přivedlo blíž k matce. Byl tam, když matka přišla z domů parlamentu, kde přesvědčovala poslance o tom, jak je důležité omezit zplodiny fosilních paliv přísným nařízením. Matčina ústa byla napjatá a oko jí zčervenalo od prasklé žilky, vyzula si boty a kabát pověsila na věšák. Měla v sobě napětí leoparda chystajícího se ke skoku. Nalila si skleničku vína a řekla otci:

„Měla jsem chuť vyhodit celou tu skupinku pryč ze sálu. Dospělí lidé. Naši zastupitelé. Elita společnosti. Sedí tam a snaží se vyvrát jeden nad druhým, zatímco já se jim pokouším vysvětlit, jak by mohli zachránit svět, aby byl snesitelný alespoň pro jejich děti. Klauni! Ptají se na to, co jim je jasné, a ohánějí se fakty, ve kterých se mýlí. Melou o cílech jejich strany a posmívají se za chyby jiným, jako kdyby byly pořád volby.“

Ostražitě poslouchal, když matka propukla v hněv kvůli ministrům, kteří chtěli poslat do arktických oblastí ledoborce, aby tam hledaly další ropu.

„Každý gramotný člověk ví, že pokud chceme dalšímu pokolení zachovat svět alespoň trochu v takové podobě, v níž by se dalo žít, musíme zabránit státu a společností, aby použily velkou část fosilních paliv, která mají k dispozici. A tihle... tihle prohnaní, nemorální, podbíziví idioti se chystají poslat technické prostředky státu, aby vytěžili ještě více ropy z oblastí, kde je to z hlediska životního prostředí katastrofa.“ Matka upustila skleničku na podlahu a shýbla se, aby posbírala střepy holýma rukama. Vystouplé klíční kosti se jí třásly pod lemy výstřihu trička a vypadaly, jako kdyby někdo z jejich okolí ohlodal maso, a ruka sbírající střepy se jí klepala.

„Občas si přeju, aby zase přišla černá smrt a odklidila nás pryč.“

Všechno to vsákl do sebe. Zbytečnou zlobu, která by bývala mohla být jen matčina. Otec nepřestával listovat tabletem, jako kdyby matka mluvila o nějaké samozřejmé všední příhodě. Když

se začaly škrtit šlachy na matčině krku, cítil škrcení ve vlastních končetinách. A když matka přišla k otci a sebrala mu tablet, chtěl i on někomu něco sebrat.

„Mluvím s tebou!“ křikla matka na otce. Nametala smetáčkem střepy z podlahy na lopatku a snažila se Eerika udržet stranou.

„A já tě poslouchám,“ řekl otec a sevřel ruku v pěst.

„Je tak těžké nechat na chvíli tu obrazovku?“

„Jinou možnost už nemám, pěkně děkuju.“

„Tak proč odsud nezmizíš úplně?“

„Ach tak. Jsi doma tři minuty a navrhuješ rozvod?“

„Já jsem o rozvodu nemluvila.“

A tak pokračovali. Otec a matka, kteří před narozením starší sestry cestovali po světě a zkoumali poničené oblasti, jež by se daly proměnit v krásné.

Aslak se odebral do pokoje, sedl si k internetu a našel lidi, kteří četli stejné texty jako on a zažívali u nich stejné pocity zapálení smíšené s úzkostí. Zvenčí sem doléhaly hlasy otce a matky, jak se hádali. On, byl na matčině straně. Vždycky byl na matčině straně. Matka byla krásná a odvážná, ačkoli otec to nikdy neviděl.

Byl na matčině straně i tehdy, když se rozhodla odejít na několik dní na túru a urovnat si myšlenky.

Šel za matkou napříč lesem, někam, kde nebylo slyšet jiné hlasy než zvuk ptačích křídel vznášejících se letu a šum v korunách smrků. Skály pokryté zelení se rozprostíraly do šířky jako moře a ráno, když člověk vstal ze stanu, mohl vidět lišku, jak mizí za stromy. Vnímál vůni vlhkých a sluncem ohřátých stromů, seděl na skále ve tmě podmračeného večera. Tma byla hlubší než ve městě, vše polykající černě, v jejímž úkrytu může proklouznout cokoli. Tma ale nepůsobila hrozivě, nýbrž osvobodivě, jako úkryt, kde se mohl schoulit a schovat i on.

Kráčeli za sebou s krosnami, stany a spacími pytli na zádech. Mluvili o ptácích, stromech, rostlinách a byli tiše. Ohřívají si na ohni vodu a ráno do ní vmíchali ovesné vločky, k obědu instantní polévku a k večeři těstoviny s omáčkou. Odpoledne si uvařili kávu s cukrem a ke kávě si dali tmavou čokoládu, rozinky a oří-

šky. Bolely ho svaly. Boty byly moc tvrdé, a když šli z kopce dolů, prsty narážely do špiček bot, že se mu pod nehty palců udělaly krvavé otlačeniny. Užíval si bolest. Užíval si pocit, že celé tělo pracovalo, každý sval měl úkol, existovala cesta, kterou sledoval, a všechno bylo jasné a jednoduché. Když zastavili, aby se najedli, měl už takový hlad, že jídlo z prášku působilo jako neuvěřitelná lahůdka. A když postavili stan a na karimatky roztažli spacáky, byl tak unavený, že usnul hned, jak si dopnul zip.

„Kdyby se dalo takhle žít,“ pomyslel si tehdy.

„Kdyby se tak dalo jít jen vpřed, vdechovat vůni kůry a listů pokácených a spadlých stromů a poslouchat zvuky, z nichž žádný nepatří člověku.“

Když se vrátili domů, otec a matka se rozhodli, že spolu pojedou na jógové soustředění. Cítil se silnější než kdy dřív, silnější a svázaný se zemí. Rozhodl se, že vyhledá lidi, kteří prožívají sílu přírody podobným způsobem jako on, kteří dýchají snáze v úkrytu temného lesa, kteří zažívají nutkavý hněv, když lidé odstraňují ze světa všechno krásné a čisté.

Když vstoupil do sálu staré chaty s vysokým stropem, hned věděl, že udělal chybu. *Večer přijímání nových členů*, psalo se na internetových stránkách sdružení pro ochranu životního prostředí. Děsil se lidí a vyhýbal se novým situacím. Přesto se sem přihlásil. Zřejmě to bylo kvůli matce. Kvůli matce a její hloupé túře, krvavým prstům a srnce, která běžela s kolouškem přes cestu, jako by mu dávala znamení. Kvůli živočichům pobíhajícími po lesíku, sovám pozorujícím vše z větví smrků, kvůli potoku, jehož vodu může člověk nabrat do dlaní a napít se, kvůli zatmění těla i mysli – to všechno ho podvedlo.

Představoval si, že někde je skupina, jež by odpovídala jeho zkušenostem, mladí lidé, které baví totéž co jeho a pro které jsou slova těžká a ticho ulehčením. Lidé, kteří se lidí bojí stejně tak, jako jim lidé chybí, a pro které je tma úkrytem, kde i nejskrytější záležitosti mají vystoupit na světlo. Chtěl věřit, že někde je kmen, k němuž by se mohl přidat, do armády s temným pohledem a špatným postojem, která by se vrhla do společného boje za hezčí

lidskou kulturu, věčnost a posvátnost.

Když uviděl lidi, kteří se shromáždili kolem dlouhého stolu, chtěl utéct. Na spáncích mu vyskočil pot, přerývaně dýchal, zpod paží se linul zápach a mastné vlasy se mu přilepily na čelo, ačkoli si je ráno myl. O krok ustoupil a málem zakopl o práh. Opřel se o futra, aby se dostal ven. V tu chvíli ho za ruku uchopila jiná ruka, hbitá, chladná a bez potu. Muž s příjemnými rysy, snad o pár let starší než on, jenž vypadal, jako by pro něho nic nebyl problém. Zřejmě běhal do práce a po celý rok jezdil na kole, uměl se uvolněně usmívat a v rozhovoru volil vždy ta správná slova. Ten muž ho teď chytil a vedl nahoru.

„Vítej!“ řekl muž a doprovodil ho na volné místo k jiným stejně energickým, stejně pěkným a stejně nesnesitelně dynamicky vyhlížejícím lidem. Cítil tlukot srdce, tváře mu zčervenaly, pot si dlaní otřel do džínů, které v obchodě vypadaly dobře, ale na něm příšerně. „Ahoj,“ řekl dívka, která seděla vedle něho, měla dlouhé světlé vlasy a obličej bez make-upu. Dívka vypadala v dokonale padnoucích džínách a jednoduchém tričku tak důvěryhodně a sebejistě, že by mohla stejně dobře sedět i na večeři s prezidentem. Na druhé straně seděla dívka s tmavými vlasy, oblečená do kostkovaného trička obepínajícího tělo. Měla zastřený hlas a mluvila rychle. Naproti nim byli nesnesitelným způsobem vkusné dívky a chlapci, jež mluvili jako by se znali odjakživa. Ve tvářích měli pozůstatek záře od toho, jak byli venku, a od nadšení. Svaly měli tak pevné, že si je člověk dokázal představit, jak bez problémů a s úsměvem lezou po strmé skalní stěně.

Nikdo na jeho pozdrav neodpověděl. Sebral odvahu a zamumlal znovu: „Ahoj.“ „Při jednom krátkém slově se mu hlas zvedl, v utišené společnosti výrazně zazářil a přiměl každého u stolu, aby na něho začal zírat.

„Ahoj, ahoj!“ řekl muž, který mu pomohl nahoru, a najednou se všem chtělo smát. Všem kromě něho. Zamačkával si nehty do dlaní a usmíval se tak nuceně, že musel vypadat jako rozumu zbavený. Usmíval se tak celý večer během toho, když mladý muž nadšeně hovořil o situaci životního prostředí, činnosti spolku

a významu inspirovat druhé.

„Musíme změnit to, co chceme, aby na světě bylo,“ řekl muž a všichni kolem něho začali tleskat.

Aslak sklonil hlavu a podíval se na stehna napuchlá od léků, zakrytá špatně padnouchými džínami, do nichž si utřel kapičky potu z dlaní. Nebylo na něm nic, co by někdo, a už vůbec ne on sám, chtěl na světě vidět.

34 LAURA

„Miluju je.“ Nejsem si jistá, zda to říkám policistům nebo sobě. Ani si nejsem jistá, jestli to vůbec říkám, nebo jestli si to jen představuji. Ale někde ta slova jsou a za nimi přicházejí další slova, tlak slov. Miluju děti víc než cokoli jiného. Nebyla jsem vždycky dobrá matka. Nevím, jestli jsem vůbec kdy byla dobrá matka. Je vlastně možné být občas dobrá a občas špatná? A pokud jsem byla dostatečně špatná, zničí to všechno dobré?

Slova se rozpadají. Já se rozpadám. Policista mi přinese sklenici vody a žena mě chytí za ruku. Její ruka je teplá a suchá. Nemá nalakované nehty, na vrchní straně levé ruky má skvrny a na prsteníčku prstýnek z bílého zlata.

Žena je asi v mém věku nebo o trochu mladší. Pracovní doba jí jednou skončí a její život bude po tomhle večeru pokračovat jako dřív. Může si ponechat přátele, sny i zájmy. Bude se moci rozhodovat, jestli bude na Vánoce v zahraničí nebo pozve děti domů na oběd, bude moci chodit na koncerty a do divadel, odejít do důchodu a říci si, že žije nejlepší část svého života.

„Čtyři lidé jsou zraněni,“ řekne.

„Byli odvezeni do nemocnice. Jsou v kritickém stavu. Situace je nyní stabilizovaná.“ Přikývnu tak, jak jsem přikyvovala ve škole, když učitelka mluvila o Aslakovi potemnělým hlasem, přikyvuji stejným způsobem, jakým jsem přikyvovala v poradně a u dětského psychiatra. Jsem připravena přijmout všechno, co přijde.

„Doufáme, že od vás získáme informace, jež nám dopomohou k vyřešení případu,“ řekne policista.

Na chvíli jsem si jistá, že se zmýlili. Ne, můj chlapec s tím nemá nic společného. Co se teď stane? Můj syn je dítě! Můj syn je dítě, pomyslím si a železná pěst mi stlačuje srdce a plíce. Můj syn je dítě!

Můj chlapec sedí v kočárku s letadýlkem v ruce a usmívá se na všechno, co vidí. Má jemné ručičky a d'olíčky na kolenou. Dokáže sedět dlouhou dobu tiše, se svrašťelým obočím a vyšpu- leným dolním rtem. Má rád vlaky, traktory, princeznovské šaty a při čtení pohádek se ujišťuje, kdo je dobrý a kdo hloupý. Umí zpívat podle not, ale při fotbalu nedává góly. Když slyší hudbu, začne tančit. Až bude velký, chce se stát kytaristou a kosmonau- tem. Se školkou chodí do kostela a jednoho večera oznámil, že věří v Boha. Vždycky si chce hrát se setrou, ale splní se mu to jen někdy, někdy zase nechce, ačkoli ho sestra prosí. Na všechny se usmívá a všichni ho za to milují. Umí si sčítit prsty na nohou do pusy a bzučet rty. Ke třetím narozeninám si vybere sladkosti a u kasy v obchodě se naučí říkat er. Eerikovým telefonem mi volá z toalet nákupního centra, sedí na nočníku a říká: „Kara- mely, karamely, mami, umím říkat er!“ a já se směju a prosím ho, aby to zopakoval: karamely uprchly z přístěnku, okurka se- brala karamely, krtek rozhryzal okurku.

Můj syn je dítě. Směje se na všechny, kteří se na něho podívají. Nikoho nezraní a nikdo nesmí zranit jeho.

Policista zapne nahrávání.

„Jste připravená?“

„Jsem,“ odpovím. Nejsem.

„Mladý muž se zbraní vystoupil na střechu budovy Lasipalatsi. Postřelil čtyři lidi a ti jsou těžce zraněni. Na základě zprávy za- nechané na internetu se policie domnívá, že střelcem je váš syn Lauri Aslak Anttila.“

Přikývnu. Jsem mouchou na střeše, malé zvíře živící se od- padky a výkaly, které je možné zabít přesnou ranou.

„Měla jste nějaké povědomí o plánech vašeho syna?“

Potřesu hlavou. Přikývnu.

„Ne. Nebo měla. Jak se to vezme.“

„Mohla byste to upřesnit?“

„Má... Aslak měl takové myšlenky, které... kvůli nimž není žádné překvapení, že...“

„Jaké myšlenky?“

Položím si hlavu do dlaní.

„Nikdy bych nevěřila, že skutečně...“

„Můžete pokračovat?“

„Můžu.“

„Jaké myšlenky?“

„O masové vraždě.“

„Ano?“

„Pamatuji si na rozhovor před mnoha lety. Při jídle. Při snídani. Nebo to bylo při večeři. Měli jsme indické jídlo.“

„Ano?“

„Bylo to po nějakém útoku ve škole. Četli jsme zprávy a on... Řekl, že se to nedá tak jednoduše odsoudit.“

„Co se nedá odsoudit?“

„Zabití spolužáků. Že jestli... řekl, že fyzické násilí nemusí být jediné, co se soudí. Že... násilí se vždy děje v souvislosti s něčím jiným. Že ho lze vidět jako reakci na jiné násilí. Například na to, že je s člověkem zacházeno, jako by byl neviditelný.“

„Mluvil o tomto tématu často?“

„Byla z toho hádka, mezi ním a manželem. Ale nějak... když četl zprávy o takových činech, byl vždycky... působil, že ho fascinují.“

„Má nějakou psychiatrickou diagnózu?“

„Na druhém stupni mu byla diagnostikována silná deprese.“

„Chodil na terapii?“

„Dostal léky. Ale bral je jen krátce. O terapii jsme se snažili, ale... Prvního terapeuta neměl rád. Nenašli jsme nikoho, ke komu by chtěl chodit.“

Pokoj kolem mě se změní. Aslak sedí naproti mně a rukama si zakrývá obličej. Hrbící se puberták tu sedí s obličejem v dlaních a ani si nevšimne, že se na něho dívám.

„Snažili jsme se ti sehnat pomoc,“ řeknu Aslakovi.

Nebrečím.

„Promiňte?“

„Myslela jsem pro něho. Snažili jsme se mu sehnat pomoc. Ale... nikdy jsme skutečně nevěděli, co by to mělo být. Zdálo se, že jsme na něho úplně sami.“

Policista mi podá sklenici vody. Když Aava jako dítě trojčila, také jsem jí vždycky dala vodu. Když jsem byla unavená a nezvládla jsem udělat nic jiného, nalila jsem jí sklenici vody a donutila ji ji vypít. Aslak nikdy moc nevyváděl. Jeho nebylo potřeba uklidňovat.

„Kdo všechno věděl o jeho myšlenkách?“

„Já a manžel. Určitě taky dcera. Ale ty myšlenky nebyly zřetelné. To musíte pochopit. Nikdy nepřišel domů s tím, že by řekl, že chce někoho zabít. On... je to nejroztomilejší chlapec na světě.“

„Mluvil o podobných věcech i v dospělosti?“

„Ne. Nebo někdy. Na začátku studia na univerzitě.“

„Je stále ještě na univerzitě?“

„Ano. Na katedře filozofie. Jako vedlejší obor má životní prostředí. Dostal se tam se skvělým výsledkem. Ale úplně... úplně do toho světa nezapadl.“

„A na začátku studií?“

„Měl chvíli takovou partu. Nejdřív jsem z toho měla radost. Byli to spřádaní, dobře vychovaní a hezky oblečení mladí lidé. Ale bylo v nich něco... Někdý... Začalo v tom být něco...“

„Co?“

„Byla to hezká doba. Chci říct, začátek byl poklidný, příjemný čas. Já a Erik jsme si to alespoň mysleli. Našel si své místo, svou partu. Tehdy jsme se vídali jen málo, ale když jsme se potkali... neuvěřitelně opovržlivě komentoval jiné lidi.“

„Koho například?“

„Bezdomovce. Alkoholiky. Nezaměstnané. Všechny, kteří to nezvládli. Bylo v tom něco chladného. Ano, mnozí tak přemýšlejí. Ale všechny ty hodnoty, které jsme se jim doma snažili vštípit...“

„Co řekl?“

„Nazýval je podřadnými lidmi. Slabší složkou. A někdy říkal, že je důvod se od nich oddělit.“

„Je stále ve spojení s touto skupinou?“

„Ne. Pokud vím. Nemyslím si to. Dostal se od nich pryč.“

Policista přikývne.

„Věděla byste o nich něco?“

„Policie prohledala jeho byt a počítač.“

„Byt mojí babičky?“

„Ten, kde bydlí.“

Dědeček se z války nevrátil. Babička matku vychovávala sama. Pracovala v továrně a na velkém panství pro bohatého, ale osamělého pána jako pomocnice v domácnosti. Každý den vařila pánovi štičí kuličky a sledě s rajčatovou omáčkou. Po nocích poslouchala vyprávění muže, vrávorajícího kvůli koňaku a ospalosti, o tom, jak kolem sebe nemá nikoho, kdo by mu skutečně rozuměl, nikoho, kdo by se smál jeho vtipům nebo si všiml toho, že je mu smutno. Když pán začal klímbat ve starém křesle, babiččina pokoje, nasadila mu babička zpátky na hlavu noční čepce, dostrkala ho do postele a sama si stihla ještě pár hodin pospat, než byl zase čas připravovat na ráno čerstvý chléb. Babička měla tichý hlas a pevné ruce, jejichž sílu použila tehdy, když matka jako malá trojčila nebo když se bála večer v pokoji, ale babička musela poslouchat pánovy nekonečné příběhy o tom, jak je osamělý.

Matka si dělala úkoly v malém pokojíku pro služebné na velkém panství. Dívala se, jak si děti pánových příbuzných, kteří zde byli na návštěvě, hrají na dvoře ve světle modrém domečku a pijí z porcelánových hrnečků zdobených růžemi. Ona nesměla dveře domečku otevřít. Snila o tom, že jednou najde klíč a až budou všichni spát, vklouzne dovnitř a nalije panenkám stříbrný čaj z dešťové vody a naservíruje jim dort upečený z kopretin.

Z každého platu si babička uložila trochu stranou, aby si jednou mohla pořídít něco, co by jí nikdo nemohl vzít. Když se stala penzistkou, koupila si byt, jeden pokoj a kuchyňský kout. „Dávala si na tváře růž, malovala si rty, na hlavě nosila zelený plstěný klobouk, na krk si uvázala kytičkovany šátek a vzala mě k Fazerovi na zmrzlinu.

„Žena musí mít dveře, které může před všemi ostatními zamknout,“ pověděla mi. Před sebou měla malý hrneček s kávou a zákusek ozdobený zeleným marcipánem. A já jsem myslela

na kuchyňský kout, kde jsou poschovávány rozinky a oříšky do zásoby na ty dny, kdy se matčiny oči změní v chladné zářivé mince. O těch dnech jsem babičce nikdy neřekla. Babička mě držela za ruku tak něžně, jak jen kostěnými prsty dokázala, a řekla:

„Pamatuj si, že mně můžeš říct všechno!“ Ale já jsem věděla, že o matce jí říct nemůžu. Věděla jsem, že mým úkolem je chránit ji, uchovat tajemství okamžiků, které byly příliš ošklivé pro jakékoli jiné oči, uschovat obrázky matky, které jsem směla vidět jen já.

Ten byt, malý pokoj a kuchyňský kout, na který babička celý život šetřila, na který byla do smrti nezlomně hrdá, prohledala policie. Zkoumali Aslakův počítač a telefon, fotky a zprávy, internetové stránky, na nichž se pohyboval, všechno, co napsal nebo četl, všechno, co po sobě zanechal. Babička každé ráno otírala prach ze sbírky porcelánových koček a psů na polici. A také ze skleněné koule. Když se s ní zatřásl, začal se uvnitř sypat sníh na bruslicí dívky držící se za ruce. Stála v zástěře v kuchyňském koutu, smažila si chudé rytíře a poslouchala vysílání rádia. Otevřela okno a zašeptala:

„Poslouchej. Slavík.“

Co by tomu řekla, kdyby věděla, co se v bytě děje teď?

ČTVRTÁ ČÁST

*Jediná země na zeměkouli se nevyhne změnám klimatu
a násilným následkům s nimi spojenými.*

CRAIG A. ANDERSON & MATT DELISI
*Implication of Global Climate Change for Violence,
Iowa State University*

35
ASLAK

Lidský odpad. Tajná skupina.

Übermensch:

Co je tohle zač?

AryanKing:

Nic.

Übermensch:

Proč jste včera nepřišli?

StateIsMyBitch:

Přišli jsme. Na jiné místo.

Übermensch:

Ted' tomu nerozumím.

AryanKing:

Chceme pokračovat bez tebe.

Übermensch:

Co?

StateIsMyBitch:

Vždyť víš.

Übermensch:

Ne.

AryanKing:

Nemáme prostředky držet si u sebe někoho takového.

Übermensch:

Jakého?

StateIsMyBitch:

Loosera.

AryanKing:

Pomatence.

Übermensch:

To je vtip?

StateIsMyBitch:

Nehraj si na hlupáka.

Übermensch:

Cože?

AryanKing:

COCOCO? No co: pilulky. Blázinec.

Byl jsi půl roku pryč ze školy.

Übermensch?

Kdo ti to řekl?

StateIsMyBitch:

No každopádně ne ty. Kdybys to udělal, možná bychom tě dokonce obdivovali.

AryanKing:

Možná.

Übermensch:

Už je to nějakou dobu.

StateIsMyBitch:

Proč jsi nám to neřekl?

Übermensch:

Nenapadlo mě to. Nemyslel jsem, že by to bylo důležité.

AryanKing:

Že ne? „Co by společnost vlastně ztratila, kdyby se přirozenou cestou zbavila nejslabší části?“ To je přímo od tebe.

Übermensch:

No a co jako?

StateIsMyBitch:

Ty jsi nejslabší článek.

Krásná smrt. Tajná skupina.

Someoneisoutthere:

Proč sis změnil jméno?

Earthsong:

Věděl jsem, že ta záležitost byla jen blafování.

Someoneisoutthere:

Jo, docela byla.

Earthsong:

Aha. I podle tebe?

Someoneisoutthere:

Jasně.

Earthsong:

Proč jsi mi to neřekla?

Someoneisoutthere:

Věděla jsem, že ti to dojde.

Earthsong:

Prima, že aspoň někdo důvěřuje mému rozumu.

Someoneisoutthere:

Naprosto. Rozumu i srdci.

Earthsong:

Cítíš se líp?

Someoneisoutthere:

Monokl.

Earthsong:

Zase?

Someoneisoutthere:

Skončí to, až umřu.

Earthsong:

Musíš se mu postavit!

Someoneisoutthere:

Neodvažuju se.

Earthsong:

Je to potřeba. Jinak tě zabije. Nedopřej mu tu radost.

Someoneisoutthere:

Dnes jsem odešla.

Earthsong:

Definitivně?

Someoneisoutthere:

Definitivně.

Earthsong:

Kde jsi?

Someoneisoutthere:

V bezpečí.

Earthsong:

Určitě?

Someoneisoutthere:

Určitě.

Earthsong:

Skvělý! Moje odvážná holka.

Someoneisoutthere:

Řekni to ještě jednou.

Earthsong:

Co?

Someoneisoutthere:

MOJE odvážná holka.

Earthsong:

MOJE odvážná holka.

Someoneisoutthere:

Děkuju!

Earthsong. Tak ho přátelé přezdívali. Předtím si říkal *Übermensch*, ale to byla hloupá, směšná a dětinská záležitost. V té době byly jeho myšlenky ještě uprostřed procesu, uvnitř byl nezralý a všechno v něm jemné a snadno podveditelné. V té době opovrhoval sám sebou, opovrhoval přáteli, kteří tvrdili, že jsou přátelé, ale nebyli. Ti, kteří četli Ayn Rand a citovali Nietzscheho myšlenky, aniž by jim za mák rozuměli. Věřili, že jsou něco víc, že si je příroda zvolila, aby zvítězili.

Jeho noví kamarádi bydleli v Londýně, Buenos Aires, New Yorku, Kapském městě a Dillí a s nikým z nich se nikdy nesetkal. Měli přezdívky jako Sturmunddrang, Killthemall a Elmundo. Na fotografiích vypadali stejně jako on: bledí, tmavoocí, v černém oblečení. Jejich fotky byly pečlivě nasvícené a upravené, aby bylo z obličejů vidět jen důkladně vybrané části. Má rád takové fotky. Je na nich vidět dost, ale ne příliš, obličejů zůstanou na představivosti diváka. A právě to mu vždycky chybělo. To, že by člověka a přírodu chránila šedá zóna, že by všechno nebylo tak nahé a viditelné, že by lidé zavřeli ústa, schovali obličej a pocity a myšlenky by si drželi jako tajemství.

Skupinka neznámých přátel, kterou představují dramaticky nasvícené fotografie s přezdívkami, byla první parta, u které mu připadalo, že do ní patří. První skupina lidí, s nimiž mohl při debatách na chvíli zapomenout na vlastní chyby a dokonalý vzhled a mohl se soustředit na výměnu myšlenek.

Nejčastěji si s nimi chatoval v noci, v malém bytě, v jehož předsíni bylo nalezeno tělo jeho mrtvé babičky. Okna bytu byla tak dlouho zavřená, že když člověk vstoupil zvenčí dovnitř, ovál ho zápach potu, pizzy, piva a plesnivějících slupek banánů. K prahu bytu se dostal jen rozvažeč pizzy, doručovatel nákupů a čas od času se o to snažila i matka, ale on vždycky vymyslel nějaký důvod, jak jí v tom zabránit. Sám vycházel ven tak zřídka,

jak to jen bylo možné. Byt je jeho doupětem, snaží se z něho vytvořit tak těsné a teplé místo, jako by to byla peřina, pod kterou se se sestrou choulili jako děti.

Do určité míry s kamarády rozmlouval o hudbě, knihách a filmech a jen trochu o rodinách, kamarádech a partnerech. Hodně si povídali o životním prostředí a násilí. Sdíleli spolu fotografie měst smetených záplavami, oblastí poničených těžbou a půdy vyprahlé suchem. Hledal romantické fotografie šumících lesů, kvetoucích stromů uprostřed zničeného města a chameleonů na větvích stromů. Psali si o Usámovi bin Ládinovi, Ulrike Meinhofové a mladých mužích oblečených do dlouhých černých kabátů, kteří střílí do známých i neznámých lidí ve škole, na univerzitě nebo na ulici. Část z nich tyto muže obdivovala, část jimi pohrdala.

„V násilí musí být nějaký vyšší cíl než jen náš soukromý. To, že člověk zabíjí lidi jen proto, že ho serou, nebo proto, že se chce pomstít, je stejná škoda, jako když má člověk na háčku pověšené hadříky, které šily děti, nebo se chlubí drahou kabelkou.“

To napsal po tom, co mladý finský muž ukradl v armádě samopal a brázdil les, aby zabil bývalé spolužáky, kteří tam měli sraz.

Tehdy se Saharaflower poprvé objevila na jeho obrazovce.

„Přesně tak,“ napsala dívka, s níž si nikdy předtím nechatoval.

„Násilí je ospravedlnitelné jako politický prostředek, ne jako vlastní terapie nebo jako prostředek pro léčení zraněného ega.“

Fotka Saharaflower byla jiná než ostatních. Byla vytvořena v přirozeném světle v Libyi, u brány středověkého města Gadaměš. Oči, jež se dívaly přímo do objektivu, působily otevřeně a odvážně, připravené setkat se s kýmkoli. Saharaflower měla světlou pleť, tmavé oči, kolem hlavy zářivý stříbrný šátek, jenž jí rámoval obličej, a sluneční brýle zdobené diamantovými kamínky. Měla vysoké lícní kosti a plné rty se jí vlnily do úsměvu. Dívka vypadala, jako by patřila do reklamy nebo do některého z početných hudebních klipů, kde v rychlých písních pojednávajících o hněvu vystupují ženy v šátcích.

Hbitě odpověděl.

„Super, že to alespoň někdo chápe. Dělají mi starosti maníci, které fascinuje násilí jen kvůli sobě. Nebo kteří si myslí, že je to poslední prostředek, jak získat pozornost.“

„Přesně tak. I tady je příliš mnoho týpků, kteří se domnívají, že zabíjení je dobrý způsob, jak si zvýšit vlastní ego.“

„Zabiju jiné, aby si mě konečně někdo všiml.“

„Tihle klauni spolu soutěží v počtu obětí.“

„Přesně. Někde uvnitř je mi úplně jedno, jestli zabiju víc lidí než někdo jiný.“

„Hlavně když se pozornost světa upne na chvíli na mě.“

„Politováníhodné.“

„Představují si, že udělají něco drsného, převratného. Ve skutečnosti je to jen narcistická možnost, jak na sebe upoutat pozornost a rozšířit svoje fotky. A taky zpráva o tom, jak moc dobře se mám, která se šíří dál.“

„I'll kill them all, because I'm worth it.“

Když ukončili rozhovor, ucítil v obličeji něco zvláštního. Málem si všiml, že se začíná usmívat.

Toho dne, kdy bylo možné doplout na severní pól, napsal přátelům třesoucími se prsty.

„130 000 let se nic takového nestalo. Tak masivního. Kdo to sledujete?“

„Greenpeace odplová lod'.“

„Hipíci dělají v přístavu performance.“

„PERFORMANCE?! No kurva, to snad ne.“

„Hipík zachraňuje svět, na kterém stojí, když se namaluje na zeleno.“

„Jak dlouho v tom ještě chtějí pokračovat?“

„Ještě několik generací?“

„Krev mi stoupá do hlavy.“

„S chcánkama vznikne dobřej koktejl.“

„Tohle je opravdu rozsekávající.“

„Co tím myslíš?“

„Když jsem byl dítě, matka vždycky říkala, že pokud led roz-

taje tak moc, že bude možné doplout na severní pól, bude to poslední rána. Že společnost snad konečně pochopí, že nemáme už čas dumat nad tím, co budeme dělat, ale nadejde čas na činy. Nejpozději tehdy musí všem dojít, že jestliže budeme pokračovat podle starého vzorce, civilizace bude zničena.“

„A nyní se to děje.“

Saharaflower se přidala k rozhovoru.

Dlouho se díval na dívku usmívající se z obrazovky. Když dýchal, cítil, že někdo uvnitř něho nafoukl balónek. Do tváří mu vstoupilo teplo a odpověď napsal rychle a lehce.

„Děje se to. A nic se nezmění. Zastupitelé mluví stále o stejných věcech jako před dvaceti lety. A většina lidí si myslí, že spotřeba znamená jen kalorie a zplodiny jen jejich vlastní větry.“

„Ani nechci říkat, co bych chtěla udělat lidem, kteří si představují, že zastupují nějaký politický cíl *performanci!*“

„Dokážu si představit, co nechceš říct. Právě takový postoj dělá z našeho pokolení obyčejné loosery. Lidé se domnívají, že předvádění se a čin je jedna a ta samá věc. Že to, že na něco (čti: na to, že mám nějaký názor) soustředím pozornost, má opravdu na něco vliv.“

„Myslím, že lidé si to tak ani nepředstavují. Velká část lidí v našem věku ani nepřemýšlí o vlivu, jen o předvádění se. Existuje jen *já*, které hledá nějaký názor nebo pocit.“

Napsal to s tlukoucím srdcem, končetiny ho pálily při představě, že na druhé straně světa je dívka s široce otevřenýma očima, kterou zajímá, co říká.

„Přesně tak. Někde lidé udělají fotky něčeho, aby si ostatním postěžovali na něco ve světě, nějaký silný postřeh nebo moment. Pokolení našich rodičů otáčelo fotoaparát směrem k sobě a nyní fotografie znamená obrázek mě, jak něco dělám.“

„A s násilnými útoky v současnosti je to přesně totéž. Na místo toho, aby to byl prostředek k dosažení nějakého cíle, je to jen *já*, *já*, *já* dělám násilí.“

„Právě tohle dělá z vrahů ve školách tak zavrženíhodné. Násilí je nejmočnější politický prostředek. Je neodpuštělné použít ho na to, že *já* se chci pomstít, protože se se *mnou* nesprávně zacházelo.“

„Skuteční teroristé mají něco většího. Náboženství nebo ideologii, kvůli nimž zabíjejí.“

„Co myslíš tím prostředkem?“

„Terorismus?“

„Násilí.“

„Z historického hlediska se to moc dobře neuplatnilo.“

„Záleží na úhlu pohledu. Například nacisté byli z vlastního úhlu pohledu na začátku úspěšní, Severní Koreji se z pohledu vůdců vedlo přímo fenomenálně. I Isis se dařilo až převratně dobře. A pokud člověk pomyslí na nás, Kaddáfího vláda také dosáhla všeho prostřednictvím přesně kontrolovaného násilného soukolí. Z jejich pozice se i toto vydařilo.“

Něco v dívčinyh slovech bylo ve stejnou chvíli děsivé i vzrušující. Téměř mohl cítit tenké prsty její ruky, jak ho dívka vede na novou, neznámou cestu.

„Nesdílím úplně stejný názor o těch cílech.“

„To ani nebylo účelem.“

„Ale?“

„To, že, jestli je násilí úspěšné, záleží na úhlu pohledu. Pomysli na celý svět. Moc zůstane u toho, kdo má nejjasnější a nejvýkonnější nástroje. Tvrdím, že například z pohledu USA je prostřednictvím násilí nebo alespoň prostřednictvím násilných nástrojů dosažitelné mnoho.“

Celou noc diskutovali o tání ledovců a povaze politického násilí. K ránu si vzájemně vyprávěli vtipy, které nebyly nijak zvlášť podařené, ale jejichž důvtip vyburcoval druhého, protože pro sebe chtěli vzájemně jen to dobré.

Povídali si o tom, jak vypadají hvězdy nad pustinami kolem Gadameše, jaké to je vyšplhat na písčnou dunu a potom se po ní sklouznout, jaké to je, bdít na břehu finského jezera, dokud vycházející slunce nepromění letní noc v ráno a na hladině jezera se nezačne rozprostírat mlha. Když konečně ukončili rozhovor, aby šli spát, bylo už ráno. Světlo se vkrádalo do místnosti bez ohledu na pečlivě zatažené závěsy. Obvykle ho světlo bolelo v očích, ale teď spal hlubokým spánkem až do odpo-

ledne. Když se probudil, otevřel po dlouhé době okna, dal si sprchu a vyrazil ven.

Toho dne procházel městem jako cizí zemí, chodil po parku a pobřeží, zastavil se, aby nakrmil kachny a díval se na lidi, pil kávu z kelímku a u kiosku si koupil zmrzlinu. Právě tam, kam v dětství chodili s matkou, otcem a sestrou, on jel poprvé na kole bez opěrných koleček. S jarním větříkem v obličejí si myslel, že jede rychle a daleko, rodinu nechává za sebou a na malém kole se přibližoval k neznámému cíli. Bylo uklidňující, že kiosek stojí stále na stejném místě. Pod přístřeškem byly stále stejné židle s železnou konstrukcí a v zadní části kiosku se nacházely police se salmiaky.

Bloudil městem až do západu slunce a představoval si, že je bytostí z jiného vesmíru, která zde přistála, taková, jež měla lidské tělo jen dočasně vypůjčené a s nadšením sledovala cizince, kolemjdoucí, smutné, veselé, zasněné či nepřítomné, aniž by tušila, co je smutek a strach patřící k lidskému životu.

Když se večer vrátil domů, Saharaflower už na něho čekala. Obvykle diskutoval s novými přáteli na otevřeném chatu, ale se Saharaflower si posílali soukromé zprávy.

„Bylo příjemné si s tebou včera povídat,“ řekla dívka.

„Nápodobně,“ odpověděl.

„Přišlo mi, že mi rozumíš trochu líp než ostatní.“

„Jo, mám to stejně.“

Bříška prstů se mu potila. Ačkoli byla Saharaflower jen fotka na obrazovce, zdálo se mu, že se k žádné dívce nikdy nedostal tak blízko. Jeho jedinými zkušenostmi s dívkami byla ledová ponížení. Po nich své tělo nenáviděl tak, že se v nejtemnějších chvílích chtěl zabít, v těch světlejších chtěl nechat tělo za sebou a rozpustit mysl do součástek počítače. Byl si jistý, že nikdo nebude nikdy toužit po jeho dotyku, že ho nikdy nikdo nepolíbí, nikdo ho nevezme za ruku a neodvede na místo, kde by mohl toho druhého vysvléknout. Byl si jistý, že se nikdy nevzbudí nahý vedle druhého nahého člověka a neusne s břichem přitisknutých k jeho záďům. Byl si jist, že mu nikdo neřekne „miluju tě“ a že ani on to nikomu neřekne.

Úsměv Saharaflower byl slunečný a pohled otevřený, na její slova bylo snadné odpovědět. Dívka mu poslala fotky opuštěných oblastí omývaných mořem a starého města Gadameše, kde po střechách vápnem obílených domů směly dlouhou dobu chodit jen ženy.

„Vždycky se najde někdo, kdo říká, co dívky smějí dělat a co ne,“ napsala Saharaflower. „Ale kdybych provedla to, co plánuji, konečně by ztichli.“

V dívčiných slovech bylo něco dráždivě hrozivého.

„Co zamýšlíš?“ zeptal se a cítil v břiše muší bzukot.

„Umiš udržet tajemství?“

„Nic moc jiného neumím.“

„Mám tě ráda.“

Prsty na klávesnici se mu zastavily. Dech se mu zastavil. Moucha lezoucí po stěně, ve větru se vlnící závěs, tramvaj jedoucí pod oknem, všechno se na chvíli zastavilo. Díval se na neustlanou postel, prach vířící v koutě, bledou pleť na rukou, skvrnu od kávy na nohavici kalhot. Žil, byl probuzený a tahle okouzlující dívka mu řekla, že ho má ráda.

„To stačí,“ pomyslel si.

„Ať se stane cokoli, dostal jsem tenhle okamžik. Život nebyl zbytečný.“

Do krku mu stoupal pláč a to způsobilo, že se mu těžko dýchalo. Měl chuť napsat dívce o tom, co cítí, jak důležitá pro něho tato slova byla, ale věděl, že to udělat nemůže, že by jí úplně odhalil všechn smutek a lítost, které v sobě nosil. Proto jí rychle napsal:

„Nápodobně.“

Saharaflower mu vyprávěla o rodině. Otec zemřel v boji proti bývalému diktátorovi a bratr v občanské válce, která trvá už celé jedno pokolení.

„Zdejší lidé očekávali něco velkého, dokud se neosvobodili od K. Jediná věc, které jsme dosáhli, je obrovský chaos.“

„Z čeho to plyne?“

„Ze všeho. Z touhy po moci. Z beznaděje. Z vody. Nikdo nemyslí na nic jiného.“

„Z vody?“

„Sucho. Došla povrchová voda.“

„To je zlé.“

„Žádný div.“

„A nikdy nebude.“

„Myslíš na to samé co já?“

„?“

„Že se všechno musí změnit.“

„Samozřejmě. Ale jak se to stane?“

„Lidé se musí probudit.“

„Jak?“

„Zbraněmi.“

Muší bzučení v břiše se změnilo v klus koní. Nemyslel na nic zvlášť jasného. V hlavě se mu honily představy o něm a Saharaflower v mezinárodních vlacích, jak spí venku u finského jezera a ve stanu v libyjských pustinách, jak organizují demonstrace a vedou tulácký život, do kterého patří hodně milování a rozhovorů, ale ne ty všední o rodině a o tom, jak vyjdou s penězi. V těchto představách byla Saharaflower dívka, o které snil od dětství, bytost podobná spřízněné duši, která nic nepožaduje a jejíž přítomnost vytváří i jemu místo na světě, prostor, kde se může dívat kolem sebe místo toho, aby se se zděšením díval na násilné okolí a nedokonalost sebe samého.

V dětství a mládí byly podobné představy místem, kam utíkal. Když seděl o přestávce vedle školní zdi a doufal, že splyne s cihlově růžovým povrchem, vyprávěl sám sobě příběhy o sobě v neznámých zemích s neznámou dívkou, bytostí s jemnou kůží, která by ho vzala za ruku a odvedla před pohledy ostatních pryč. Když se mu v dospívání tělo proměnilo v neohrabané a zapáchající po lécích, čas před ním se stal tíživým, nekonečně vesmírně tíživým uzavřeným prostorem a síla příběhu zmizela. Byla jen jedna skutečnost – bezútěšný svět, po kterém se musí plahočit těžkými kroky bez kapky zajímavosti. Svět, kde bylo potřeba něčeho se odvážit – skončit to buď sám, nebo konec připravit.

Teď ho zářivý pohled a ostrá slova Saharaflower navracejí do světa možností a jeho mysl se otvírá takovou silou, že se zdá, že jej dívka chytila a úzkýma, silnýma rukama strkala směrem do

neznáma. Byl připraven následovat dívku kamkoli a udělal by cokoli, co by si jen mohla přát.

„Pověz mi víc,“ napsal a bříška prstů se mu chvěla jako plamínky.

„Chci slyšet všechno!“

„Bratranec včera objevil v pustině dvě stě mrtvých,“ napsala dívka. „Mladé muže, ženy, děti i několik miminek přivázaných k zádům matek. Leželi na slunci tak dlouho, že zapáchali. Část byla skoro úplně zakrytá pískem.“

„Drsný.“

„To se děje pořád. Stovky mrtvol jsou nalezeny v pustině nebo na dně moře. Dřív byli všichni vyděšení, ale dnes už se nikdo nechce rozčilovat. Stačí, že přežívá sám. Dostane se to u vás do zpráv?“

„Evropští utečenci se dostanou.“

„A afričtí ne?“

„Někdy. Pokud jde o něco zvláštního, pokud je tam hodně dětí nebo tak něco.“

„No jasně. Hádej, co si tady lidé myslí?“

„No?“

„Totéž, co u vás.“

„Tedy?“

„Že o Afričany nejde. Že to jsou přebyteční idioti, kteří se umí jen rozmnožovat.“

„Vždyť jste Afričani.“

„Kdybys to řekl tady, setnou ti hlavu.“

„To není úplně špatná možnost.“

„U vás není žádný humbuk?“

„Záleží, co tam započítáme. V Řecku a Španělsku základní nepřijemnosti. Tady je jen něco malého, ozývají se nacistické a anarchistické hlasy a nějaká střelba.“

„A ti, co nejsou u toho, brouzdají, jako by se nic nedělo.“

„Tak.“

„Čas od času je nějaká demonstrace nebo nějaká národní kampaň.“

„Nebo performance. Před nějakým časem tu bylo pouliční divadlo o životním prostředí.“

„Pouliční divadlo?“

„Skupinka herců courala po centru Helsinek a hledala Afričany, kteří sem utekli před suchem.“

„A všichni lidé pochopili, že jde o strašnou věc a něco je opravdu potřeba dělat?“

„Přirozeně.“

Čas od času jsou tu samozřejmě i jiné pokusy. Letiště a jiná místa, která produkují oxid uhličitý, jsou občas obsazena. Pár politiků je zabito. A před nějakou dobou byl zavražděn šéf ropné společnosti.“

„Zafungovaly ty věci?“

„Lidé se nesoustředí na rmoucení. Začínají mltit o svobodě, o tom, jak se postavíme terorismu, o tom, jak nás nezastraší. Hovna.“

„Byl bys připraven k něčemu většímu?“

Chtěl říct, že byl. „Byl bych připraven vyhodit do povětří celý svět, kdybys mě o to poprosila,“ pomyslel si. Ale věděl, že nesmí znít příliš nadšeně. To se naučil od kluků, kterým se dařilo dostat se k dívkám blíž. Nesmí být příliš zapálený. Je potřeba zůstat chladný.

„Záleží na cíli. Jak jsem včera řekl, násilí je nejsilnější politický prostředek. Používat se ho smí ale jen tehdy, když jsou cíle takové, že se jich dá násilím dosáhnout. Ale to, co je ospravedlnitelné, to je na nekonečný rozhovor. Rozhodnutí je nakonec vždycky na útočníkovi.“

„Tušila jsem, že to chápeš.“

Celou noc zvažovali možnosti násilí. Čeho mohou dosáhnout, když zabijí co nejvíce co možná nejlépe zajištěných lidí? Rozebírali to teoreticky a intelektuálně, jako by mluvili o politice nebo hospodářství. Ale i přesto se mu při psaní objevil pot na čele. Pokoušel se představit si, jaké by to bylo, držet v ruce zbraň, jaké by to bylo, vidět člověka, jak se hroutí na zem a umírá, jaké by to bylo, provést něco takového. Jaké by to bylo, provést něco takového naráz s neznámou, a přitom podivně blízkou dívkou, jaké by to bylo, připravovat se na tu správnou chvíli sám a přitom vědět, že na druhé straně světa se v tu samou chvíli odhodlává ke stejnému činu i dívka. Jaké by asi bylo spojení s takovým člověkem.

Za okny se rozprostírala tma. Nechal závěsy roztažené a teď viděl, jak se odráží ve skle, melancholický postoj a tělo, jež by mohlo být krásné, kdyby jej nepokrývala mrtvolně bledá pleť jako následek nespočetněkrát změněné medikace a let, kdy si stavěl hnízdo v tmavém pokoji, z něhož se nechtěl hnout. Zatáhl závěsy a pozhasínal všechna možná světýlka v pokoji. Strašlivé hnijící tělo nesmí být odhaleno, nesmí ho odhalit ani sám před sebou.

„Nesouhlasím s myšlenkou, že zabíjení by byl nějaký statement. Musíme mít konkrétní cíl.“

„Snížení počtu lidí.“

„?“

„Musíme zabít tolik lidí, aby to bylo vidět a poznat. Nic nesmí pokračovat tak jako dřív.“

„Jak?“

„Seženeme dostatek lidí. Musí se to stát ve stejnou dobu po celém světě. Musí to být něco... celosvětová vražda společnosti. Musíme spustit hnutí, jež bude pokračovat i po nás. Cílem bude takové snížení počtu lidí, že člověk zase bude moci žít v sepětí s přírodou.“

Teď je zase malým chlapcem, jenž by se chtěl vrhnout někomu do náručí. Jeho ruka je připoutaná k samopalu, chlad mu proniká až do morku kostí a hlad do břicha, jídlo mu chybí tak, že to bolí. Potřebuje něco, co by mu zahřálo ústa a zatížilo žaludek, něco, co chutná stejně jako vždycky.

„Chceš něco?“ ptá se policista, sedící dole v autě, nacvičeným uklidňujícím hlasem.

„Mohl bych dostat jídlo?“

„Jídlo?“

„Mám strašný hlad.“

„Pokud položíš zbraň.“

Odloží samopal. Přijde ulehčení. Odpovědnost už není na něm. Tlačí si rukama na hlavu, jež je těžší než kdy dřív, promoklý pytel, který je nemožné zvednout.

„Dobře. Všechno je v pořádku,“ pokračuje muž dole a jeho hlas zní tak všedně a příjemně, že by Aslak chtěl hned slézt dolů, odhodit zbraň a posadit se do teplého auta vedle přátelského policisty, dívat se na vyprázdněné město a popovídat si o všech záležitostech, jako by času bylo nekonečně a nikomu nic nehrozilo.

„Co bys chtěl k jídlu?“

„Cokoli, kde není maso.“

„Jsi vegetarián?“

„Jo.“

„Proč?“

„Nesouhlasím s tím, že se zvířata ponižují na produkt.“

„Vážíš si zvířat?“

„Ničeho si *nevážím*.“

„A čeho tedy?“

„Zvířata mají absolutní hodnotu. Jejich hodnota nesouvisí s tím, co si já nebo vy myslíme. Zvířata jsou živé, vnímající

bytosti. Je neskutečně hloupé, že z inteligentního, vnímavého tvora děláme nějakou supertenkou šunku.“

„A lidé?“

„Snažíš se být prohnáný?“

„Snažím se?“

„Hodláš se mě zeptat, jak si můžu myslet, že zvířata mají absolutní hodnotu, ale lidé ne. Nebo jestliže lidé mají absolutní hodnotu, jak tady můžu stát a střilet po nich.“

„Na něco takového jsem se chtěl zeptat. Povíš mi, co si o tom myslíš?“

„Domnívám se, že všichni živí tvorové mají absolutní hodnotu. Ale v tuto chvíli vládne kultuře a hospodářství dobře zaopatřená elita, která svou činností zpochybnila sama sebe.“

„Řekni mi víc.“

„Úplně stejně, jako si můžeme myslet, že svoboda člověka nedává právo k tomu omezovat svobodu jiného člověka, můžeme si také myslet, že absolutní hodnota živých tvorů nedává právo okrádat jiného tvora.“

„Máš na mysli vykořisťování zvířat lidmi?“

„Nejen to. Myslím všechny způsoby, kterými dobře zaopatření lidé po celém světě kradou možnost na hodnotný život nejen zvířatům, ale i méně vzdělaným lidem a všem stvořením.“

„Jak to dělají? Tedy spíš – jak to děláme?“

„Už o několik generací dříve jsme si osvojili způsob života, v němž je běžné, že kromě zvířat, která považujeme za produkty, spotřebováváme také přírodní zdroje tak moc, že to snižuje možnosti jiných lidí po celém světě na hodnotný život. Nemluvě o možnostech budoucího pokolení vůbec tady žít.“

„Dorazila pizza Vegetariana,“ říká policista. „Budeme pokračovat, až trochu nakrmíš žaludek?“

„Souhlasím. Díky.“

„Přijdeš se sem najíst?“

Chtělo by se mu říci, že ano. Chtěl by všeho nechat, zanechat zbraň na střeše a slézt dolů, dívat se na město přes okno policejního auta a doufat, že svět navždy zůstane za oknem, po němž stékají kapky deště.

„Nemůžu...“, začne a skoro může vidět Saharaflower, jak stojí na střeše vápnem obíleného domu ve starém městě, na úzkém ochozu, ze kterého může spadnout, jestliže udělá chybný krok, a kde desítky let směly chodit jen ženy. Vidí Saharaflower, chladnou a sebejistou, na hlavě má šátek, oči jí chrání sluneční brýle zdobené kamínky a v zaměřovači ruského samopalů, který zažil již mnoho občanských válek, má autobus, z něhož vystupují italští turisté.

„Můžu ji dostat sem?“

40

AAVA

„Lásko, jsi v pořádku?“ „Sedím na schodech s obličejem opřeným o kolena, ruce obepínají nohy. Gerard si přede mnou dřepne. Dech mu páchne pivem a marihuanou, z hlasu je slyšet zbrkllost a temnota, jež v té samé situaci otvírá jiným lidem radostný večer plný vtipů. Někde za Gerardem stále probíhá rozhovor.

„Budeš pokračovat, G?“ zeptá se Evin hlas odněkud ze tmy.

„Jen jdi,“ zašeptám. Obličej mám stále položený na nohách. „Hlavně když je odvedeš pryč!“

Gerard mi hladí ruku. Jeho ruce jsou teplé a suché.

„Co jsi říkala?“

„Jděte pryč. Buď tak hodný a nech mě o samotě.“

„Zůstanu tady,“ řekne Gerard směrem k lidem stojícím opodál. „Děkuji vám za společnost. Byl to příjemný večer.“

„Stalo se Aavě něco?“

„Jen jí je špatně.“

„Snad nikdo z jejích příbuzných...“

„Ne.“

„Můžu něco udělat?“

„Dobrou noc.“

Když se kroky ostatních vzdálí, Gerard mě vroucně hladí po šíji a po zádech.

„Jdi taky,“ zašeptám.

„Buď tak hodný a jdi.“ „Gerard mě stále laská, jako by nic neslyšel. Sedne si na schod za mě a vezme mě do náručí takovou silou jako ještě nikdy.“

Gerard mě chytí za ruku, zvedne, vede mě dovnitř a rozsvítí světlo. Zatlačí mi na ramena, abych se usadila na postel. Vezme si telefon a čte zprávy. Vedle nich je vidět i vzkaz od Aslaka. Sedne si vedle mě a na nic se neptá, zůstává blízko a hladí mě jistěji a rozhodněji než jindy. Stisknu mu zápěstí. Konečně zase

začínám dýchat. Vzduch proudí nosem do bránice a ven, plíce, břicho a všechno uvnitř se zaplní vzduchem, uvolní a zapadne na místo. Horké slzy se mi začnou řinout po tvářích. Potichu hladím kůstky na Gerardově ruce.

„Nech mě o samotě,“ řeknu zase.

„Nenechám.“

41 LAURA

„Byl to, nebo je, můj oblíbený filozof.“

„Nietzsche?“

„Ne. Serres. Ten, na koho... na koho Aslak odkazuje ve videu.“

Policisté sedí naproti mně. Zranění na rukou pálí, obmotám si kolem nich nové, chladné ručníky a vrátím se zpátky ke stolu. Nechci, aby se něco změnilo. Dokud jsou tady policisté, dokud je na stole diktafon, dokud jejich tmavé uniformy mění celý pokoj na temný, do té doby to zvládnou.

„Kolik toho víte o ideologii vašeho syna?“

Položím si obličej na chvíli do dlaní. Mokrý ručníky mi ochladí oči a čelo. Při mých přednáškách měl Aslak vždy vážný výraz, a postoj uvolněnější než jinde, jako by se na chvíli ocitl na správném místě. Šel se mnou na túru do lesa, spali jsme ve stanu a dívali se večer na hvězdy. V lese jsme spolu byli dlouho potichu, bylo to snadné a lehké ticho. Šli jsme za sebou v přesném rytmu.

„V určitém momentu školní docházky se velmi zajímal o to, co jsem dělala.“

„Tedy?“

„Pracuji pro organizaci životního prostředí. Specializuji se na politiku podnebí.“

Policisté na sebe rychle mrknou.

„Ty věci, o kterých ve videu mluví, jsou známé i vám?“

Na dně břicha mi roztává led.

„Nikdy jsem nevěřila v násilí.“ Zlomí se mi hlas. Samozřejmě. Jsem vinna. Každický okamžik od této chvíle až do konce života se budu vinit z toho, co mé dítě teď dělá.

„Vždy jsem byla proti násilí a to jsem chtěla naučit i své děti. Že násilí nemůže být nikdy, za žádných podmínek, řešení.“

Téměř před dvaceti lety zabil jistý Nor desítky mladých lidí na ostrově, kde se sešli, aby debatovali o politice.

„Byl to racionální, politický čin. Bez debat. Bylo to nečekané, ale možná ne až tak nečekané,“ vyjádřila se později mužova matka. Četla jsem mužův životopis, hned jak kniha vyšla, a vykolejilo mě to takovým způsobem, že jsem se o své pocity nemohla podělit s nikým jiným. Myslela jsem na matku, ženu, která v době, kdy kniha vyšla, byla již po smrti. Zemřela na rakovinu. Byla to dívka vychovaná v chudé domácnosti, jež utíkala před útoky bratra a nemocnou matkou, jež svou dceru nenáviděla. Zdály se mi sny, ve kterých se obličej střelcovy matky změnil v můj obličej a její matka se změnila v mou matku, jdoucí za mnou a pozvedající ruku. Někdy, když jsem se před odchodem do práce oblékala, když jsem na sebe natáhla čisté oblečení a jistá slova, myslela jsem na matku toho muže, na ženu, která chodila z hlediska příjmu v příliš drahém oblečení a vlasy měla pečlivě upravené, která se naučila chovat zoufale, jako by byla jednou z mnoha.

Policistka si lokne vody. Polyká a můžu téměř cítit chladivou vodu v jejím krku a střevech. Za profesionálním obličejem bez výrazu začíná vzrůstat zrudnutí, když čeká, až budu pokračovat. Unavená mysl vynáší na povrch nepatřičné představy, fialky rostoucí na zahrádce, vůni roztápějící se sauny na břehu, rychlé prsty pohádkového milence.

Od dětství jsem bojovala s tím, abych mohla být jen jednou z mnoha. Usilovala jsem o to, abych se stala obyčejným člověkem, který by zvládl být součástí, který by to špatné, co se děje, dokázal sledovat zpovzdálí, rmoutit se spolu s ostatními, jichž se to nijak hlouběji nedotýká, abych byla užitečná a sloužila ostatním. A potom bych šla domů. Nakonec bych šla vždycky domů a usnula nevinným spánkem vedle milovaného člověka. Rozhodla jsem se, že budu stejná jako ostatní. Rozhodla jsem se, že ze sebe setřesu stín matky. Rozhodla jsem se, že budu obyčejná žena. V mládí jsem slovo obyčejný nenáviděla, ale když jsem otěhotněla, pochopila jsem jeho sílu. Když jsem si v poradně stěžovala na bolesti a sestra mi řekla, že všechno je obyčejlé, chtěla

jsem ji obejmout. Asi každý chce být předtím, než se mu narodí děti, nevšední, zvláštní člověk a žít neobvyklým, podivuhodným životem. Když se člověk stane rodičem, nic není tak polehčující jako obvyklost.

Snížila jsem se k tomu být obyčejnou matkou, abychom byli obyčejnou rodinou a děti obyčejnými dětmi. Obyčejný člověk smí dýchat, smí splynout s davem, může se uvolněně smát na hřišti a na rodičovských sdruženích. Je mi dovoleno předpokládat, že to mé dítě zvládne ve školce i ve škole, najde si kamarády, záliby a sny, které si bude moci splnit. Chtěla jsem být matkou, která smí věřit, že dítě ke mně přijde v dospělosti na oběd a bude žít ještě dlouho po tom, až už tu nebudu.

Teď nebrečím, neboť se mi to zdá být nemístné. Pláč je pro lidi, které zasáhne překvapivá nespravedlnost. Je pro lidi, jejichž život náhle vykolejí nebo je zasáhne neštěstí, pro ty, kteří mají něco, co se jim dá vzít. Pláč je přednost lidí, kteří předpokládají, že by mohli získat něco lepšího. Nebrečím, protože cítím, že to, co se děje, je součástí mě samé. To, co mé dítě právě teď provádí, je jen můj holý a nemilosrdný obraz. Synův čin odhaluje tmu, kterou jsem se snažila schovat.

42 ASLAK

Sedí na střeše se zavřenýma očima, zkříženýma nohama a dlaněmi proti nebi, jako by v klidu přemýšlel. Pizza vedle něho je vychladlá a krabice mokrá, sýr se vsákl do kartonu. Policista dole je zticha, policejní ostřelovač ho odněkud z výšky zaměřuje a všichni čekají, co udělá. Myslí na města, ve kterých nebyl, na střechy, kam možná ještě nikdo nevylezl, na horké a chladné, suché a vlhké střechy, které chrání domy v různých koutech světa, na které teď někdo vystoupal se zbraní v ruce. Myslel na dívku, s níž tohle všechno naplánoval. Jak hluboce by jí asi pohrdala.

Pravidlo znělo, že zůstanou naživu. Všichni zastřelí tolik lidí, kolik dokážou, dřív, než je zastaví. A jestli je policie nezastřelí, oni sami se nezabijí. Postaví se ke svému činu hrdě a vážně. Řeknou u soudu, proč spáchali právě to, co spáchali, a využijí každou příležitost k tomu, aby nalákali i další. Pohrdali mučedníky a nikdo z nich se o nic takového neměl snažit. Byli polickými aktivisty, připravení hájit cíle a prostředky před kýmkoli. Znali následky svých činů a byli připraveni se jim zpříma postavit. Pravidlo znělo, že v žádném případě nesmí zabít sami sebe.

„Není nic hloupějšího než spáchat sebevraždu,“ řekla Saharaflower na chatu.

„Přesně tak. Nikdo z těch klaunů ve skutečnosti vůbec nechce umřít. Chtějí jen, aby si jich někdo všiml,“ odpověděl a ukončil druhý rozhovor, který současně vedl, druhou skupinu, kde už roky diskutoval o prostředcích sebevraždy.

„Právě stesk po pozornosti dělá lidi slabými,“ pokračovala Saharaflower. „Nikdo, kdo je závislý na tom, aby získal pozornost druhého, nedokáže jasně přemýšlet.“

Jako dítě rád kreslil. Dokázal tiše prosedět mnoho hodin s papíry a tužkami v ruce a soustředit se tak, že občas zapomněl i dý-

chat. A když nakonec vyfoukl vzduch, který dlouho zadržoval uvnitř sebe, matka si před něho dřepala, pohládila ho po hlavě a zeptala se znepokojeným hlasem, zda je všechno v pořádku.

Tehdy všechno v pořádku bylo. Kreslil svět, jenž si směl od začátku vytvořit. Byla to superzemě v jiné sluneční soustavě, žili tam bytosti podobné pouštním liškám, měly velké oči a přátelský pohled. V té zemi nikdo nemluvil, ale všichni si vzájemně četli myšlenky. Rostliny, živočichové a bytosti podobné pouštním liškám si drobnými gesty předávali zprávy, rozuměli si beze slov a ctili proudy mysli druhého. Byl to svět společného ticha, kde všichni mají prostor žít svobodně a každý má možnost být přesně takový, jaký je.

Večer, když čekal, až ho přemůže spánek, vyprávěl sám sobě příběhy o tom světě. A také na dvoře mateřské školy a potom i na školním dvoře, když z povzdálí sledoval, co dělají ostatní, aniž by se k nim dokázal připojit. Představoval si, jak se po horelezecké stěně plazí popínavé, přemýšlivé rostliny, mezi nimiž vykukují pouštní lišky. Představoval si sám sebe s velkýma ušima, očima a ocasem, který lze napřímít. Napřáhl by tlapky směrem k nebi a vzlétl směrem k nové společné galaxii a neznámé planetě, mezi jejímiž obyvateli by se cítil doma.

Život všech bytostí je nezměrně cenný. To si zapsal do deníku toho večera, kdy odmítl sníst u babičky karbanátky. Babička ho nutila sedět u stolu tak dlouho, dokud nebude talíř prázdný. Poslouchal, jak Aava poletuje po bytě s vílími křídly na zádech, a díval se na hnědou omáčku, jejíž blána potahovala talíř, a to do doby, než si je matka přišla vyzvednout.“

„Nechci jíst zvířata,“ vysvětlil matce a babička se na něho dívala se svaštělým čelem. Matka mu pomohla zapnout zip u bundy, prohrábla mu vlasy a řekla:

„Bylo by lepší, kdyby nikdo nechtěl.“

Plakal před televizní obrazovkou, když se díval na zprávy, jak tělíčka iráckých dětí padají do masových hrobů a jak jsou těla liberijských dětí, jež zabila ebola, přikrývána prostěradly.

„Co můžu udělat?“ zeptal se matky a otce. Společně věnovali peníze Červenému kříži a Křesťanské pomoci zahraničí a radili mu,

aby si vybral takové povolání a studium, aby mohl změnit svět.

Chvilí snil o tom, že bude studovat medicínu a odjede pomáhat dětem, jejichž nožky byly jemné jako stonky tulipánů. Snil o životě, jež teď vede jeho sestra, o pomoci neznámým lidem daleko od domova. Myslel si, že kdyby čekal dostatečně dlouho, něco by se prostě muselo změnit. Naučil by se být ve společnosti druhých uvolněný, účastnil by se rozhovorů a někdy by vyprávěl vtipy. Šel by na univerzitu a našel by si přátele, které nepotkal ve škole. Seznámil by se s přátelsky usmívající dívkou, jež by ho měla ráda. Jednoho dne by měl rodinu a děti, které by hladil, když se probudí z nočních můr, aby znovu usnuly, a říkal by jim, že nic děsivého neexistuje.

Občas se vyčerpání, jež cítil ráno, když se probudil, tak rozrostlo, že se mu celý život změnil v hustý, šedý, starým jídlem páchnoucí hadr. Sny, jež se mu zdály, se změnilly ve sny někoho jiného, někoho, kdo dokázal ráno vstát z postele a na školním dvoře se připojil ke skupince jiných kluků.

„Život všech bytostí je nezměrně cenný.“

Hlas má jasný, něžný a vážný, trochu vyráží er. Zní jasně, ačkoli na střeše kromě něho nikdo není. Je to hlas dítěte, malého, vážného chlapce. Dítěte, které věří, že se všechno může změnit v lepší.

PÁTÁ ČÁST

*Neboť láska dělá člověka osamělejším,
osamělejším než smrt.*

EEVA-LIISA MANNER
Kdyby smutek doutnal

43 MĚSTA

Je sucho a teplo. Je chladno a sucho, deštivo a teplo, mlhavo, ulice jsou pokryté smogem. Je úplně jasno. V Africe je jaro a v Evropě podzim.

Existuje Čína, největší ze všech, Spojené státy, které se bojí, Indie, z jejíhož bohatství neplyne nic těm, již se narodili na špatném místě. A existuje Evropa, která stále čeká, až se bude moci připojit.

Jsou ulice ozářené světly aut a jsou ulice, po kterých přešlapují jen toulaví psi a žena bledá jako dým sklízí zbytky ze včerejška. Jsou kostely a minarety, bleší trhy a kluby, stánky s občerstvením na ulici. Povozy a rikšy, které táhnou muži se širokými rameny a širokým pohledem. Je rodina, jež se přestěhuje na mopedu, táta, máma, dvě děti a matrace. Mezi motorkami projíždějí vozy tažené osly, na jednom z nich sedí stařena a vedle ní jsou tři kanistry vody. Existují kabriolety, sportáky a rodinná auta farmářského typu, existují příliš velká auta pro malé ulice a je z nich vidět jen ven.

Existují boudy postavené z plechu a domy, na jejichž dvoře je tráva přesně zastřižená a na zahradě zasazeny důkladně vybrané květiny a kde se nikdo neodvážá otevřít dveře, když je náhodou navštíví přátelé. Jsou vysoké domy a nízké domy, čtyřproudové silnice a uličky, které nikdo nepojmenoval. Jsou základní školy a soukromé školy, waldorfské školy a feministické školy, hudební školy a lesní školy, děti na vlastnoručně vyrobeném koberci a děti, které doma nikdo nečeká. Je část pláže, kde stopy lidí, kteří kráčeli vedle sebe, končí ve vlhké prohlubni, ve které zůstala sponka do vlasů. Jsou spací pytle na ulicích, z jejichž otvorů vyčuhují obličej, které by mohly patřit dětem. Vedle leží pes. Má důvěřivý pohled, holá místa v kožichu a čenich položený na ruce pánicka.

Jsou bio brunche a veganské brunche, korejské, chilské a madagaskarské brunche. Jsou děti na dvoře hospody, pouštějící draka, a japonští muži, kteří se vzbudí ve stanu a obléknou si právě vyžehlené šaty. Jsou města, po jejichž ulicích se člověk může bezpečně procházet po celou noc, a taková, jejichž pěstěné ulice brázdí jen zloději. Jsou mosty, pod nimiž se spí, a takové, na nichž se lidé zastavují, aby se políbili. Jsou kluby, které zavírají, když slunce vychází, a takové, které tehdy otvírají. Jsou koncertní sály a hráč na basu na ulici, jazz, rock, starý a nový punk, osamělá žena zpívající árie ve dveřích nádraží a poštovní doručovatel, jenž si píská *What a Wonderful World*.

Je dívka s úzkým krkem, která se dozví, že se má vdávat. Uteče do noci a skočí pod vlak dřív, než ji tam stačí strčit otec nebo bratr. Je žena, jež s tlukoucím srdcem sbalí do cestovní tašky oblečení své i dětí, ale zapomene na dceřiny boty s mašličkou. Běží pro ně, na schodech potká manžela a už se nikdy nevrátí. Je muž, na jehož levém prsteníčku je otláčenina od prstýnku, posadí se do vlaku už dlouho předtím, než se vlak rozjede, a žena, která se posadí naproti němu a zeptá se, zda si od něho může půjčit tužku. Je stará žena, která na ulici mívá muže, jehož milovala v mládí. Dívá se na racky zobající hranolky a rozhodne se, že se otočí zpátky. Běží za mužem, aby ho dostihla, ačkoli srdce jí už nedovoluje utíkat. Je žena a muž, muž a žena, muž a muž a žena a žena, jsou věci, o kterých se nemluví, a ty, o které se podělíme, ty, o kterých se můžeme pokusit napsat, a takové, které jen tušíme. Jsou obrázky, které si může pamatovat jen druhý, a společné chvíle, po kterých zůstanou každému různé stopy.

Jsou města, kam chtějí cestovat všichni, a taková, ze kterých se nikdo nevrátí. Jsou průmyslové oblasti a strašidelné domy, bloky, které se změnily v bezútěšná místa, a ulice, kde je cítit zá-pach prachu po vybuchlých bombách.

Ve všech městech, mezi nešťastnými a šťastnými, mezi osamělými a přáteli obklopenými lidmi je jeden, jenž je právě úplně sám a přitom ve spojení s ostatními. Jsou muži oblečení do tmavého a ženy krásné i ošklivé, lidé oblíbení a osamělí, studenti

vyhození ze školy a nejlepší studenti ze třídy, všichni jsou mladí a tak rozzlobení, že to zastře všechno ostatní. Někteří si koupili zbraň za vydělané peníze a někteří vytáhli poděděnou zbraň ze skříně, ke které bylo až příliš snadné objevit klíč. Někteří z nich se rozhodli zemřít, někteří přežít. Někteří se chtějí pomstít lidem, kteří s nimi podle jejich názoru špatně zacházeli, někteří se prostě jen chtějí pomstít lidem, někteří se chtějí ukázat a dostat svůj obličej do zpráv, někteří chtějí, aby si je bývalá přítelkyně pamatovala navždycky, někteří zase vážně věří tomu, že jejich čin změní svět. Ruce všech jsou upocené a srdce jim rychle bije. Každý zvažuje, zda to dokáže.

V Riu de Janeiru se mladá žena rozhodne, že to nezvládne, schová zbraň a ve stánku si koupí koblihu. V Londýně se mladý muž rozhodne, že to nedokáže, schová zbraň a skočí pod vůz metra.

V jiných městech se ale pomalu přibližují k místu, které je předem vybráno. Podezřívavě a stále sami sebe ujišťující. Ukryjí se, nabijí zbraň, zamíří a začnou střílet.

44 ASLAK

„Je všechno v pořádku?“ ptá se policista do telefonu, který nebyl zavěšen, policista má hlas starého zpěváka. Chce mu důvěřovat a sám sebe uklidnit jemnou, něžnou melodií.

„V této situaci to je poněkud zvláštní otázka.“

„Zdá se, že se ti moc dobře nedaří.“

„Mně? Já patřím k elitě, která se má dobře.“

„Máš smysl pro humor.“

Chtěl říct ještě něco, ale bolest v břiše zesílila natolik, že se na střeše schoulil do polohy plodu. Na tváři ucítil chladnou a mokrou střechu, bzučí mu v uších a oblečení mu promoklo. Dýchá tiše, ale hluboce, snaží se uvolnit napětí, aby mu zase zněl hlas, aby mohl říct jednu větu jasně a čistě. Byl neuvěřitelně unavený a nemotorný, tak unavený, že nezvládne hýbat končetinami. Zavře oči a myslí na to, jak jako dítě kreslil pouštní lišky, vzdálenou zemi, kde by byl život všech cenný. Všichni tam měli prostor být tiše.

Když zase dýchá, posadí se, zmáčkne sluchátko a řekne:

„Poslouchej.“

„Ano.“

„Bylo fajn si povídat.“

„I pro mě. Co kdybychom pokračovali tady dole?“

„To by bylo příjemné.“

„Povím ti, jak bys mohl slézt...“

„To není potřeba.“

„Proč?“

„Buď tak hodný a řekni mým rodičům a sestře jednu věc.“

„Jak ti teď přišli na mysl?“

„Slibuješ?“

„Slibuju.“

„Řekni jim, že nic z toho, co jsem udělal, se jich netýká.“

45 LAURA

Když policisté odejdou, zavolám Aavě. Tentokrát to zvedne hned, ne jako obvykle.

„Mami.“

„Zlato.“

„Už to vím.“

Dlouho neříkáme nic. Opřu se o stěnu, zavřu oči a poslouchám dech dcery na druhém konci světa.

Když byli Aava a Aslak děti, často jsem se v noci budila hrůzou, že se někomu z nich něco stalo. Nakoukla jsem k nim do pokoje, zapnula lampičky s obrázky víly a letadla a v jejich světle jsem se dívala na hladké obličejové děti. Dlouho jsem seděla na podlaze vedle dětských postelí. Pohladila jsem je po tvářích, teplých a jemných jako plátky růží, poslouchala rytmus dechu a modlila se, aby se jim nikdy nestalo nic zlého.

„Jsou nějakí mrtví?“

„Ještě nevím.“

„Jak... jak...“

„Ano. Zlato.“

„Měli jste s tátou... tušili jste to?“

„Nevím. Přemýšlím nad tím celou dobu, jestli jsme to tušili.“

„Hned jak jsem slyšela, že je tam někdo...“

Aavě se zlomí hlas.

„Zlato?“

„Jestli ti lidé zemřou, je to naše vina. My všichni jsme něco tušili.“

Opřu se o stěnu. Moje ruka je jako vytesaná z ledu, chladná a nehybná.

„Miláčku. Nic z toho není tvoje vina. Neneš za bratra žádnou odpovědnost. Já a otec... my jsme vinni.“ Obličej odrážející se v okně je můj a zároveň i někoho jiného. Poprvé, když mluvím s Aavou, se cítím být úplně dospělá, schopná nést odpovědnost.

„Mami.“ Aavin hlas je něžný. Byla by z ní dobrá matka, mnohem lepší než já.

„Co bude dál?“

„Nevím.“

„Jak to zvládáš?“

„Co s tátou děláte?“

„Eerik je stále ještě na cestě domů.“

„Co děláš ty?“

„Čekám na Eerika. Dýchám.“

„Chcete, abych přijela?“

Otázka mě zaskočí. Potom, co se Aava odstěhovala, chtěla zůstat od nás co nejdál. I teď jsem čekala, že položí telefon nebo že na mě bude křičet, řekne, že už nás nechce nikdy vidět.“

Poprvé po letech se zdá, že spolu nebojujeme, ale že jsme na stejné straně, tak blízko, jak jen my dvě můžeme být.

„Co chceš ty?“

„Asi bych chtěla zůstat tady. Dělat práci, na které jsem se dohodla. Mám pocit, že... že je to jediná věc, kterou teď můžu udělat.“

Aava ovládá svůj hlas. Skoro vidím, jak se snaží udržet vzpřímený postoj a klidný obličej, mluvit o tom, jako by to byla všední věc, taková, jaká se prostě jen stala.

„Pak to tak udělej.“

Řeknu to bez hořkosti. Příliš často se za mými slovy objevila skrytá závist vůči Aavě a slova se pak změnila jinak, než jsem zamýšlela. Snažila jsem se být milující matkou, ale skončila jsem jako obviňující, zahořklá a agresivní žena, která se stále kontroluje.

Nyní je závist pryč. Teď je tu jen stud, vina – až do konce života, za každou mou volbu, za každou chvíli slabosti a nejistoty, za všechno, co jsem jako matka byla. Vina je tak veliká a hustá, že je těžké vidět přes ni něco jiného. Zároveň ale cítím ulehčení. Přejí Aavě všechno dobré tak upřímně, tak hluboce, že se zdá, že končetina, která byla roky ve špatné poloze, se konečně dostala na své místo.

Když Eerik dorazí domů, už o všem ví. Otevře dveře a vstoupí do předsíně, odkud před chvílí odešli policisté. Jdu k němu a obejmeme se tak silně, až to bolí. Klesneme vedle sebe na podlahu. Eerik má na sobě ještě oblečení na ven a na zádech stále ten stejný batoh, který používá při všech cestách. Já mám ruce omotané mokkými ručníky.

Eerik si na cestě spálil obličej a krk. Z krku se mu v úzkých ruličkách odlupuje kůže. Položím obličej k jeho krku a čichám vůni písku a opalovacího mléka, které jsem mu zabalila. Slyším tlukot srdce, cítím na své tváři, jak mu na krku pulzuje tepna. Jsem vděčná za to, že chápe, že je lepší nic neříkat. Že se nezkouší na nic vyptávat a že nebrečí. Jsem vděčná, že je tady. Že je Eerik po těch všech letech tady a drží mě.

„Musím ven,“ řeknu nakonec.

Eerik přikývne.

„Možná ještě není pozdě,“ dodám a málem tomu i sama uvěřím. „Možná je něco, co můžeme udělat.“

Beze slov si oblékneme pevné boty, vlněné svetry a nepromokavé bundy. Z police si vezmu velkou vlněnou šálu, zamýšlím si ji uvázat kolem krku tak, abych si s ní v případě potřeby mohla zakrýt i obličej. Šála je stará téměř dvacet let. Koupila jsem ji na cyklistickém výletě na ostrovech, když byli Aava a Aslak děti. Použila jsem ji jako příkrývku a oni usnuli s přilbami proti sobě. Nedám si šátek na krk. Dám ho do pytle a odnesu do kontejneru na zadním dvoře. Silou přibouchnu víko.

Na ulici před domem mě Eerik chytí za ruku. Uchopení je stejné jako vždycky, jeho velká ruka kolem mé, teplo jeho dlaně proti té mé.

Nalevo od dveří se táhne cesta, po níž jsem vedla Aslaka první den do školy. Cesta, po níž chodil později sám s velkým batohem na zádech a pohledem zabořeným do země. Kdyby se otočil,

možná by mě viděl, jak na něho mávám, než jsem odjela na kole do práce. Dívala jsem se na něho tak dlouho, až mi zmizel z dohledu. Jako by se mu pod mým dohledem nemohlo stát nic zlého.

Vpravo vede cesta, po níž jsme chodili na hřiště a svačit na skály, já, Aslak a Aava. Bylo to o těch večerech, kdy byl Eerik na služebních cestách a já jsem chtěla být opravdu dobrou matkou. Zabalila jsem nám do krabičky palačinky, borůvky a marmeládu, do láhve jsem udělala šťávu a vzala děti večer ven. Hráli jsme si na piráty ohrožující běžce a dívali se na mraky, jež vypadaly jako hlavy zvířat.

Přímo vede cesta, po níž jsem jezdila s Aslakem na kole na přednášky. Jeho velké tričko se třepetalo ve větru a já si přála, aby tento moment přinesl nový začátek.

Když půjdeme po cestě rovně a zahneme vlevo, cesta skončí v centru města, před budovou, na které Aslak stojí.

Nedokážu se dívat na Eerika. Nemůžu se ptát, co si myslí. Ulice a skály kolem nás jsou plné Aslakových stop. Od teď už budou napořád. Dítě, které v tramvaji ukazuje prstem na kolem projíždějící auta. Rodiče, kteří se v restauraci dohadují, na kom je řada vyměnit plenu. Skupinka vtipkujících kluků v autobuse na školním výletě – jeden chlapec se ale usmívá nuceně, jen aby ukázal, že k nim patří.

Nevím, jestli o tom někdy dokážeme mluvit. Nevím, jestli spolu dokážeme dál žít, budít se ráno ve stejné posteli a vidět bolest v obličejích druhého. Vím ale, že oba budeme v životě pokračovat. Kvůli Aavě budeme pokračovat. Zůstaneme naživu, abychom tu pro ni byli, ačkoli jí by se po nás nestýskalo.

Vyrazíme teprve, když se za námi otevrou dveře. Odcházíme z domu ruku v ruce. Neotočili jsme se, abychom se podívali, kdo vyšel ze dveří.

Jdeme směrem k centru města, k oblasti, která je uzavřena kvůli našemu dítěti. Eerikovy kroky jsou mnohem delší než moje, musím zrychlit, abych udržela jeho tempo. Všimne si toho a zpomalí. Stiskne mi ruku trochu silněji, nalezneme společný rytmus a beze slov jdeme prázdnými ulicemi k budově, na jejíž střeše stojí Aslak. Límce nám chrání tváře.

Když bylo Aslakovi jen několik týdnů, procházeli jsme stejnými ulicemi všichni čtyři, Aava na Eerikových ramenou a Aslak v šátku na mé hrudi, palec v ústech jako maličké opičí mládě. Byl větrný den. Byla jsem oblečena do Eerikovy velké bundy, pod níž našel ochranu i Aslak. Cítila jsem na kůži Aslakův dech, cukání malého tělíčka, které si hledalo pohodlnou polohu, aby mohlo usnout. Přetáhla jsem přes něj bundu a zapnula zip tak vysoko, aby mu zbyla jen dírka na dýchání a moje ruka se protáhla škvírou, abych ho mohla hladit po tvářích. Ukazováčkem jsem se dotýkala Aslakovy jemné broskvové tvářičky a cítila lásku, jež mě nutila se ošivat.

Obrysy domů jsem viděla ostřeji než jindy a zvuky města jsem slyšela hlasitěji.

„Před vším tě ochráním,“ pomyslela jsem si, když jsem se v tramvaji vyhýbala podivně vypadajícímu muži, jenž o roh odpadkového koše rozbíjel prázdnou láhev po kořalce. Budu tě nosit v náručí tak dlouho, dokud nevyrosteš v silného a dostatečně statného, aby ses s tím vším mohl utkat sám, abys mohl vstoupit do světa a změnit ho.

Zasunu ruku pod kabát a pod prsty můžu ucítit na Aslakově dětské, jemné tvářičce přemýšlivý výraz. Ten, který mu zůstal celé roky.

Nesnáším slovní spojení zahánění smutku prací. Jako kdyby se člověk mohl smutku skutečně zbavit prací, dostat smutek pryč a žít bez jizev a následků. Ta myšlenka je stejný podvod jako krémy proti vráskám a samoopalovací prostředky. Jako by byl někde opravdu předmět, který by dokázal vzít čas zpátky, proměnil by naši pleť v hladkou a z duše odstranil smutek. Jako když bychom dostatečně pilně pracovali, a tak mohli zůstat navždy mladí, nadšení a věřit, že všechno je možné.

Já a Eerik nebudeme pracovat, abychom se zbavili smutku. Nemáme důvod zbavovat se smutku. Nemáme důvod překonávat smutek, nemáme jediný důvod odprostit se od viny. Naše jediná možnost je nést ji se ctí, nést vlastní chyby, vlastní vinu a tíži

lásky, kterou cítíme k Aslakovi. Budeme žít a milovat ho. A každický den, tak dlouho, dokud nám bude sloužit paměť, budeme přemýšlet, co jsme udělali špatně.

Přidáme do kroku. Když se přiblížíme k oblasti uzavřené policisty, zrychlí se nám dech. Stiskneme si ruce a utíkáme k místu tak rychle, že téměř nedokážeme mluvit. Na okraji vidíme postavy u armádních opancéřovaných vozů.

47 MĚSTO

Vždycky to byl neohrabaný kluk. Ten, který při baseballu neuhrál metu a běhal pomaleji než ostatní.

Teď vstane pružně jako kočka a jedním jistým a jemným krokem se postaví na okraj střechy. Světla policejních aut modře ozařují zem. Skočí dřív, než stihne na něco myslet, hlavou napřed, jako by se potápěl do teplé vody, kterou brázdí zářivé rybky.

48
AAVA

Probudím se v pomačkaném oblečení ze včerejška, na tváři mám otlačeninu od polštáře, v ústech chuť včerejší večeře. Gerard leží s roztaženými rukama. I on má na sobě oblečení a strikšně mu na bradě vytváří namodralý odstín. Položím mu ruku na hrud', dlaň proti klidnému tlukotu srdce.

V úzkém okně ubikace roztáhnu závěsy. Nebe je bez mráčku. Měsíc vytváří v místnosti bledé světlo a hvězdy jsou jako jasně zářící dírky, které vedou do jiného světa. Myslím na Bahdoonova dědečka, jak se díval na hvězdy, když začalo období růstu a zápestí dětí pak zase zesílila.

Za půl hodiny na mě čeká na mezinárodním letišti v Mogadišu letadlo. Stroj je zrezivělá Cessna, do které vždycky nastupuji se zpocenými dlaněmi. V obličeji mám ale klidný úsměv. Nikomu jsem neřekla, že trpím strachem z létání. Nedokázala bych říci něco takového.

Na druhé straně u sprch už bude touhle dobou asi fronta. Očistím si podpaží a obličej vlhčenými ubrousky, pro tentokrát to musí stačit. Gerard má zpocené čelo. Otrhu mu také obličej. Mumlá něco ze spaní a přitáhne si mě k sobě blíž. Na chvíli položím obličej na jeho krk horký od spánku.

Sbalím si tužku, blok, tyčinky na svačinu a oběd ze včerejška, zavírací nůž, láhev s vodou a vysílačku a obléknu se stejně jako vždycky, když odcházím do vesnic. Ošklivé spodní prádlo, šaty až ke kotníkům a na ně neprůstřelná vesta. Na hlavu šátek, který kromě vlasů zakrývá i část vesty a na šátek ještě přilbu. Na nohy si natáhnu jemné ponožky a na ně pevné pohory, takové, ve kterých se dá jít v hustých křovinách daleko. Při zavazování tkaniček se mi třesou ruce. Myslím na jiného mladého lékaře, Nora. Aš-Šabáb ho unesl z malého zdravotnického centra před sedmi lety. Když o tom začal vyprávět, jeho pohled se vždycky změnil.

„Když člověk odchází do terénu, je potřeba myslet na to, že může být kdykoli unesen,“ řekl muž a hlas se mu na konci věty začal třást.

„Berte si pořádné boty. Unesení jsou nuceni hodně chodit.“

Omylem udělám na tkaničce uzel, a když se ho snažím rozmotat, stáhne se ještě těsněji. Po tváři se mi valí slzy. Otřu si je okrajem šátku, uříznu nožem tkaničku a přivážu s ní botu. Vršek boty zůstane otevřený, takže při chůzi nebude mít kotník oporu. Kdyby mě při této cestě unesli, šla bych pomaleji než ostatní, zakopávala o kořeny a byla slabá. Slabá oběť svádí vězňatele k tomu, aby použili většího násilí. Slabou oběť je snazší zabít.

Dřív jsem se únosu nebála. Když jsem do této země odjela, myslela jsem na válku, která začala tak dávno, že už se zabíjení lidí stalo jednoduchým. Myslela jsem na pouliční bomby, únosy, muže v maskách, již mohli uprostřed noci zaútočit na areál, kde jsem bydlela, zabít strážce a obyvatelům udělat cokoli, co by způsobilo co nejvíce strachu. Schoulila jsem se na pohovku, pila čaj a přemýšlela, co by mohli udělat lidé ovládaní nenávisť, kteří chtějí dohnat zahraniční pracovníky k tomu, aby se báli tak, že už do země nikdo nepřijde. To všechno mi běželo hlavou. *Chci dělat něco prospěšného tam, kam nikdo nechce jet*, napsala jsem si tehdy do deníku. *To je jediná věc, která se zdá být v životě rozumná. Jestli je to i za cenu toho, že mě zabijí nebo znásilní, jsem připravena tuto daň zaplatit.*

Na displeji mi září zpráva. Ještě jednou na ni mrknu.

Z naplánování útoku je podezřelý dánský terorista

Při útocích, které proběhly současně v New Yorku, Shanghai, Helsinkách, Göteborgu, Petrohradu, Londýně a libyjské Gadaměši zemřelo 46 lidí, zraněno je dalších 283. Podle policie může počet obětí ještě vzrůst, neboť část zraněných se nachází v kritickém stavu. Z vražd je podezříváno pět lidí. Tři podezřelí spáchali sebevraždu.

V Helsinkách se útoku zúčastnil sedmadvacetiletý Lauri Aslak Anttila.

Za hlavního organizátora útoku je považován Lars Skovgaard

Jensen, pobývající v Libyji. Třiačtyřicetiletý, v Dánsku narozený Jensen, je jedním z nejhledanějších teroristů světa. Mládí strávil v Dánsku v okruhu neonacistů a částečně ovlivnil dánskou krajní pravici. Později žil v Iráku, na Ukrajině a v Libyi a účastnil se řady teroristických útoků s radikálně pravicovými i islamistickými skupinami. Policie si není jistá, zda se za Jensenovými činy skrývá nějaká spojovací ideologie. Jensen je znám tím, že se na internetových diskuzích objevuje pod různou identitou. S Anttilou diskutoval jako libyjská žena s přezdívkou Saharaflower.

Zavru zprávu. V hlavě mám tlustou bránu a na ní zámek, který nikdo neodemkne. Za zámekem je Aslak.

Ted' myslím jen na cestu, kterou musím vykonat. Na nadcházející dny, týdny a roky, kdy budu muset zůstat v této zemi a udělat, co zvládnu, soustředit se na to, že můžu udělat alespoň něco.

Přetáhnu přes spícího Gerarda peřinu, vytrhnu z bloku list a napíšu: *Děkuji.*

Venku je chladno. Na okraji tmavě modrého nebe se táhne pruh ranní chladné červeně. V tomto městě miluji nejvíce moment, kdy bledé teplé světlo probouzí noc, přichází ráno a proti zářícímu nebi se rýsují zvedající se antény na střechách domů. Tehdy je město na chvíli tak tiché, že je slyšet zvuk vln moře. V tu chvíli člověk může zavřít oči, cítit slaný vzduch a představovat si, že tento den s sebou nese příslib něčeho dobrého.

Bahdoon je u brány. Čte si noviny a pije černý čaj. Pozvedne obličej a usměje se, když mě uvidí.

„Madam. Jak se máte?“

Položím tašku na zem, sednu si na ni a obličej dám do dlaní.

Brzy mě přijede vyzvednout opancéřované auto. Letadlo za chvíli vzlétne. Stroj přistane na přistávací ploše, vytvořené pneumatikami stroje, mezi hustými keři. Strážce ohlásí vysílačkou skupině, která vládne vesnici, že jsem přiletěla, a zdravotní sestra mi přijde naproti. Dřív než se pustím do práce, musím se setkat s náčelníkem vesnice a místními nejstaršími muži, kteří mají

moudrý pohled a oranžové kníry. Poděkují mi, že jsem dorazila na místo, a nabídnou mi teplou limonádu, kterou je třeba vypít. Pak přijde na řadu to, co mám nejraději: měření dětských zápěstí spolu s ošetřovatelkou v místním zdravotnickém centru, a rozhovor s těmi klidně pracujícími ženami v jednoduchém zařízení, vytvořeném v hliněném domku, které je ale čisté a funkční. Právě to mě vždy uklidní.

Obdivuji klid, se kterým ženy pracují, ačkoli před několika týdny byl ve vesnici zastřelen místní lékař. Schopnost žen pokračovat v práci bez ohledu na podmínky mi vrací na chvíli do života pořádek. Je třeba pracovat. Ať se stane cokoli, musím zvládnout dělat svou práci.

„Bratr...“ zašeptám přes dlaň směrem k Bahdoonovi.

Bahdoon se mě nikdy nedotkl. Teď mě chytí za ruku, oddělí ji něžně od obličeje a podá mi šálek teplého čaje.

„Vypijte to,“ řekne Bahdoon. „Auto je připraveno.“

Hrneček mi zahřeje ruce, nápoj ústa, hrud' a břicho. Podám mu prázdný hrneček, poděkují a spolknou pláč. Bahdoon mě znovu chytí za ruku, rychlý stisk, z něhož je příliš silně cítit lítost.

Usednu do auta, kde už sedí strážce se samopalem u ramene.

Když jsem se rozhodla studovat medicínu, oddělila jsem se od Aslaka. Roky se mi zdály sny o nožích, jež od sebe odškra-bují siamská dvojčata. Rozhodla jsem se, že odjedu. Rozhodla jsem se oddělit se od minulosti třeba i násilím a směřovat k životu, který se zdál být vábivý a osvěžující jako vítr vanoucí od moře, který fouká do zatuchlého pokoje. Roztáhla jsem ruce a rázně tomu všemu vykročila vstříc. Už jsem nechtěla zemřít, ale žít.

„Jak mě můžeš takhle zavrhnout?“ ptal se Aslak a já neměla žádnou odpověď. Nemohla jsem mu říct, stejně jako nikomu jinému, že Aslak ve mně bude žít navždy. Vcházel mi do snů a do tichých, osamělých chvil, moje vzpomínky byly Aslakovými vzpomínkami a můj stín se podobal tomu Aslakovu. Nemohla jsem o tom Aslakovi nic říct. Nemohla jsem o tom říct ani ni-

komu jinému. Nevysvětlím nikomu, jaké to je, když vedle vašeho života probíhá celou dobu ještě jiný život, život milovaného člověka, jenž nikdy nezačal, člověka, jehož druhý svět je mnohem skutečnější než ten reálný.

Někdy později, asi po hodně dlouhé době budu na Aslaka zase myslet. Na malého bratříčka, který mi vlezl pod peřinu. Teď myslím jen na práci.

Myslím na ženy, které pohřbívají muže a děti a přitom pokračují v práci. Ženy, které nevystraší útoky, mačety ani znásilnění. Ženy, jež jdou do práce a vykonávají ji dobře. Ptají se každého, jak se má, vyplňují zdravotní karty a vtipkují s odpočívajícími malými pacienty v koutě hliněného domu. S pomocí humoru vytvořily jednoduché zdravotnické centrum, které obklopuje atmosféra tiché naděje. Ženy pracují a vypadají, že i tak lze pokračovat. Pokračovat v práci, ačkoli všechno kolem je zničené, pokračovat v práci, která udržuje pořádek a naději a ukazuje lidem, kteří se každý den setkávají se smrtí, že jsou důležití. Uprostřed nekonečného násilí není nic důležitějšího než hájit význam života o to silněji, o co zbytečnější, beznadějnější a bezútešnější se to zdá být.

Bahdoon otevře dveře a mávne na mě. Zamávám mu nazpátek. Nad městem se ozývá výzva k modlitbě. Řidič mě veze na letiště. A tam na mě jako vždycky čeká zrezivělé letadlo.

Překlad citátu Susany Sontag Petr Fantys.

Překlad citátu Arthura Rimbauda František Hrubín.

Na stranách 6 a 106 citát z písničky *Nobody Home* kapely
Pink Floyd.

Poděkování

Při psaní tohoto románu mi nedocenitelně pomohla řada lidí, kteří věnovali svůj čas, aby mi zodpověděli otázky týkající se jejich oboru. Děkuji specialistovi na klimatické podmínky Jarimu Haapalovi za pomoc při vyobrazení následků změn klimatu a vizí do budoucnosti. Dále děkuji Tuuli Kaskinen, výkonné ředitelce Demos Helsinky, za popsání činnosti a fungování organizací zabývajících se ochranou životního prostředí. Děkuji kriminalistům Juhu Lodeovi, Seppu Rissanenovi a vrchnímu komisaři Thomasu Elfgrnovi za velkou pomoc při vykreslení pozadí v odpovídajících kapitolách. Architektce Vilmě Pylkkö děkuji za inspiraci a pomoc při popisu Eerikova zaměstnání a lékařce Joanně Nikulini za zkušenosti a postřehy ze života mezinárodních pracovníků v Somálsku. Za poskytnutí základních informací o zbraních a střelbě děkuji Tomimu Kauseovi. Všechny odborné chyby a nevěrohodnosti беру přirozeně na svou vlastní zodpovědnost.

Za kritické připomínky děkuji redaktorům WSOY Mikko Ruhiaienovi a Silje Koivisto a nakladatelce Anně-Riice Carlson, bez nichž by jediný můj román nebyl takový, jaký je.

Nekonečně vděčná jsem i přítelkyni, spisovatelce Ince Nousiainen, jejíž brilantní jazyk a pochopení obsahu mi pomáhaly při procesu psaní. Velký dík patří také spisovatelce Mari Möre za nemilosrdně přesné poznámky a přítelkyni Kristiině Sarasti, jež hned od začátku přesně věděla, co by v románu mělo být, a jejíž přesné poznámky byly při dokončování knihy nedocenitelné. Za důležité připomínky děkuji také přátelům Iris Olson, Outi Vuoriranta, Veře Kiiskinen, Jussimu Valtonenovi, Noře Varjamaa, Hanně-Maije Kause, Hanně Lämsä a Anu Silfverberg.

Za spolku *Taiteen keskustoimikunta*, děkuji stipendium neboť mi umožnilo soustředit se na práci. Děkuji Elle Brigatti za počítač, který zachránil dokončení románu.

Ilpo Kiiskinenovi děkuji úplně za všechno a obzvlášť za to, že nikdy nezpochybňoval mé prohlášení: „Teď se musím soustředit na psaní.“

V Helsinkách 4.2.2015 Elina Hirvonen

V EDICI KNIHY OMEGA VYCHÁZÍ

SOUČASNÁ SVĚTOVÁ BELETRIE

Losos, který se odvážil vyskočit výš	Ahn Do-hyun
Nejchladnější dívka ve Městě Chladu	Holly Black
Nejtemnější část lesa	Holly Black
Jonathan Strange & pan Norrell	S. M. Clarke
Izolovaný	S. Fitzek, M. Tsokos
Cizinka	Diana Gabaldon
Já jsem Čína	Xiaolu Guo
Dar jménem Alzheimer	Maggie La Tourelle
Čmeláci v srdci	Petra Hülsmann
Bohatá čínská přítelkyně	Kewin Kwan
Šíleně bohatí Asiati	Kewin Kwan
Kraj padavých větrů	Jörg Maurer
Ishmael: Dobrodružství mysli a ducha	Daniel Quinn
Poslední let Poxla Westa	Daniel Torday
Velká iluze	Mika Waltari
Druhá dcera	Lauren Willig

SVĚTOVÁ BELETRIE

PRÓZA

Božská komedie	Dante Alighieri
Pýcha a předsudek	Jane Austenová
Emma	Jane Austenová
Rozum a cit	Jane Austenová
Lesk a bída kurtizán	Honoré de Balzac
Oheň	Henri Barbusse
Dekameron	G. Boccaccio
Jana Eyrová	Charlotte Brontë

více informací na www.knihyomega.cz

V EDICI KNIHY OMEGA VYCHÁZÍ

Údolí rozhodnutí	Marcia Davenport
Jeptiška	Denis Diderot
David Copperfield	Charles Dickens
Malá Dorritka	Charles Dickens
Ponurý dům	Charles Dickens
Kronika Pickwickova klubu	Charles Dickens
Oliver Twist	Charles Dickens
Veliké naděje	Charles Dickens
Bratři Karamazovi	F. M. Dostojevskij
Uražení a ponížení	F. M. Dostojevskij
Běsi	F. M. Dostojevskij
Idiot	F. M. Dostojevskij
Zločin a trest	F. M. Dostojevskij
Pes baskervillský	A. C. Doyle
Poslední poklona	A. C. Doyle
Sherlocka Holmese	A. C. Doyle
Z archivu Sherlocka Holmese	Ezop
Bajky	A. de S. – Exupéry
Povídky	Gustave Flaubert
Paní Bovaryová	F. S. Fitzgerald
Takový pěkný pár	Henry Fielding
Tom Jones	John Galsworthy
Moderní komedie	John Galsworthy
Sága rodu Forsytů	J. W. Goethe
Faust	G. K. Chesterton
Klub podivných živností	J. K. Jerome
Tři muži ve člunu	J. K. Jerome
Tři muži na toulkách	Rudyard Kipling
Vybrané povídky	Jack London
Martin Eden	Jack London
Pan Ječmínek	

více informací na www.knihyomega.cz

V EDICI KNIHY OMEGA VYCHÁZÍ

Stopami minulých životů,	
Volání divočiny	Jack London
Fantom opery	Gaston Leroux
Miláček	G. de Maupassant
Bílá velryba	Herman Melville
Golem	Gustav Meyrink
Ztracený ráj	John Milton
Tak pravil Zarathustra	F. Nietzsche
Petr a Lucie	Romain Rolland
Dobry člověk ještě žije	Romain Rolland
Evžen Oněgin	A. S. Puškin
Věznice parmská	Stendhal
Červený a černý	Stendhal
Vzkříšení	L. N. Tolstoj
Anna Karenina	L. N. Tolstoj
Vojna a mír	L. N. Tolstoj
Posmrtná díla	L. N. Tolstoj
Obraz Doriana Graye	Oscar Wilde
Břicho Paříže	Émile Zola
Jeho excellence Eugen Rougon	Émile Zola
Hřích abbého Moureta	Émile Zola
Germinal	Émile Zola
Lidská bestie	Émile Zola
Nana	Émile Zola
Zabiják	Émile Zola
Lístek lásky	Émile Zola
Rozvrat	Émile Zola
Sen	Émile Zola
Štvanice	Émile Zola
Peníze	Émile Zola
U rodinného krbu	Émile Zola

více informací na www.knihyomega.cz

V EDICI KNIHY OMEGA VYCHÁZÍ

U štěstí dam
Doktor Pascal
Štěstí Rougonů

Émile Zola
Émile Zola
Émile Zola

DIVADELNÍ HRY

Hamlet
Romeo a Julie
Král Lear
Othello

W. Shakespeare
W. Shakespeare
W. Shakespeare
W. Shakespeare

HORORY

Havran
Jáma a kyvadlo a jiné povídky
Příběhy Arthura Gordona Pyma
Zánik domu Usherů
a jiné povídky
Dracula
Frankenstein

E. A. Poe
E. A. Poe
E. A. Poe
E. A. Poe
Bram Stoker
M. W. Shelley

HISTORICKÉ ROMÁNY

Robin Hood
Tři mušketýři
Hrabě Monte Cristo
Dáma s kaméliemi
Kleopatra
Bídníci
Devadesát tři
Dělníci moře
Chrám Matky Boží v Paříži
Muž, který se směje
Paměti hraběte d'Artagnana

Alexandre Dumas
Alexandre Dumas
Alexandre Dumas
A. Dumas ml.
H. Rider Haggard
Victor Hugo
Victor Hugo
Victor Hugo
Victor Hugo
Victor Hugo
G. de C. de Sandras

více informací na www.knihyomega.cz

V EDICI KNIHY OMEGA VYCHÁZÍ

Paměti pařížských katů	Ch. Henri Sanson
Křižáci	H. Sienkiewicz
Ohněm a mečem	H. Sienkiewicz
Pan Wolodyjowski	H. Sienkiewicz
Potopa	H. Sienkiewicz
Quo vadis	H. Sienkiewicz

ČESKÁ BELETRIE

PRÓZA

Krakatit, Továrna na absolutno	Karel Čapek
Povídky z jedné a druhé kapsy	Karel Čapek
Válka s mloky	Karel Čapek
Epochální výlety pana Broučka	Svatopluk Čech
Krysař	Viktor Dyk
Kytice	K. J. Erben
Osudy dobrého vojáka Švejka	Jaroslav Hašek
Amerika	Franz Kafka
Proces	Franz Kafka
Proměna	Franz Kafka
Zámek	Franz Kafka
Máj	K. H. Máchá
Pohádka máje	Vilém Mrštík
Povídky malostranské	Jan Neruda
Babička	Božena Němcová
Divá Bára	Božena Němcová
Romeo, Julie a tma	Jan Otčenášek
Liška Bystrouška	R. Těsnohlídek
Markéta Lazarová,	
Konec starých časů	Vladislav Vančura

OSOBNOSTI

více informací na www.knihyomega.cz

V EDICI KNIHY OMEGA VYCHÁZÍ

Úvahy a projevy	Tomáš Baťa
Baťa švec, který dobyl světa	Evžen Erdély
Bulat Okudžava od Nohavici	
k Provázku	Jiří Vondrák
Legendární seriál Chalupáři	M. Graclík, V. Nekvapil
Hvězdy stříbrného plátna	M. Graclík
Hvězdy stříbrného plátna 2	M. Graclík
Hvězdy popu	M. Graclík
Mistr Jan Hus	F. J. Ččetka
Žena za pultem	M. Graclík, V. Nekvapil
Tři oříšky pro Popelku	M. Graclík, V. Nekvapil
Třicet případů majora Zemana	M. Graclík, V. Nekvapil
Tomáš Baťa zblízka	Pavel Hajný
Vita Caroli	Karel IV.
Rudolf II.	Josef Janáček

DIVADELNÍ HRY

Bílá nemoc	Karel Čapek
Dramata	Karel Čapek
Loupežník	Karel Čapek
Matka	Karel Čapek
R.U.R.	Karel Čapek
Věc Makropulos	Karel Čapek
Lucerna	Alois Jirásek
Maryša	A. a V. Mrštíkové
Noc na Karlštejně	Jaroslav Vrchlický

BÁJE A LEGENDY

více informací na www.knihyomega.cz

V EDICI KNIHY OMEGA VYCHÁZÍ

Pověsti vyšehradské	Popelka Biliánová
Psohlavci	Alois Jirásek
Staré pověsti české	Alois Jirásek
Horymír Neumětelský	Žofie Podlipská
Legenda o praotci Čechu	Žofie Podlipská
Přemysl a Libuše	Žofie Podlipská
Přemysl Otakar II.	Žofie Podlipská
Pověsti z Pardubicka	F. K. Rosůlek
Historické pověsti lidu českého	August Sedláček
Jan Žižka	V. V. Tomek
Pověsti karlístejnské	V. V. Tomek
Pražské židovské pověsti a legendy	V. V. Tomek
Obrazy z dějin národa českého	Vladislav Vančura
Blaník	Adolf Wenig
Bohatýrské zvěsti	Adolf Wenig
České pověsti – O dívčí válce a jiné pověsti	Adolf Wenig
České pověsti – O Žižkově stole u Luže a jiné pověsti	Adolf Wenig
Čeští bohatýři	Adolf Wenig
Moravskoslezské pověsti	Adolf Wenig
Staré pověsti pražské	Adolf Wenig

REGIONÁLNÍ LITERATURA

Brněnské pověsti	Jakub Šafránek
Proměny Brna ve fotografii	Přemysl Dížka
Audiokniha – Pohádky v Hantecu	Honza Hlaváček
Fóry v hantecu vo borcách	Honza Hlaváček
Fóry v hantecu vo kocórech	Honza Hlaváček

více informací na www.knihyomega.cz

V EDICI KNIHY OMEGA VYCHÁZÍ

Fóry v hantecu vo šropálech	Honza Hlaváček
Fóry v hantecu vo švestkách	Honza Hlaváček
Pohádky v hantecu	Honza Hlaváček
Kostnice u sv. Jakuba	Aleš Svoboda

ODBORNÁ LITERATURA

10% člověka aneb	
Mikroby ve Vašem těle jsou	
klíčem k Vašemu zdraví a štěstí	Alanna Collen
Cesta k charakteru	David Brooks
Společenské zvíře - skryté zdroje	
lásky, charakteru a úspěchu	David Brooks
Mozek teenagera	Frances E. Jensen
Čistý, revoluční program na obnovu těla.	
Přirozená schopnost léčit sebe sama	Alejandro Junger
Nepopiratelné: Evoluce a věda	
o stvoření světa	Bill Nye
Velká kniha dinosaurů	Keiron Pim
Lahodně s Ellou	Ella Woodward

více informací na www.knihyomega.cz

Elina Hirvonen

AŽ VYPRŠÍ ČAS

Vydal DOBROVSKÝ s.r.o. v edici Knihy Omega
Květnového vítězství 332/31, 149 00 Praha 4 v roce 2015.

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí
být rozšiřována bez písemného souhlasu majitelů práv.

Odpovědný redaktor: Pavel Tůma

Jazyková korektura: Lucie Věbrová

Přeložila: Jana Mašková

Obálku zhotovil: Jiří Miňovský - ARBE 2015

Předtisková příprava: Pavel Tůma - RITA

Tisk: EUROPRINT a.s.

Knihy z edice Knihy Omega můžete zakoupit na

www.knihydobrovsky.cz

www.knihyomega.cz

e-mail: nakladatelstvi@knihydobrovsky.cz

tel.: +420 267 915 405

ISBN: 978-80-7390-282-7

